



# బీకాశతకములు వగైరాలు.

	రూ. అ. పై.		రూ. అ. పై.
బాలరామాయణము	0-2-0	సంస్కృతబాలశిక్ష	0-4-
సుమతీశతకము	0-2-0	హిందీ తెలుగుబాలబోధిని	0-2-
కుమారీశతకము	0-2-0	హిందూస్థానీ తెలుగుబోధిని	0-4-
కుమారశతకము	0-2-0	పంచభాషలవక్రబ్యులరి	0-6-
కృష్ణశతకము	0-2-0	అమరముప్రథమకాండ	
నీతిశాస్త్రము	0-2-0	(తాత్పర్యసహితము)	0-6-
భాస్కరశతకం	0-4-0	ఆంధ్రనామసంగ్రహము	0-6-
వృసింహశతకము	0-4-0	ఆంధ్రనిఘంటుత్రయము	
కుచేలోపాఖ్యానము	0-4-0	రేపరు బైండు	0-8-
వేమనశతకము	0-3-0	డిటో-అట్టబైండు	0-10-
గజేంద్రమోక్షము	0-6-0	డిటో-కాలికోబైండు	0-14-
రుక్మిణీకల్యాణము	0-6-0	అమరముత్రికాండముగ్లేజు	1-0
కాశవాస్తీశ్వరశతకము	0-4-0	బైండు	1-0
దాశరథీశతకము	0-4-0	శబ్దమంజరి 160 పేజీలగ్లేజు	0-3
న్యాయాంగ్లో తెలుగుప్రమరు	0-2-0	డిటోబైండు	0-4
అరటిచెట్టుబాలశిక్ష 64 పేజీలు	0-2-0	సులక్షణసారము (ఆంధ్రతా	
గ్లేజు	0-2-0	ర్యసహితముగ్లేజు) 200 పేజీ	0-8

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో, రాజమండ్రి.

శ్రీ రస్తు

# భాగ్యరశతకము

(టీకా తాత్పర్యసహితము)



శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో,

బుక్స్‌లకు అండ్ పబ్లిషర్స్,

రాజమండ్రి.

శ్రీరస్తు

భాస్కర శతకము

శాసనము

పూర్వకవి ప్రణీతము.

నేదునూరి గంగాధరమునిశాస్త్రి

వ్రాయబడిన టీకాతాత్పర్య సహితము.

రెండవకూర్పు 2000 ప్రతులు.

ప బ్లి షర్ :

కొండపల్లి వీరవేంకయ్య,

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో,

రాజమండ్రి.

1938

కాపీరైట్ రిజర్వ్డ్]

[వెల రు 0-4-0.

బొమ్మ ముద్రాక్షరశాల  
:: రాజమండ్రి ::

## ప్రీతి క్ష

మహాజనులారా?

ఆంధ్రదేశమున నానాటికి బాహుళ్యమున ~~అప్పుడు~~ అప్పుడు మృగుచున్నదని పాఠకలోక మెరింగినదే. ఒకప్రక్క గ్రామీణిక గ్రామ్యభాషావాదుల వివాదసంరంభము, వేటొకవంక నవ్య సాహిత్యపరిషత్తుమొక్క విజృంభణము, మఱొకచో భావకవి కవిమారుల కిలకిలారావములు చెలరేగి జనసామాన్యమునకు వాడుకభాషలో మహోన్నతీతస్థానము నొసంగుచున్నను తెలుగుదేశము ప్రాచీనకవిపుంగవులకు జోహారు లొనర్చుచునే యున్నది. అక్కరణమున శ్రవ్యదృశ్య ప్రబంధములందును, శతకములందును, ఆదరాభిమానములు తగ్గుదల సూపుటలేదు. అప్పట్ను శతకములలో గొన్నిటియందలి పద్యశైలి కఠినతర ముగనుండుటచే జనసామాన్యమున కనువుగ టీకాతాత్పర్యం బుల యవసరము వాటిల్లుచున్నది. శతకములమూలముననే యాంధ్రభాషయందు భక్తియు, నీతియు ప్రబోధింపబడుట నెవ్వరు నెరుంగనిదికాదు. అట్టి శతకములలోనెల్ల నీభాస్కర శతకమొక్క యుత్తమగ్రంథము. దీనిని గూర్చి యీగ్రంథము నందే వేరొకచో కవిజీవితమను పేరిట విపులముగ చర్చించి యున్నాము. ఈవిధముగ భాషాసేవచేయు సుద్దేశమే మాప్రధానాశయము. పిదపాశాఖాధికారులు మాయాయుద్యమము నకు జేయూత నిత్తురుగాక.

ఇట్లు,  
ప్రకటనకర్త.

## క' వి జీ వి త ము .

భాస్కరశతకము శతకములలో నెల్ల నగ్నిగణ్యమైనదని చెప్ప నొప్పు. ఇందున్న నీతులువంటినీతులు మఱియొకదాని యందుండవని నిస్సందేహముగా జెప్పవచ్చును. భాస్కరశతకమునుగూర్చి పెక్కండు పెక్కుగాథల నుడువుచున్నారు. కొందఱు భాస్కరశతకమును రచించిన కవులి రువురని చెప్పుచు నందున కొకకథ నిట్లు చెప్పుచున్నారు. “ఒక బ్రాహ్మణున కిరువురు కుమారులు. వారలతండ్రిధనము చాలగ నార్జించి కాలధర్మము నొనఁచెను. తరువాత నన్నదమ్ము లిరువురు తండ్రి సొత్తును బంచుకొనుటలోఁ గలహించి రాజునొద్దకుఁ దగవు నకుఁ బోయిరి. ఆరాజు వేరు భాస్కరుఁడు. అతఁడు కవిత్వ మందు మిగులఁ బ్రీతికలవాఁడు. అతఁడు తనయొద్దకు వచ్చినవారిరువురినిజూచి ‘మీరేమి చదివినారు’ అని యడుగ వారలు ‘మేముశాస్త్రములు చదివినాము. తెనుఁగునబాగుగఁ గవిత్వము చెప్పఁగలము’ అని పల్కిరి. అంతరాజు వారలమాటలు విని మీరు చెఱియొకగ్రంథము చేసి తీసికొనివచ్చినచో మీతగవు దీర్చెద నని చెప్పెను. అది విని వారు మాకంతయవకాశము లేదని చెప్పిరి. ‘పోనిండు చెఱియొకశతకమైనఁ జేసికొనిరండని’ రాజు మరలఁ జెప్పెను. అందులకు వారు ‘రాజా! మాకంత యవకాశములేదు. కనుక మేమిరువురము నొక్కశతకము చేసెద’ మని చెప్పి రాజు సంగీకరింపఁజేసి యాసభలో శతక

మును రచింపఁబూనిరి. వారిలోఁ బెద్దవాఁడు ~~భాస్కరశతకమును~~  
జిన్నవాఁడు త్రార్థమును జెప్పుచు నీరీతి శతకమును ముగించు.  
ప్రతిపద్యమందును భాస్కరుఁ డనురాజును సంబోధించుచుఁ  
జెప్పఁబడినది కాన భాస్కరశతకమని ప్రసిద్ధికెక్కినది. తరు  
వాత రాజు వారల పాండిత్యమునకు సంతసించి వారలు కోరి  
నంతధనమిచ్చి వారల వీడ్కొలిపెను' అని చెప్పుచున్న యిక్క  
థను నమ్ముటకుఁ దగిన నిదర్శనము లేమియులేవు. కనుక జమ  
త్కారముగాఁ గొందఱు కల్పనచేసియుండవచ్చును. మఱికొం  
దఱు భాస్కరశతకమును రచించినకవు లిద్వరనియు నన్నదమ్ము  
లనియు జెప్పుచు సందులకు నొకకథను మఱియొకవిధముగా  
జెప్పుచున్నారు. 'ఒక బ్రాహ్మణున కిరువురుపుత్తులట. వార  
లతండ్రి చిన్నదనముననే కాలధర్మము నొందెనట. అయినను  
వారిలో పెద్దవాఁడు బహుశ్రద్ధతో జదివికొని కవిత్వమున  
మిగుల జతురతగలవా డాయెనట. చిన్నవాడు చదువక మూర్ఖు  
డై తిరుగుచుండెడివాడట. అంత నొకనా డాపెద్దవాడు  
తమ్ముని జూచి కోపించి "నీవు విద్వాంసుడవై నంగాని  
యింటికి రానీయ" ననిచెప్పి తఱిమివేయ నతడు చేయునదిలేక  
కాశిజోయి శ్రద్ధబూని యవలీలగా విద్యల బూర్తిగ నభ్య  
సించి కవిత్వమందుగూడ నిపుణత్వమును సంపాదించి తిరిగి  
యింటికివచ్చి తలుపుతీయుమని యన్న గారిని బిలిచెనట. అంతట  
పెద్దవాడువచ్చి యతని పాండిత్యమునడిగి తెలిసికొని నీవబద్ధము  
చెప్పుచున్నావేమో? నాయడిగిన ప్రశ్నలకు దగినట్టులు తరము  
చెప్పినచో నమ్మెదననిచెప్పి ఛందోబద్ధముగా ప్రశ్నములడిగిన



నాచిన్నవాడు తన యన్నగారు రడిగిసప్పిన్నములకెల్ల ఛందోబద్ధముగానే యుత్తరములిచ్చె. అతడవవాడు సూర్యోపాసనచేసి యున్నవాడగుటచే భాస్కరుని సబోధించినందున దీనికి భాస్కరశతకముని పేరు వచ్చినదట.

తరువాత నన్నగారు తమ్ముడిచ్చిన యుత్తరములకు సంతసించి గారనించి లోనికిఁ గొనిపోయెనట” అని చెప్పుచున్నవారుగూడ సందులకుఁ దగినవిదర్శనములుగాని వారల యింటిపేరుగాని, వారలపేరులుగాని చెప్పలేరె. కనుక నిదిగూడ వెనుకటిదానివలెఁ గల్పించఁబడియే యుండును. అయిన అందుల నెంతసత్యమో తెలియదు. భాస్కరశతకమును మొదటినుండి తుదవఱకుఁ జదివినచో నొక్కండే రచించెనని యై లినిబట్టి చదువరులకుఁ జెలియకపోదు. అందుచే నీభాస్కరశతకము నొక్కండే రచించియుండుననియు, నిది సూర్యుని కంకితంబుగ నొసంగఁబడినదనియుఁ జెప్పటయే యుచితము. ఈభాస్కరశతకమును మారద వెంకయ్య యను కవి రచించెనని చెప్పవచ్చును. ఇతడు 18 వ శతాబ్దాంతమున నున్నవాడు. భాస్కరుని కంకితమిచ్చుటవలన నీపేరు కలిగినది. కవిత్రయము నీతిబోధకమై దృఢాంతాలంకారములచే నొండి రసవ. తముగ నుండి యెంతచదివినను మరల వజదు బుద్ధిపూర్ణమందును ఇది నూలు సద్యఃబులుకలది. ఈగ్రంథకర్తకు కష్ట రోగముండుటచే తద్రోగనివారణార్థము సూర్యునిగూర్చి యీశతకమును జెప్పినను వదంతికలదు. ఇది నిజమేకావచ్చును. దీని సత్యాసత్యముల పరిశీలనమును సాధకలోకమునకే విడచుచున్నాము.

వ్యాఖ్యాత.



శ్రీరస్తు

భాస్కరశతకము.

టికాతాత్పర్యసహితము.



శ్రీగలభాగ్యశాలిక గడుఁ

జేరఁగవత్తురు తారుదార దూ

రాగమన ప్రయాసమున

కాదట నోర్చియున్న న నిల్వను

ద్యోగముచేసి రత్ననిల

యుండనికాదె సమస్తవాహినుల్

సాగరుజేరుటెల్ల ముని

సన్నుతి మద్దురుమూర్తి భాస్కరా.

టీ. మునిఁన్నతఁడునులచేఁ గొనఁగూడఁబడిన, వర్ణగుమూర్తి=నాకు సుసుస్వరూపుఁడవును, భాస్కర=మీ సూర్యభగవాంశుఁడా! దూరాగమన ప్రయాసమునకుఁ=మీరమునుండి వచ్చుటవలనఁ గలిగిన శ్రమకు, ఓర్చి యున్=ఓర్చియు, నిల్వ=నిపించుటకు, ఉద్యోగముచేసి=యత్నించి, తారుతారములంతటామే, ఆనిటకుఁ=ఇటుతో, శ్రీగలభాగ్యశాలిక=

ధనముగల భాగ్యవంతుని, కడుక్=విక్కిలి చేగగవత్తురు=సమీపింతురు.  
(మనుజులనుకర్తృపదము దెచ్చుకోవలెను.) సమస్తవాహినుల్=నదులన్నియు,  
సాగరుక్=సముద్రుని, చేరుకల్లక్=చేరుటంబయి, రత్న నిలయుండనికాదె=  
రత్నముల కునికిపట్టుగాఁ గలవాఁడనియే కదా!

తా. భాస్కరా! నదులన్నియు గత్నాకరుఁడను నాశతో సమద్రు  
ని శేరువిధముగా జనులు దూరమునుండి వచ్చుటవలన గిరిగిన కన్యములకు  
సహించి, నివసించుటకు యత్నించి తమంతటఁ దామే ప్రేమతో ధనవంతుని  
దగ్గరకు చేరుదురు.

ఉ. అంగన నమ్మరాదు తనయంకెకు రాని మహాబలాధ్యు వే  
భంగుల మాయలోడ్డి చెఱుపం దలపెట్టు వివేకియైన సా  
రంగధరుం బదంబులుఁ గరంబులుఁ గోయఁగజేసెఁ దొల్లించి  
త్రాంగియనేకముల్ నుడువరానిఁ యుత్తలుపన్ని భాస్కరా!.

టీ. భాస్కరా! తనయంకెకు=తనస్వాధీనమునకు, రానిమహాబలా  
ధ్యుని=రానట్టి గొప్పబలవంతునైనను, వేంగు=నేక విధములుగా,  
మాయలు, ఒడ్డి=కల్పించి, చెఱుపక్=పాడుచేయుటకు, తలపెట్టుక్=ఆలో  
చించును. (కాబట్టి) అంగనక్=స్త్రీని, నమ్మరాదు. తొల్లి=పూర్వకాల  
మందు, చిత్రాంగి=రాజరాజనరేంద్రుని రెండవభార్య, వివేకియైన=జ్ఞానవం  
తుడైన, సారంగధరుక్=సారంగధరుని, నుడువరాని=చెప్పటకు వీలుగాని,  
కుయుక్తులు=చెడ్డపన్నాగములు, పన్ని, పదంబులు=కాళ్ళు, కరంబులు=  
చేతులు, కోయగజేసెక్=నఱికించినట్లు చేసినది.

తా. పూర్వము చిత్రాంగి బద్ధిమిండుడగు సారంగధరునిపై చెప్పు  
టకు వీలుగాని చెడ్డపన్నాగములు పన్ని, యాతని కాళ్ళు, చేతులు నఱికిం  
చిన విధముగా స్త్రీలు తమకు స్వాధీనముకాని ఒలపండుఁ గూడ ననేక  
మాయలు పన్ని పాడుచేయుటకు నాలోచించెను. కానని స్త్రీలను నమ్మ  
కూడదు.

పూర్వగాధ:- రాజమహేంద్రవరము పాలించిన రాజరాజనరేంద్రుని పెద్దభార్య రత్నాంగి. ఈమె కుమారుడు సారంగధరుడు. రాజరాజనరేంద్రుని రెండవభార్య చిత్రాంగి రాజు వేటకునెళ్ళియుండగా సారంగధరుడు చిత్రాంగి మేడపై వ్రాలిన తన పావురమును దెచ్చుకొనుటకు వెళ్ళగా, చిత్రాంగి అతనిని జూచి మోహించి పట్టుకొనబోగా సారంగధరుఁ డెన్ని చెప్పినను వినుక పారిపోయెను. తనకోరిక నెఱవేరనందున చిత్రాంగి సారంగధరునిపై లేని నేరములు కల్పించి రాజుతో చెప్పి కాళ్ళు, చేతులు నటికించెను.

ఉ అక్కఱపాటువచ్చుసమయంబునఁ జుట్టము లొక్కొక్కరి న్నొక్కువ నుద్ధరించుటలు మైత్రికిఁజూడఁగ యుక్తమేనుమీ యొక్కట నీటిలో మెరక నోడల బండ్లును బండ్ల నోడలున్ దక్కక వచ్చుచుండుట నిదానముగాదె తలంప భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా, అక్కరపాటు=తగిన యవసరము, వచ్చుసమయంబు నకున్=వచ్చువేళయందు, చుట్టములు, ఒక్కొక్కరిన్=ఒకరి నొకరు, మక్కువన్=కూర్చి చేత, ఉద్ధరించుటలు=కష్టములనుండి లేవ నెత్తుకొనుటలు, చూడగన్=అలోచింపగా, మైత్రిక్=స్నేహమునకు, యుక్తమేనుమీ=తగినదేనుమా! (ఎట్లవగా) ఒక్కటన్=ఒకసమయమందు, నీటిలోన్=నీటి యందు, ఓడలన్=ఓడలందు, బండ్లును, మెరకన్ = మెట్టభూమియందు, బండ్లన్=బండ్లయందు, ఓడలున్=ఓడలను, తక్కక=అగక, వచ్చుచుండుట, తలంపన్=అలోచింపఁగా, నిదానముగాదె=పగిల్యత్తుమేకదా!

తా. ఒకానొక సమయంబున నీటిలోఁ బడవలమిఁద బండ్లును, మెరక భూమియందు బండ్లమిఁద పడవలును, వచ్చుచుండుట పగిల్యత్తుము. అట్లే తగిన యవసరమువచ్చు కాలమున బంధువు లొకరి నొకరు కాపాడుకొనుట స్నేహమునకు మంచిది.

చ. అడిగినయట్టియాచకుల యాశ లెఱుంగక లోభవర్తియై  
కడపిన ధర్మదేవత యొకానొకయప్పుడు నీదు వాని కె  
య్యెడల నదెల్లు పాలు తమకిచ్చునె యెచ్చటనై న లేగలన్  
గుడువఁగ నీనిచోఁ గెరలి గోవులు తన్నునుగాక భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! (మనుష్యుడు) లోభవర్తియై=పిసినిగొట్టుతనముగల  
వాడై, అడిగినయట్టి, యాచకులయాశలు=అర్థుల కోరికలు, ఎఱుంగక=తెలి  
సికొనక, కడపిన=పొమ్మని పంపినచో, ఒకానొకప్పుడు, వానికే=అలో  
భివానికి, ధర్మదేవత=ధర్మమనెడుదైవము, ఎయ్యెడల=ఏచోటను, ఈదు=  
సంపద నీయదు. అదెల్లు=అది యేలాగునంటే, లేగలన్=మాడలను, గుడు  
వగనీనిచోన్=పాలు త్రాగనీయనియెడల, గోవులు=ఆవులు, కెరలి=కోపిం  
చి, తన్నునుగాక=తన్నునుగాని, పాలు=పాలను, తమకు=తమకు, ఎ  
చ్చటనైన=ఏతావునందైన, ఇచ్చునె=ఇచ్చునా? (ఇవ్వవని యర్థము)

తా. మనుష్యుడు మాడలను త్రాగనీయకుండా పాలు పిండుకొన  
దలచినచో, ఆవులు కోపించి తన్నుచు పాలీయవు. అట్లే మానవుడు లోభి  
యై అడిగిన యాచకుల కోర్కెల దీర్చక పొమ్మని పంపినచో, వాని కెచ్చ  
టను ధర్మదేవత సంపద నీయదు.

చ. అతిగుణహీనలోభికిఁ బదార్థము గల్గిన లేకయుండినన్  
మితముగఁ గాని కల్మిగల మీఁదటనై న భుజింపఁ డింపుగా  
సతమని నమ్ము దేహమును సంపద నేఱులు నిండి పాతినన్  
గతుకగఁజూచుఁగుక్కతనకట్టడమిఱకయెందు భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! అతిగుణహీనలోభికిన్=మంచిగుణములు మిక్కిలి  
తక్కువైన లోభివానికి, పదార్థము=సంపద, కల్గిననొ=ఉన్నను, లేకయుం  
డినన్=లేకపోయినను, మితముగన్=తక్కువగనే, కాని, కల్మిగలమిఁదట

నైనన్=సంపద గలిగిన తరువాతయైన, ఇంపుగా=బాగుగా, భుజించుడు= తినడు. దేహమును=శరీరమును, సంపదన్=భాగ్యమును, సతమని=శాశ్వత మని, నమ్మకొ=నమ్మును. (ఎట్లవగా) ఏటులు=సదులు, నిండిపాతినన్= పూర్ణమైన జలముతోఁ బ్రసరించినను, కుక్క, ఎందుకొ=ఎక్కడనైనను, తనకట్టడకొ=తన నియమమును, మీఱకొ=తప్పక, కతుకొగన్ చూచుకొ= నాలుకతో నందుకొని త్రాగుటకే చూచును.

తా. ఏటులు జలముతోనిండి ప్రసరించుచున్నను కుక్క తన యల వాటు తప్పక నాలుకతోడనే త్రాగునుగాని, బాగుగా త్రాగదు. అట్లే లోభివాడు తనకు సంపదయున్నను, లేకున్నను మితముగానే తినును. శరీరము సంపద శాశ్వత మనుకొని సంపద యున్నప్పుడైనను బాగుగా భుజించడు.

చ. అదను దలంచి కూర్చి ప్రజ నాదరమొప్పు విభుండు కోరినన్ గదిసి పదార్థ మిత్తు రటు కానక వేగమె కొట్టి తెం డనన్ మొదటికిమోసమాఁబొదుగు మూలముఁగోసినబాలుగల్గునే పిదికినఁగాక భూమిఁ బశుబృందము నెవ్వరికైన భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! విభుండు=రాజు, ఆదన=సమయమును, తలంచి= ఆలోచించి, కూర్చి=ఆనందింపఁజేసి, ప్రజకొ, ఆదరమొప్పుకొ=గౌరవమొప్పు నట్లుగా, కోరినకొ, కదిసి=రాజును సమీపించి, పదార్థము=ధనము, ఇత్తురు, అటుకానక=ఆదితెలియక, వేగమె, కొట్టి, తెండకొ, మొదటికి, మోస మా, (ఎట్లవగా) భూమికొ, పశుబృందమున్=ఆవులగుంపును, పిదికినగాక, పొదుగుమూలముకొ=పొదుగు మొదటిభాగమును, కోసినన్, ఎవ్వరికైనన్, పాలుగల్గునే=పాలువచ్చునా? (రా వనిభావము)

తా. ఆవులను మచ్చికతోఁ బిదికిన పాలు వచ్చునుగాని, పొదుగు మొదటిభాగముఁ గోసిన, యెవ్వరికైనను పాలు రాకుండుటయేగాక మొద

టికి మోసము గలుగును. అటులనే రాజు పృజలను సమయము నాలోచించి గౌరవించి యడిగిన ధనమిత్తుల గాని, వేగమే బాధించి తెమ్మనినవో, శేమియు నీయక విడిచి పోవుదురు.

చ. అనఘునికై నఁ జేకులు ననర్హుని గూడి చరించినంతలో  
మన మెరియంగ నప్పు డవమానము కీడు ధరిత్రీయందు నే  
యనువుననై నఁ దప్పవు యదార్థము; తానది యెట్టులన్నచో  
నినుమునుగూర్చియగ్ని నలయింపదెనమ్మెటపెట్టుభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! ధరిత్రీయందుఁ = భూమియందు, అనర్హుని = అయోగ్యుని, కూడి, చరించినంతలోఁ = తిరిగినంతమాత్రమున, మనము = మనస్సు, ఎరియంగఁ = మండునట్లు గా, అప్పుడు, అవమానము, కీడుఁ = చెడుగును, అనఘునికైఁ = పాపము లేనివానికైనను, చేకురుఁ = కలుగును. ఏయనువుననైవఁ = ఏయపాయము చేత నయినను, తప్పవు, యదార్థము = నిజము. తాఁ + అది + ఎట్టులు - అన్నచోఁ, సమ్మెటపెట్టు = సుత్తి దెబ్బ, ఇనుము నుగూర్చి = ఇనుముతో చేరుటవలన, అగ్నిఁ = నిప్పును, అలయింపదె = బాధింపదా?

తా. ఇనుముతో చేరుటవలన నిప్పునకు సుత్తి దెబ్బల బాధ కలుగునట్లు, చెడ్డవానితో స్నేహముచేసిన మంచివారికైన మనస్సుమండునట్లు అవమానమును, కీడును తప్పక కలుగును.

చ. అలఘుగుణ ప్రసిద్ధుఁ డగునట్టిఘనుం డొకఁడిప్పుడై తను  
వలచి యొకించుకేమిడిన వానికి మిక్కిలి మేలు చేయుగా  
తెలిసి కుచేలుఁడొక్కొకొడిదెడడుకుల్ దనకిచ్చినన్ మహా  
ఫలదుఁడు కృష్ణుఁడత్యధికభాగ్యములాతనికీడై భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! ఆలఘుగుణపరిధిం=గొప్పవగు గుణములచే విఖ్యాతిజొందినవాఁడు, అగునట్టిఘమండు=అయిన గొప్పవాఁడు, ఒకఁడు, ఇష్టండు + వి=న్నేహితుఁడై, తనుకొ, వలచి=ప్రేమించి, ఒకించుక=కొంచెము, ఏమిడినన్=ఏమిచ్చినను, వారికిన్, మిక్కిలి, మేలు, చేయఁగా=చేయును గదా, తెలిసి, కుచేలుఁడు, ఒక్కొక్కణిదెండు=ఒకచేఁడు, అటుకుల్, తనకుకొ, ఇచ్చినకొ, మహాఫలదుఁడు=గొప్పఫలము నిచ్చునట్లు, కృష్ణుఁడు=శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు, అతనికికొ=ఆ కుచేలునకు, ఆత్యధికభాగ్యములు=గొప్పసంపదలు, ఈడె=ఈయలేదా? (ఇచ్చెనని భావము)

తా. శ్రీకృష్ణభగవానునకు కుచేలుఁడు భక్తితోఁ జేరెడలుకు లీయగా ఆకుచేలునకు గొప్పసంపద లిచ్చెను. అటులనే పృథ్వితిగల గుణవంతుఁడు తనకు న్నేహితుఁడైనవాడు తనమీఁది ప్రేమచే తన కేమిచ్చినను, వాని కధికఫలమునే యిచ్చెను.

పూర్వగాథ;—కుచేలుఁడు బీదభాగ్యుఁడు. కాశీపురమున బలరామకృష్ణులతో సాందీపునిదగ్గఱ చిన్నతనములో చదువుకొనెను. ఇతనికిరువదియేడుగురు పుత్రులు. నిరుపేద యగుటచే భార్యయగు వామాక్షి ప్రేరేపణమున బాల్యమిత్రుఁడగు శ్రీకృష్ణుని సందర్శించి గుప్పెడటుకుల నీయఁగా కృష్ణుఁ డీతని కత్యధిక భాగ్యముల నిచ్చెను.

చ. అవనివిభుండు నేరుపరియై చరియించినఁ గొల్చువార తెట్లవగుణులై ననేమి బనులన్నియుఁ జేరులు వారిచేతనే ప్రవిమలనీతిశాలియగు రామునికార్యము మర్కటంబులే తవిలి యొనర్పవే? జలధిదాటినురారులఁ ద్రుంచి భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! అవనివిభుండు=రాజు, నేరుపరియై=నిపుణత కలవాడై, చరియించినకొ=సంచరించినయెడల, కొల్చువారలు=సేవకులు, ఎట్లు అవగుణులు=చెడుగుణము కలవారు, ఐననేమి, వారిచేతనే, పనులన్నియుకొ



చేసులు=పనుకూడును. ఎట్లగుగా, పృథివుల నీతిశాలి=పృథివీధమైన నీతిచే  
బ్రహ్మకాశించువాడు, అగు; రామునికార్యము=శ్రీరాముని పని, మర్క-  
టాబులే=కోతులే, తవిలి=పూనుకొని, జుధిన్ = సముద్రమును, దాటి,  
నురారున్=రాక్షసులను, త్రుంచి=చంపి. ఒవర్పవే = చేసినవి కావా?  
(చేసినవని యర్థము)

తా. పృథివీధమైన రాజనీతిగల రాముని కార్యమును కోతులేపూను  
కొని సముద్రమును దాటి రాక్షసులను చంపి, వెలవేర్చినవి. అటులనే,  
రాజా నేష్వరి అయినయెడల నేవకు లెట్టియిచ్చులైనను పనులు వెలవేరును.

పూర్వగాథ:— అరణ్యవాసము చేయుచున్న శ్రీరాముని మోస-  
గించి ఆయనభార్యయగు సీతను రావణుడు చెఱబట్టి తనలంకలోను పెను.  
రాజనీతిగల రాముడు కోతుల సహాయమున సముద్రమునకు వారధి గట్టి  
రావణుని బంధుమిత్ర భృత్యులతో సంహరించి సీతను గైకొని ఆయోధ్యకు  
వెళ్ళి సుఖముగా నుండెను.

ఉ. ఆదర మింతలేక నరుఁ డాత్మబలోన్నతి మంచివారికిఁ  
భేదము చేయుటం దనదుపేర్మికిఁ గీడగు మూలమెట్లమ  
ర్యాదహిరణ్యపూర్వకశిపిఁ దనుజుండు గుణాధ్యుడైనప్ర  
హ్లాదునకెగ్గుచేసి ప్రళయంబునుబొందఁడె మున్ను భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! నరుడు, ఆదరము=ప్రేమ, ఇంతలేక=కొంచెమైన  
నులేక, ఆత్మబల + ఉన్నతి=తన యెక్కువబలమువలన, మంచివారికిన్, భేద  
ము=భాధ, చేయుటయున్, తనదుపేర్మికిఁ=తనయొక్కవృద్ధికి, కీడు +  
అగున్. మూలము=కారణము, ఎట్లు=ఏలాగనిన, మున్ను=పూర్వము, అను  
ర్యాదఁ = చెమనడవడిచేత, హిరణ్యపూర్వకశిపు + అఁ=హిరణ్యకశిపుఁ  
డను, దనుజుండు=రాక్షసుడు, గుణాధ్యుడైన=మంచిగుణములు గలవాఁ

దైః, పృష్ఠాదునకు, ఎగ్గుచేసి=అవకారముచేసి, ప్రశయఃబుః=నాశమును, పొండఁడె=పొందలేదా? (పొందెనని భావము)

తా. తొల్లి చెడ్డవృత్తి చే పిరణ్యకశిపుఁడు గుణనంతుఁడగు ప్రహ్లాదుఁ కపకారముచేసి నశించెను. అటులనే మనుష్యుఁడు తన గొప్పబలముచేత కొంచెమైనను ప్రేమలేక మంచివారిని బాధించినచోఁ దప్పక నశించును.

పూర్వగాథ:- సవకసనందనాదుల కాపముచేత విష్ణుద్వారపాలకులగు జమువిజయులు కశ్యపునకు దితియందు పిరణ్యకశిప పిరణ్యాత్ములై పుట్టిరి. వీరు గొప్ప తపస్సుచేసి బ్రహ్మవలన అనేకవరములు పొంది గర్వించుచుండెరి. పిరణ్యాత్ముడు భూమిని చుట్టుచుండ హరి వరాహరూపమున వానిని చంపెను. పిరణ్యకశిపుఁడు హరిపై ద్వేషముగల్గి లోకకంటకుడై యుండెను. ఈతని భార్యయగు లీలావతియందు పృష్ఠాదుఁడు జన్మించెను. ప్రహ్లాదుఁడు హరిభక్తుడై హరినామస్మరణము చేయుచుండెను. పిరణ్యకశిపుడందులకు కోపించి కుమారుని జంపింప ననేక యుపాయములు పన్ని నిష్ఫలఁడై తానే స్వయముగా కుమారుని జంపింప నుంకించియుండగా శ్రీహరి నరసింహ రూపముతో నుక్కుస్తంభమునం దుచ్చవించి పిరణ్యకశిపుని సంహరించెను.

ఉ. ఆరయ నెంత నేరుపరియై చరియించిన వాని దాపునక

గౌరవ మొప్పఁగూర్చు నుపకారిమనుష్యుఁడు లేక మేలుచే  
కూటదదెట్లు? హత్తుగడగూతునె చూడఁ బదాఱువన్నె బం  
గారములోననై న వెలిగారము గూడకయున్న భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! ఆరయన్=ఆలోచింపఁగా, (మనుజుఁడు) ఎంతనే  
రుపరి, ఐ చరియించినక, వానిదాపునక=వానిచిగ్గట, గౌరవము=ఘరత,  
ఒప్పక=తగునట్లుగా, కూర్చు + ఉపకారి మనుష్యుఁడు లేక మేలు, చేకూ  
రదు=కలుగదు, అది + ఎట్లు=అదేలాగునంటే, చూడక=విచారింపఁగా,

పదాఱువన్నె బంగారములోననైన=మేలిమిబంగారులోనైనను, వెలిగారము కూడకయున్నచో = కలియకున్నచో, హత్తుగడ=అతుకు, కూడునె=అంటుకొనునా? (అంటుకొనదు)

తా. మేలిమిబంగారములో నైనను వెలిగారము కలియకున్నచో అతుకు అంటుకొనదు. అటులనే మనుజుఁ డెంతసేపురియైనను వానిదగ్గఱ ఫుసలేను గలుగజేయునుపకారి మనుష్యుఁడు లేనిచో మంచికలుగదు.

ఉ. ఈక్షితి నర్థకాంక్ష మది నెప్పుడు పాయక లోకులెల్ల నం  
రక్షకుఁడైన సత్ప్రభుని రాకలఁ గోరుదురెందుఁ జంద్రికా  
పేక్షఁ జెలంగి చంద్రుఁ డుదయించువిధంబునకై చకోరపుం  
బట్టులుచూడవే యెదు రపార ముదంబునుబూనిభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! ఈక్షితి=ఈ భూమియందు, లోకులు + ఎల్లన్ = మనుష్యు లందరును, అర్థకాంక్ష = ధనమునందలి యాశను, ఎప్పుడు, పాయక=విడువక, సంరక్షకుఁడు=తమ్మురక్షించువాఁడు, విసనత్ + సప్రభుని రాకలు=అయినట్టి మంచిరాజు, వచ్చుటలను, ఎందుకొ=ఏవేళలయందైనను, గోరుదురు. ఎట్లనకొ, చకోరపుంబట్టులు=చెన్నైలపిట్టలు, చంద్రిక + అపేక్ష = వెన్నెలయందలి యాసక్తిచే, చెలంగి=సంతోషపడి, చంద్రుఁడు, ఉదయించువిధంబునకు + వి = పుట్టుటకయి, అపారముంబును=హద్దులేని సంతోషమును; పూని=పొంది, ఎదురుచూడవే=కనిపెట్టుకొనియుండవా? (ఉండునని యర్థము)

తా. వెన్నెలపిట్టలు వెన్నెలయందలి యాసక్తిచేత మిక్కిలి సంతోషమును పొంది చంద్రోదయమునకై ఎదురుచూచుచుండును. అటులనే మానవులు ధనమునందలి యాశచే దమ్ము కాపాడునట్టి మంచిరాజు రాకకై ఎదురుచూచుచుండురు.

విశేషాంశము;—చకోరము=చంద్రికిరణములను దినునది. చక్రికము=సూర్యకిరణములను దినునది.

ఉ. ఈజగమందుఁ దామనుజుడెంత మహాత్మకుడై నదై వమా  
తేజముతప్పఁ జూచునెడఁ ద్రిమ్మరి కోల్పడు; నెల్లన న్నహా  
రాజకుమారుడై నరఘరాముఁడుగాబ్బడఁగాయలారులు  
భోజనమై తగన్వనికిఁ బోయి చరింపఁడె మున్ను భాస్కరా

టీ. భాస్కరా! మనుజుఁడు, తా, ఈజగమందు, ఎంతమహాత్మ  
కుడు=ఎంతగొప్పవాఁడు, ఐనన్, దైవము, ఆతేజము=ఆగొప్పను, తప్పక=  
తప్పనట్లుగా, చూచునెడకొ—చూచునట్టి సమయమునందు, త్రిమ్మరి=దేశ  
సంచారియై, కోల్పడుకొ=కోగొట్టుకొనును. ఎట్లనకొ, మున్ను, మహా  
రాజకుమారుఁడు, ఐనఘరాముఁడు=అయినట్టి రామచంద్రుఁడు, కాయలు,  
ఆకులు, భోజనమై=ఆహారమయి, తగకొ=తగునట్లు, కాల్పడకొ=కాలి నడ  
కతో, పనికికొ=అడవికి, పోయి, చరింపఁడె=తిరుగఁడా? (తిరిగెను)

తా. పూర్వము ఒకరథమహారాజ మమారుడైన రామచంద్రుఁడు  
కాలినడకతో నడవితేఁగి, ఆకులు కాయలు నాహారముగఁ జేసికొని, తిరుగ  
వలసి వచ్చెను. అటులనే మనుజుఁడు తా నెంత గొప్పవాడయినను, దైవా  
నుగ్రహము లేనియెడల, ఆగొప్ప బోగొట్టుకొని దేశసంచారియైతిరుగును.

చ. ఉరుకరుణాయతుండుసమయోచితమాత్మదలంచియుగ్రవా  
క్పరుషతఁజూపినకొ ఫలముగల్గుట తథ్యముగాదె యంబుదం  
బురిమినయంతనే కురియ కుండునె వర్షము లోకరక్షణ  
స్థిరతరపౌరుషంబున సశేషజనంబు లెఱుంగ భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! ఉరుకరుణాయతుండు=గొప్పదైన దయతో కూడి  
నవాఁడు, సమయోచితము=కాలమునకుఁ దగిన యాలోచన, ఆత్మకొ=కున  
స్సు, తలంది, ఉగ్ర + వాక్ + పరుషతకొ=భయంకరమగు మాటలయొక్క  
కాఠిన్యమును, చూపినకొ, ఫలము=లాభము, కల్గుట, తథ్యముగాదె=నిజమే

కదా? ఎట్లనఁ, అంబుదంబు=మేఘము, ఉరిమినయంతనే, లోక=జనులను, రక్షణ=రక్షించుటయందు, స్థిరతర=మిక్కిలి స్థిరమైన, పారుషంబునఁ=శౌర్యముచేత, అశేషజనంబులు=జనులందరును, ఎఱుంగఁ, వర్షము, కురియక, ఉండునె=ఉండునా? (ఉండదని యర్థము)

తా. మేఘుఁడుపొరంభమున భయము గలుగునట్లురిమి వెంటనే జనులను రక్షించు పట్టుదలతో నందరికి నానందము గలుగునట్లు వర్షించును. అటులనే గొప్పదయగల్గినవాఁడు సమయానుకూలముగా కఠినవాక్యము లాడినను తరువాత తప్పుక మేలుగలిగించును.

చ. ఉరుగుణపంతుఁడొడ్లు దనకొండపకారము నేయునప్పుడు  
బరహితమే యొనర్చు నొకపట్టుననై నను గీడుఁ జేయఁగా  
నెఱుఁగఁడునిక్కమేకదయదెట్లనఁగవ్వముఁబట్టియెంతయు  
దరువఁగఁజొచ్చినంబెరుగు తాలిమినీయదెవెన్న భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! ఒడ్లు=ఇతరులు, తనకుఁ, ఒండు=ఒక, అపకారము=కీడు, చేయునప్పుడు=చేయుసమయమందును, ఉరుగుణపంతుఁడు=గొప్పగుణములు గలవాఁడు, పరహితము + ఏ=ఇతరులకు మేలునే, ఒనర్చున్=చేయును. ఒకపట్టునఁ + ఐనను=ఒకసమయమునందైనను, కీడున్, చేయఁ + కాఁ = ఒనర్చుటకు, ఎఱుఁగఁడు, నిక్కము + ఏకద=విజమేకదా, అదెట్లనఁ, పెరుఁగు, కవ్వమున్, పట్టి=చేతఁగొని, ఎంతయుఁ=మిక్కిలి, తరువగన్ + చొచ్చినన్=చిలుకుచున్నను, (పెరుఁగుకర్త) తాలిమిఁ=ఓర్పుచే, వెన్నఁ, ఈయదె=ఈయదా? (ఇచ్చునని భావము)

తా. పెరుఁగు, మానవులు తన్ను గవ్వముచేగొని యెంత చిలుకుచున్నను, యొర్చి వారికి వెన్ననిచ్చును. అటులనే గుణపంతుఁడు తనకుఁ బరులు కీడుచేయుచున్నను, వారి కపకారము చేయక తాను పరోపకారమే చేయును.

చ. ఉరుబలశాలి నంచుఁ దను నొల్లని యన్యపతివ్రతాంగనా  
సురతము గోరెనేని కడ సుమ్మది భూతికిఁ బ్రాణహానియా  
శిరములు గూల రాఘవునిచే దశకంఠుఁడు ద్రుంగిపోవఁడే  
యెఱుంగక నీతకాసపడి యిష్టలభ్యత్కులఁగూడిభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! (మావపుఁడనునది తెచ్చిపెట్టుకోవలెను.) ఉరుబల  
శాలిఁ + అంచు=గొప్పబలము గలవాఁడనని, తనుఁ, ఒల్లని=ఒప్పుకొనని,  
అన్య=ఇతర, పతివ్రతా + అంగనా=పాతివ్రత్యముగల స్త్రీయొక్క, సురత  
మున్=సంగమమును, కోరెఁ, ఏని, అది, భూతికొ=సంపదకు, కడసుమ్మ=  
అంతమేనుమా! పాణిహాని, ఔను, ఎట్లనిన, దశకంఠుఁడు=పదితలలుగల  
రావణుఁడు, ఎఱుంగక, నీతకున్, ఆసపడి, ఇష్టలకొ=హితులను, భ్యత్కు  
లకొ=సేవకులను కూడి, రామునిచే, శిరములు, కూలకొ=తెగునట్లు, తుంగి  
పోవఁడే=చావఁడా! (చచ్చెను)

తా. రావణుఁడు చేయెఱుంగక నీతామహాదేవినిఁ గోరి, బంధుభట  
సమేతుడై రామునిచేత సంహరింపబడెను. అటులనే మావపుఁడు బలశాలి  
నని గర్వించి తన్ను నొల్లని పరపనితను గవయగోరిన, సంపదహానియా,  
పాణిహానియు సంభవించును.

పూర్వగాథ;—పులస్త్యుని కొడుకగు విశ్రవసునకు సుమాలికూతురగు  
కైకసియందు రావణుఁడు జన్మించెను. మయుని కూతురగు మంజోదరి  
యీతనిభార్య. కుంభకర్ణ విభీషణు లీతని తమ్ములు. ఈతఁడు లోకకంటకుఁ  
డగుటచే సురలు హరిని ప్రార్థింప శ్రీహరి రాముడైపుట్టి తండ్రియానతిని  
భార్యయగు నీతతోడను, తమ్ముడగు లక్ష్మణునితోడను పవనాసము చేయు  
చుండగా రావణుఁడు నీతను చెజిపట్టెను. రాముఁడు లంకలోనికి వెళ్ళి,  
రావణుని బంధుమిత్ర పుత్రసమేతులుగా సంహరించెను. రావణకుంభకర్ణుడే  
శాపగ్రస్తులయిన జనువిజయుల రెండవజన్మమువారు,

ఉ. ఊరక వచ్చుబాటుపడకుండిననైన ఫలంబదృప్తమే  
పారంగంగల్లువానికిఁ బ్రయాసము నొందిన దేవదానవుల్  
వారి లటుండఁగా నడుమ వచ్చిన శౌరికిఁ గల్గెఁగాదె శృం  
గారపుఁబ్రోవులక్ష్మీయునుగొస్తుభరత్నమురెండుభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! అదృప్తము=పురాకృతపుణ్యము, ఏపారంగల్=సృష్టి  
కలుగునట్లు, కల్లువానికిఁ, పాటుపడకుండినఁ, ఫలంబు=లాభము, ఊరక,  
వచ్చుకొ, ఎట్లనఁగా, ప్రియాసము=కష్టమును, ఒందిన దేవదానవుల్=  
పొందిన దేవతలు రాక్షసులును, వారలు, అటుండఁగా, శృంగారపు  
బ్రోవు=సాబగుల కుప్పయగు, లక్ష్మీయును, కొస్తుభరత్నము, రెండుకొ,  
నడుమకొ=మధ్యను, వచ్చిన, శౌరికి=విష్ణువునకు, కల్గెకొ + కాదె=నొర  
కెఱుగదా!

తా. సముద్రమును చిలుకునపుడు కష్టపడిన దేవతలు, రాక్షసులు  
నుండగా నడుమవచ్చిన శ్రీవిష్ణువునకు శృంగారవతియగు లక్ష్మీదేవియును  
కొస్తుభరత్నమును లభించెను. అటులనే గొప్పయదృష్టవంతునకు పాటుపడ  
నక్కఱలేకయే ఫలము లభించును.

పూర్వగాథ:—దేవతలు, రాక్షసులు, పాలసముద్రమును కుండగను  
వాసుకియను పామును త్రొడుగను, మందరపర్వతమును కవ్వలుగను జేసి,  
యమృతము కొఱుకును చిలుకుచుండగా, అమృతము పుట్టకముందు హాలా  
హలమనువిషము, తరువాత దివ్యములగు వస్తువులు పుట్టివని. వానిలో లక్ష్మీ  
దేవిని కొస్తుభరత్నమును శ్రీవిష్ణువు సంగ్రహించెను.

ఉ. ఊటక సజ్జనుం డొదిగియుండిన నైన దురాత్మకుండు ని  
హ్మరణ మోర్వలేక యపకారము చేయుట వానివిద్యగా

చీరెలు నూరుటంకములు చేసెడివై నను బెట్టెనుండగా  
జేరి చినిగిపోఁ గొలుకు చిమ్మట కేమిఫలంబు? భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! సజ్జనుండు = మంచివాఁడు, ఊరక, ఒదిగి = అడఁగి;  
ఉండినఁ + ఐనఁ = ఉన్నప్పటికిని, దురాత్మనుండు = చెడ్డమనస్సుగల  
వాఁడు, నిష్కారణము = కారణములేకుండ, ఓర్వలేక, అపకారము = చెడు  
పని, చేయుట, వానివిద్యకా = వాని చేతనైన పనిగదా! ఎట్లైన, చీరెలు =  
బట్టలు, నూరుటంకములు = నూళ్లని మొహరీలు, చేసెడివి = విలువగలవి,  
అయినను, పెట్టె = పెట్టెలో, ఉండఁగాఁ, చేరి = వానిలో పగిలేసింది,  
చినిగిపోఁ = అబట్టలు చినిగిపోవునట్లు, కొలుకుచిమ్మటకు = కొటికెడు  
చిమ్మటకు, ఏమిఫలంబు = లాభ మేమున్నది. (లేదు)

తా. బట్టలు నూళ్లని మొహరీలు విలువగలవైనను, పెట్టెలో నుండి  
నప్పటికిని, చిమ్మటపురుగు తనకేమి లాభములేకపోయినను వాటిదగ్గరకు జేరి  
ముక్కలుగా కొలుకును. అటులనే మంచివాఁడు యూరక యొదిగియుండి  
నను చెడ్డవాఁడు కారణములేకుండగనే యోర్వలేక మంచివాని కపకారము  
చేయుచుండును.

ఉ. ఎట్టుగఁబాటుపడ్డ నొకయింతుకప్రాప్తము లేక వస్తువుల్  
పట్టుపడంగనేరవు, నిబద్ధి సురావళిఁ గూడి రాక్షసుల్  
గట్టుపెకల్చి పాల్కుడలిఁ గవ్వముచేసి మధించి రంతయున్  
వెట్టియెకాక యే మనుభవించిరి వారమ్మతంబు? భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! ఎట్టుగఁ = ఏవిధముగా, పాటుపడ్డన్ = శ్రమపడినను,  
ఒకయింతుక = కొంచెమేని, ప్రాప్తములేక = అదృష్టములేక, వస్తువుల్, పట్టు  
పడంగనేరవు = భింపబాలవు, నిబద్ధి = సత్యమే, ఎట్లైన, రాక్షసుల్, సురా  
వళిఁ = దేవతాసమూహముతో, కూడి = కలసి, గట్టు = (మందర) పర్వతమును,



పెక్కి=ఊడఁదీసి, కవ్వముచేసి, పొల్కడలి=పాలసముద్రమును, మధిం  
చిరి=చిలికిరి. అంతయు=వీరుపడిన కష్టమంతయును, వెట్టియొకాక=ఫలము  
లేనిదేకాని, వారు=ఆరాక్షసులు, అమృతంబును, ఏమి + అనుభవించిరి=  
ఏమిత్రాగినారు? (త్రాసలేదని భావము)

తా. రాక్షసులు దేవతలతో స్నేహముచేసి మందరగిరిని ఊడఁదీసి,  
దెచ్చి కవ్వముగాఁ జేసి పాలసముద్రమును చిలికిరి. వీరి పడిన కష్టమంతయు  
వెట్టియొకాని యమృతమేమియును ద్రావలేదు. అటులనే మానవు డెంతకష్ట  
పడినను దాననుభవించఁదగిన యదృష్టము లేకపోయిననో ఫలము దొరకదు.

పూర్వగాధ;—దేవదానవులు పాలసముద్రమును మధించఁగా అమృ  
తము పుట్టెను. దానిని శ్రీవిష్ణువు జగన్మోహినీరూప మెత్తి యిరుతెగల  
వారలకు పంచెదనని దేవతలకే యమృతమును పంచిపెట్టి రాక్షసులకు లేకుం  
డగా జేసెను.

చ. ఎడపక దురనుండొరుల కెంతయుఁగీడొనరించుఁగాని యే  
యెడలను మేలునేయఁ డొకయింతుకయైనను, జీడపురుడాఁ  
జెడఁ దిను నింతెకాక పుడిసెండుజలం బిడి పెంపనేర్చునే  
పొడవగుచున్న పుష్పఫలభూరుహ మొక్కటిన్ నభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! దుర్జనుండు=చెడ్డవాఁడు, ఎడపక=విడువక, ఒరు  
లకున్=పరులకు, ఎంతయున్, కీడు, ఒనరించున్, కాని, ఏయెడలను=ఏసమ  
యమునందైనను, ఒకయింతుకయైనను=కొంచెమేనియును, మేలు, చేయడు,  
ఎట్లఁగా, చీడపురు=చీడపురుగు, తాన్, చెడన్ = పొడగునట్లుగా,  
తినున్=ఫలవృక్షములను తినునుగాని, పుడిసెండుజలంబు=చేరెడు నీళ్ళను,  
ఇడి=పోసి, పొడవు + అగుచున్న, పుష్పఫలభూరుహమున్ = పూవులు కా  
యలుగల వృక్షమును, ఒకటిన్, ఐనన్, పెంపన్ + నేర్చునే=పోషింప  
గలవా? (లేదని భావము)

తా. చీడపురుగు చక్కగా పెరుగుచున్న పూవులు కాయలు గల చెట్లపాడగునట్లు తినునేగాని, చేరెడు నీళ్ళనుపోసి పెంచలేదు. అలా లనే దుర్జనుడు పరుల కెంతయో హానిచేయునేగాని ఏసమయమునందైనను కొంచెమైనను మేలుచేయడు.

ఉ. ఎడ్డెమనుష్యుఁ డేమెఱుగు నెన్నిదినంబులు గూడియుండినన్  
దొడ్డుగుణాధ్యనందుఁ గలతోరపువర్తనలెల్లఁ బ్రజ్ఞఁబే  
ర్పడ్డవివేకిరీతి; రుచిపాకము నాలుకగాకెఱుంగునే?  
తెడ్డది కూరలోఁ గలయఁద్రొమ్మరుచుండిననై న భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! ఎడ్డెమనుష్యుడు = మూఁడు, ఎన్నిదినంబులు, గూడియుండినన్, దొడ్డుగుణ + ఆధ్యనందున్ = మంచిగుణములు గలవాని యందు, కల=కన్నట్టి, తోరపువర్తనలు + ఎల్లన్ = మంచివైన నడతలన్ని యును, ప్రజ్ఞ=తెలివితే, పేరు + పడ్డవివేకిరీతి=భ్రాతృగాంచిన జ్ఞాన వంతునివలెను, ఏమి, ఎఱుంగున్? (తెలిసికొనలేడు) ఎల్లిన, రుచిపాక ము=రుచియొక్క పరిపాకము, నాలుకగాని, తెడ్డ=కలియజేట్టు గరిటె, కూరలోన్, కలయన్=అంతటను, ద్రొమ్మరుచున్ = తిరుగుచున్నప్పటికిని, అది=ఆతెడ్డు, ఎఱుంగునే=రుచిని తెలిసికొనజాలుగా? (తెలిసికొనలేదు)

తా. కూరలయొక్కరుచిని నాలుక తెలిసికొనునుగాని, యెల్లప్పుడు కూరలలోఁ దిరుగుచున్నను, తెడ్డారుచిని తెలిసికొనలేదు అటులనే గుణ వంతునియందలి మంచినడతలు తెలివితే ప్రక్షిప్తికెక్కిన జ్ఞాని తెలిసికొనును గాని, ఆ గుణవంతునితో యెన్నిదినములు కలిసి తిరిగినను మూఁడు తెలిసికొనలేడు.

ఉ. ఎప్పు డదృష్టతామహిమ యించుక పాటిలునప్పుడింపుసాం  
పొప్పుచునుండుఁగాక యదియొప్పనిపిమ్మటరూపుమాయుఁగా

నిష్పన సంతియున్న యతినిర్మలినాగ్ని గురుప్రకాశముల్  
దప్పిన నట్టిబాగునకుఁ దా నలుపెంతయుఁబుట్టు భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! ఎప్పుడు=ఏసమయమున, అదృష్టతామహిమ=అదృష్టముయొక్క పెంపు, ఇంచుక=కొంచెము, పాటిలక=కలుగునో, అప్పుడు, ఇంపుసొంపు=చక్కదనముయొక్క యతిశయము, ఒప్పుచునుండుఁగాక=ప్రకాశించుచుండునుగాని, అది=ఆయదృష్టము, ఒప్పనిపిమ్మట=తొలగినవెనుక, రూపుతొలుతటిరూపము, మాయఁగా=చెడునుగదా, ఎట్లనక, నిష్పనన్=ఆగ్నియందు, అంతియున్న, అతినిర్మలిన=మిక్కిలినిష్కల్మషమైన, అగ్ని, గురుప్రకాశముల్=గొప్పవగుకాంతలు, తప్పినక, అట్టిబాగునకు=అటువంటినుసిబాగునకు, నలుపు, తాన్=తాను, ఎంతయున్, పుట్టుక=కలుగుచుండును.

తా. బాగు అగ్నితో చేరియున్నప్పుడు దానియందలి స్వచ్ఛమైనకాంతలతో ప్రకాశించును. అగ్నిసంబంధము తొలగిపోయినచో తొల్లిటికాంతలుతప్పి మిక్కిలి నలుపుపుట్టును. అట్లేమానవు డదృష్టమువృద్ధియగునపుడు ప్రభగల్గియుండునుగాని అవిడిచిపోయినతరువాత తొల్లిటిప్రభవశించును.

ఉ. ఏగతిఁ బాటుపడ్డఁ గలదే భువి నల్పునకున్ సమగ్రతా  
భోగము భాగ్యరేఖ గలపుణ్యనకుంబలె? భూరిసత్త్వసం  
యోగమదేభకుంభయుగళోత్థితమాంసము నక్కకూన కే  
లాగుఘటించు సింహము దలంచినఁ జేకుఁబుఁగాక భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! ఏగతి=ఏవిధముగా, పాటుపడ్డ=కష్టపడుచున్నను, భువిన్=భూమియందు, అల్పునకున్=నీచునకు, భాగ్యరేఖ=అదృష్టలక్షణము, కలపుణ్యనకుంబలెన్, సమగ్రతాభోగము=సంపూర్ణసౌఖ్యము, కలదే=కలదా? (ఎట్లనిన) భూరిసత్త్వ=ఘనమైన బలముచేత,

సంయోగం=కూడుకొనబడిన, మద + ఇభ=మదపుటేనఁగుయొక్క, కుంభ  
యుగళ=రెండుకుంభస్థలములందును, ఉత్ + స్థిత=పుట్టిన, మాంసము, సిం  
హము, తలంచినట్, చేతులుఁ గాక=లభించును గాని, నక్కకూనకుఁ=నక్క..  
పిల్లకు, ఏలాగు, ఘటించుఁ=లభించును? (దొరుకదు.)

తా. మఱి పుటేనఁగుయొక్క కుంభస్థలముయందున్న మాంసమును  
సింహము కోరినచో దొరుకునుగాని, యెంతశ్రమపడినను నక్కపిల్లకు దొర  
కదు. అటులనే సంపూర్ణమైన సౌఖ్యము అప్పుప్రపంచమునకు దొరుకును గాని  
యెంతశ్రమపడినను అల్పమునకు దొరుకదు.

ఉ. ఏడ ననర్హుఁడుండు నటకేగు ననర్హుఁడు నర్హుఁడున్నచోఁ  
జూడఁగనొల్లఁ డెట్లన నశుద్ధగుణస్థితి నీగ పూయముం  
గూడినపుంటిపై నిలువఁగోరినయట్టులు నిల్వనేర్చునే  
సూడిదవెట్టు నెన్నుదుటి చొక్కపుఁగస్తరిమీఁదభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! అనర్హుఁడు=అయోగ్యుఁడు, ఏడనుండుఁ=ఎక్కడ  
నుండునో, అనర్హుఁడు=అయోగ్యుఁడు, అటకున్=అచోటికి, ఏగుఁ=పెళ్ళు  
ను. అర్హుఁడు=యోగ్యుఁడు, ఉన్నచోన్ = ఉన్నచోటను, చూడఁగన్,  
ఒల్లఁడు=ఇష్టపడఁడు. ఎట్లఁ, ఈఁగ, అశుద్ధగుణస్థితిన్=నిగ్రమముకాని  
స్వభావముకలదై యుండుటచేత, పూయముఁ=చీమను, కూడిన, పుంటిపై,  
నిలువన్, కోరినయట్లు, సూడిద=కానుక గా, (విలాసార్థముగా) పెట్టు=  
ఉంచుకొనిన, నెన్నుదుటి=నుదుటనున్న, చొక్కపు=అందమైన, కస్తరి  
మీఁదఁ=కస్తూరిపైని, నిల్వనేర్చునే=ఉండగలదా? (ఉండలేదు.)

తా. ఈఁగ మంచివాసనగల కస్తూరిబొట్టుమీఁద వాగ్రిక, చెడువాస  
నతో చీమపట్టిన కురుపుమీఁద వాగ్రిలు. అటులనే అయోగ్యుడు మంచి  
వానియొద్దకు బోక యోగ్యుని ఒగ్గంతే పోవుచుండును.

ఉ. ఏల సమస్తవిద్యల నొకించుకభాగ్యముఁ గల్గియుండినఁ  
జాలు ననేకమార్గములు సన్నుతికెక్క, నదెట్లొకో యనన్  
రాలకు నేడ విద్యలు తిరంబుగ దేవరూపు చేసినఁ  
వ్రాలి నమస్కరించి ప్రసవంబులువెట్టరెమిఁద భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! సమస్తవిద్యలన్=అన్నివిద్యలతో, ఏల=ఏమిప్పయో  
జనము? ఒకించుక=కొంచెము, భాగ్యము=అదృష్టము, కలిగియుండినఁ,  
అనేకమార్గములు, సన్నుతికెక్క=సాగడ్డను జెందుటను, చాలున్=చాలు  
ను. అదిఎట్లు, ఒకోయనన్=అదియేలాగునంటే, విద్యలు, రాలకు, ఏడన్=  
ఎక్కడ, (లేవు)తిరంబుగన్=నిలుకడగా, దేవరూపు=దేవతల యాకారము,  
చేసినన్, (మానవులని తెచ్చుకోవలెను) వ్రాన్=క్రిందనొఱగి, నమస్క  
రించి, ప్రసవంబులన్ = పూవులను, విఁదన్ = ఆదేవతావిగ్రహముపై,  
వెట్టన్=ఉంచరా? (ఉంచుదురని భావము)

తా. రాళ్ళు విద్యలు నేర్వకున్నను, వాని అదృష్టమున దేవతా  
రూపుగా చేసినవో, మానవులు వ్రాల్చి నమస్కారములు చేసి పూలతో  
పూజింతురు. అటులనే మానవున కదృష్టరేఖ యుండిన సనేకవిధముల పాగ  
డ్డలు గాంచును. కాని విద్యలు నేర్చినందునకాదు.

ఉ. ఒక్కడెచాలు నిశ్చలబలోన్నతుఁ డెంతటికార్యమైనదాఁ  
జక్కనొనర్ప గౌరవు లసంఖ్యలు పట్టినధేనుకోటులం  
జిక్కగనీక తత్రబలసేన సనేకశీలీముఖంబులన్  
మొక్కపడంగజేసి తుదముట్టడె యొక్కకిరీటిభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! నిశ్చల=చలించని, బల=బలముచేత, ఉన్నతుఁడు=  
గొప్పవాఁడు, ఒక్కడె, చాలున్=చాలును. ఎంతటికార్యము + ఐనన్,  
తాన్, చక్కన్, నిసర్పన్=చేయుటను, ఎట్లున, ఒక్కకిరీటి=ఒకయర్జునుఁడే,

అసంఖ్యలు=లెక్కలేనిమంది, కారవులు=దుర్యోధనవాదులు, పట్టిన ధోలుకొ  
టుల=పట్టుకొనిన యాలమందలను, చిక్కగన్ + ఈక = దొరకనీయక,  
తత్ + ప్రబలసేన=అకారవులయొక్క గొప్పపైన్యమును, అనేకశతముఖం  
లన్=వెక్కు బాణములచేత, మొక్కపడంగలేని=ఓడునట్లుజేసి, తుదము  
ట్టడే=పూనిక నెఱవేర్చడా? (నెఱవేర్చుకొను)

తా. దుర్యోధనవాదులు గొప్పపైన్యముతో విరటుని యాలమందలను  
తోలుకొని పోవుచుండగా నర్జునుఁ డొక్కఁడే అనేక బాణములచే వార  
లను జయించి, గోవులను వారివశము గానీయక మరలించుకొని వచ్చెను.  
అటులనే స్థిరమైన బలవంతుఁడు తానెంతటికార్యమైనను నెఱవేర్చగలఁడు.

పూర్వగాధ:—పాండవు లజ్ఞాతవార వర్షమును చెల్లించుటకై  
భార్యతోఁ గలసి, మారుపేషములతో విరటుని సేవించుచుండిరి. దుర్యోధనుఁ  
డు, పాండవులు విరటునివద్ద నుండిరిని గ్రహించి విరటుని గోవుల దోలు  
కొనిపోవ యత్నించినచో పాండవులు బయలు పడుదురనియు, మొదటి  
నిర్ణయప్రకారము మరల యడవికంపవలెనని నిశ్చయించి గొప్ప పైన్య  
ముతోఁబోయి విరటుని యాలమందలను తన పురికి తోలుకొని వచ్చుచుం  
డఁగా గడుపుదినములు ముగియుటచే యర్జును డొక్కఁడే పోయి కారవు  
లను జయించి గోగణములను దోలుకొనిపోయి విరటున కొప్పగించెను.

ఉ. కట్టడదప్పి తాముచెడుకార్యముఁ జేయుచునుండిరేని దోఁ  
బుట్టినవారినైన విడిపోవుటకార్యము; దౌర్మదాంధ్యముం  
దొట్టినరావణాసురునితో నెడఁబాసి విభీషణాఖ్యుఁ డా  
పట్టుర రాముఁడేరి చిరపట్టము గట్టుకొనండె భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! కట్టడదప్పి=మర్యాదదప్పి, తాము, చెడు కార్య  
ముఁ=చెడ్డపనిని, చేయుచు, ఉండిరేని, తోలుబుట్టినవారినైన, విడి=  
విడిచి, పోవుట, కార్యము=శగినపని. దౌర్మద + అంధ్యముఁ=చెడ్డతనముచే

గతిగిన నుద్ధితమున, దొట్టినపొందిన, రాజానురునితో, ఎడగాసి, విభీషణాఖ్యుడు విభీషణుడను పేరుగలవాడు, ఆపట్టునకైతసమయము నందె, రామునకైత్రీరామచంద్రుని, చేరి, చిరపట్టునుకాశ్వతమైన లంకాధిపత్యము, కట్టుకొనందెకట్టుకొనలేదా (కట్టుకొనెను)

తా. దుర్మదుడైన రావణానురునితమ్ముడగు విభీషణుడతనిని విడిచి పెట్టి శ్రీరామచంద్రునిజేరి కాశ్వతమైన లంకాధిపత్యముబొందెను. అట్లే చెడుపనులుచేసినచో సోదరుడైనను వానిని విడిచిపెట్టుట మంచిపని. (తనకు లాభము కలుగును.)

పూర్వగాథ:—రావణుడు శ్రీరామునిభార్యయగు సీతాదేవిని చెఱ పట్టగా విభీషణుడు తనయన్నయగు రావణునితో సీతాదేవిని శ్రీరాముని కిచ్చి శరణుపేడకొనుమని పెక్కుగఁగూల బోధించెను. రావణుడు దదివినక విభీషణు నవమానింపఁగా విభీషణుడు అన్ననువిడిచి శ్రీరాముని శరణు జొచ్చెను. అంత శ్రీరాముడు రావణుని సంహరించి విభీషణుని లంకకు రాజుగా జేసెను. చిరంజీవియై పరిణెను.

ఉ. కట్టడ మైనయట్టినిజకర్మము చుట్టుచు వచ్చి యేగతిం బెట్టునొ పెట్టినట్లనుభవింపక తీరిదు, కాళ్లు, మీఁదుగాఁ గిట్టక వేల్పుఁ డంచుఁ దలకిందుగఁ గట్టిరెయివ్వరై ననా చెట్టున గిబ్బిలంబులకుఁ జేరినకర్మము గాక భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! కట్టడ=నిధివిహితము, ఐనయట్టి నిజకర్మము=అయి ఁట్టిపురాకృతకర్మము, చుట్టుచుకై=ఆవరించుచు, వచ్చి, ఏగతికై=పట్టును + ఒ=ఎట్లుకలుగఁజేయునో, పెట్టినట్లు=కలుగజేసినట్లు, అనుభవింపకతీరదు. ఎట్లఁగ, ఆచెట్టునకై, గిబ్బిలంబులకు, చేరినకర్మము గాక=పొందినపూర్వ కర్మముతప్ప, ఎవ్వరైనను, గిట్టక = సహింపక, కాళ్ళమీఁదుగాకై=తల కిందుగా; వేల్పుఁడు, అంచుకై, కట్టిరెకట్టినారా! (లేదు)

తా. గట్టిలములు యితరులెవ్వరును తమ్ముతలకిందుగా చెట్టునకు వ్రేలాడఁగట్టకున్నను తమపురాకృతకర్మముచేతనే యట్లు వ్రేలాడుచుండును. అట్లే విధివిహితమైన పురాకృతకర్మము తన్నావరించి యెట్టికష్టముల బెట్టినను మానవుఁ డట్లుభవింపకతీరను.

ఉ. కట్టడ లేనికాలమునఁ గాదు శుభంబూరులెంతవారు చే  
పట్టిననైన మర్త్యునకు భాగ్యమురాదనుటెల్లఁ గల్గ కా  
దెట్టని పల్కినఁ దళరధేశవసిష్ఠులు రామమూర్తికి  
బట్టముకట్టఁ గోరి రది పాయక చేకుటెనోటు భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! మర్త్యునకు = మనుష్యునకు, కట్టడ = దైవనిర్మితమైన యేర్పాటు, లేనికాలమున, శుభంబు, కాదు, ఒరులు = ఇతరులు, ఎంతవారు = ఎంతటిగొప్పవారు, చేపట్టిన + ఐన = చేరదీసినప్పటికిని, భాగ్యమురాదు, అనుట ఎల్లఁ, కల్గకాదు. ఎట్లు + అని పల్కినఁ, దళరధేశవసిష్ఠులు = దళరధరాజును, పసిష్ఠమునియును, రామమూర్తికి = శ్రీరామచంద్రునకు, పట్టముకట్టన్ = పట్టాభిషేకముచేయుటకు, కోరిరి. అది, పాయక = చెడిపోక, చేకుటెన్ + ఓటు = జరిగినదా? (లేదు)

తా. దళరధమహారాజును, పసిష్ఠమహామునియును, శ్రీరామచంద్రునకు పట్టాభిషేకముజేయ నెంతయత్నపడినను విధివిధానములేక జరుగలేదు అట్లే మనుజునకు దైవనిర్మితముగ నేర్పాటులేనప్పుడు యెంతటి గొప్పవారు సహాయము చేసినను శుభములుకలుగవు.

పూర్వగాథ:— దళరధుఁడు శ్రీరామనకు పట్టముగట్టకుండఁగా కైకేయి తనకు లొల్లియిచ్చినవరములను నేడిమ్మని రాముని అడవికిపంపుమనియు భరతునకు పట్టాభిషేకము చేయుమనియు రెండువరములు దళరధుని కోరెను. శ్రీరాముడు పట్టాభిషేకభంగమొంది తండ్రివరములనుదీర్చ నీతా లక్ష్మణులతో అరణ్యవాసమునకు వెళ్ళెను.



ఉ. కానక చేరఁ బోల దతికర్ముడు నమ్మిక లెన్ని చేసినం  
దా నది నమ్మి వానికడ దాయఁగఁబోయిన హానివచ్చు న  
చోచ్చి నదియెట్లనంగొఱఁగుచూపుచునొడ్డినబోనుమేలుగాఁ  
బోనని కాన కానపడి పోవుచుఁగూలదెక్కిక్కు భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! అతికర్ముడు = చెడుపనులుచేయువాడు, ఎన్ని  
నమ్మికలు, చేసికొ, కానక=కలలోచింపకుండ, చేరకొ + పోలను=నగ్గఱకు  
పోఁగూడదు, తాకొ, అది నమ్మి, వానికడన్=కపాపుడున్నచోటికి, దాయ  
గకొ=చేయఁజేయు, పోయిన, అచోచ్చొకొ=అచ్చట, హాని=కీడు, వచ్చుకొ=వచ్చు  
ను. అది, ఎట్లొకొ, కొక్కు=పందికొక్కు, కొఱకు=మేతను, చూపుచు,  
మేలుగాకొ, ఒడ్డిన=పన్నిన, బోనును, బోను + అని=తన్నుజంపుయంత్ర  
మని, కానక=తెలిసికొనక, ఆనపడి, పోవుచుకొ=చెళ్ళుచు, కూలదె=చాప  
దా? (చచ్చును)

తా. తనకుఁ దిండినిజూపుచు పన్నినబోనును బోనని తెలిసికొనక  
పందికొక్కు ఆసించి బోయి యందుచచ్చును. అట్లే యెన్నినమ్మికలుచేసి  
నను తెలిసికొనకుండా పాపాత్మునిదగ్గరకు వెళ్ళరాదు. నమ్మి వెళ్ళినచో  
హాని సంభవించును.

ఉ. కానిప్రయోజనంబు సమకట్టదు తా భువినంతవిద్యవాఁ  
డైనను దొడ్డరాజుకొడుకైనను నదెట్లు? మహేశుపట్టి వి  
ద్యానిధి సర్వవిద్యలకుఁదానెగురుండు వినాయకుండు దాఁ  
నేనుఁగురీతి నుండియు నదేమిటి కాడఁడుపెండ్లి? భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! భువికొ, తాకొ, ఎంతవిద్యవాఁడు + ఐనకొ=ఎంత  
చదువుగలవాఁడైనను, దొడ్డరాజుకొడుకు, ఐనను, కానిప్రయోజనంబు=  
అనుకూలపడనిపని, సమకట్టదు=కానేరదు. అదిఎట్లనఁగ, మహేశుపట్టి=

ఈశ్వరునిపుత్రుడు, విద్యానిధి=చదువులకు స్థానభూతుఁడును, సర్వవిద్యలకు=అన్నివిద్యలకును, తా నె, గురుండు=చెప్పవాఁడు, వినాయకుండు=విఘ్నేశ్వరుఁడు, తాన్, ఏనుఁగురీతిఁ=ఏనుఁగువలె, ఉండియుఁ, పెండ్లి, ఏమిటికిఁ=ఎందువలన, ఆడఁడు=చేసికొనఁడు?

తా. వినాయకుం డీశ్వరునికుమారుఁడును సర్వవిద్యలకు స్థానభూతుఁడును, అన్నివిద్యలకు గురువును యేనుఁగువంటి బలముకలవాఁడును అయి యుండియు బెండ్లాడలేకపోయెను. అట్లే మనుష్యుఁ డెంతవిద్యావంతుడైనను గొప్పరాజకుమారుడైనను దైవ మనుకూలింపనికార్యము జేసుకొనలేడు.

ఉ. కామితవస్తుసంపదలు గల్గుఫలం బొరు లానపడ్డచో

నేమియుఁ బెట్టఁడేని సిరి యేటికి? నిష్ఫల మున్నబోయినన్

బ్రామికపడ్డలోకులకుఁ బండఁగ నే మది యెండిపోవఁగా

నేమిఫలంబు? చేదు విడ దెన్నటికై న ముసిండిభాస్కరా.

టీ భాస్కరా! ఒరులు=ఇతరులు, కామిత=కోరిక, వస్తుసంపదలు=పదార్థములయొక్కసంపత్తులు, కల్గుఫలంబు=కల్గుటవలన ప్రయోజనము, ఆన పడ్డచోఁక, ఏమియుఁ, పెట్టఁడేని, సిరి=వానిభాగ్యము, ఏటికిన్=ఎందులకు, ఉన్నఁ=ఉన్నప్పటికిని, పోయినఁ=నశించినప్పటికిన్ని, నిష్ఫలము=స్వర్థము. ఎట్లైన, ముసిండి=ముసిణి చెట్టు, ఎన్నటికై నఁ, చేదు, విడదు. అది=ఆ చెట్టు, పండఁగ + ఏమి=పండినప్పుడయినను, ఎండిపోవఁగాఁ=ఎండిపోయినప్పుడయినను, బ్రామికపడ్డలోకులకున్ = అనపడియున్న జనమునకు, ఏమిఫలంబు=లాభమేమి? (లేదు)

తా. ఎప్పుడును చేచును పదలని ముసిణి చెట్టు పండినను యెండినను దాని నాశ్రయించియున్న మానవులకేమియును నప్తములేదు. లాభములేదు. అట్లే భాగ్యవంతుఁడు తన్నాశ్రయించి కోరుకొన్న మానవులకెంతమాత్రము

ఫలమునీయకున్నచో వానికి సంపదయున్నను నశించినను లాభములేదు నష్టములేదు. సమానమేయగును.

ఉ. కారణ మైనకర్మములు కాక దిగంబడ వెన్నిగొందులం  
దూతిన నెంతవారలకుఁ; దొల్లిపరీక్షీతు శాపభీతుడై  
వారిధి నొప్పునుప్పరిగపైఁ బదిలంబుగ దాగియుండినం  
గూర్చి భుజంగదంతహతిఁగూలఁడెలోకులెఱుంగ భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! ఎన్నిగొందులకొ=ఎన్నిమూలలలో, దూతినన్=దాగియున్నను, ఎంతవారలకుకొ=ఎట్టిగొప్పవారికిని, కారణము=అనుభవంపహేతువు, ఐనకర్మములు=అయినపనులు, కాక=జరుగక, దిగంబడవు=మానవు. ఎట్లనన్, తొల్లి = పూర్వము, పరీక్షీతు = పరీక్షనృహారాజు, శాపభీతుడై=మునిశాపమువలన భయపడినవారై, వారిధికొ=సముద్రమునందు, ఒప్పు=ప్రకాశించు, ఉప్పరిగపైకొ=మేడపైని, పదిలంబుగన్=స్థిరముగా, దాగియుండినకొ=దాగుకొనియున్నను, క్రూర=భయంకరమైన, భుజంగ=పాముయొక్క, దంత = కోరలయొక్క, హతినొ = కాటుచేత, లోకులు=ప్రజలు, ఎఱుంగకొ, కూలఁడై=చావఁడా? (చ పైన)

తా. పరీక్షిత్తుహారాజు మునియిచ్చిన శాపమువను భయపడి సముద్రములోని మేడపై భద్రముగ దాగియుండినను పాముకాటువలన చనిపోయెను. అట్లే ఎంతగొప్పవారలయినను యెన్నిమూలలలో దాగియున్నను అనుభవంపవలసిన కర్మ మనుభవంపక తీరదు.

పూర్వగాథ:—అర్జునుని కుమారుడగు యభిమన్యునకు యుత్తరయను భార్యయందు పరీక్షిత్తుఁడు జన్మించెను. పరీక్షిత్తు పాండవుల యనంతరము కురుదేశమును పాలించెను. ఈతఁ డొకనాఁడడనికి వేటను వెళ్ళి దప్పిగొని శమికుండను మునిని దాహమడుఁగ, ముని తపస్సులోనుండుటచే మాట్లాడనందున చచ్చినపాము నాతనిమేడలో వేసెను. కొంతసేపటికి మునికుమారుఁ

డైన శృంగియనువాడు వచ్చి చూచి తండ్రిమెడలో పామును వైచినవాఁడేమిదనములలో పాముకాటువలన చచ్చుగాకయని శపించెను. రాజుండు లకు భయపడి సముద్రములో మేడకట్టించుకొని కడుభద్రముగా నుండెను. కాని యేడవనాఁడొక బ్రాహ్మణుఁడిచ్చిన నిమ్మపండును వాసనజూచుచుండ నందుండి యొకపామువచ్చి యాతనిని గఱచిచంపెను.

ఉ. కులమున నక్కడక్కడ నకుంతితధార్మికుఁడొక్కడొక్కడే  
కలిగెడుఁగాక పెందలుచు గల్గఁగనేరరు; చెట్టుచెట్టునన్  
గలుగఁగనేర్చునే గొడుగుకామలుచూడఁగ నాడనాడ నిం  
పలరఁగ నొక్కటొక్కటినయంబునఁజేకులుగాక భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! ఆకుంతితధార్మికుఁడు=చలనములేని ధర్మబుద్ధిగలవాఁడు, కులమునకొక, అక్కడక్కడకొక, ఒక్కడొక్కడకొక, కలిగెడుఁగాక=ఉండునుగాని, పెందలుచు=మిక్కిలి ఎక్కువగా, కల్గనేరరు=ఉండజాలరు. చూడఁగక=ఆలోచింపఁగా, గొడుగుకామలు, అడనాడక=అక్కడక్కడ, ఇంపు + అలరక=అందిముమీఱగా, నయమునకొక=పరిమితముగా, ఒక్కటొక్కటి, చేకులుకొక + కాక=దొరకునుగాని, చెట్టుచెట్టునన్, కలుగఁగనేర్చుకొక + ఎ=కలుగునా? (ఉండవు.)

తా. ఆలోచింపఁగా గొడుగుకామలు అక్కడక్కడ పరిమితముగా నొక్కొక్కటి దొరకునుగాని ప్రతిచెట్టునందును దొరకవు. అట్లే మంచి ధర్మబుద్ధిగలవాఁడు కులమున నక్కడక్కడ నెక్కడో గల్గునుగాని, ఎక్కువగానుండదు.

ఉ. కూర్మమనస్కు లౌపతులఁ గొల్చి వసించినమంచివారికిఁ  
వారిగుణంబెవట్టి చెడువర్తన వాటిలు; మాధురీ జలో  
దారలు గౌతమీముఖమహానదు లంబుధిఁ గూడినంతనే  
క్షౌరముఁ జెందవే మొదలికట్టడలన్నియుఁదప్పి భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! క్రూరమనస్కులు = కఠినమైన మనస్సుగలవారు, డౌపతులకొ=అయినట్టిరాజులను, కొల్చి, వసించినమంచివారికికొ = ఉన్న మంచిజనులకు, వారిగుణంబె=ఆకఠినులగురాజులగుణమే, పట్టి=కలిగి, చెడు వర్తన, వాటిలొ=వీర్పడును. ఎట్లనిన, మాధురీ=తియ్యవైన, జల=నీటిచేత, ఉదారలు=గొప్పవగు, గౌతమీ = గోదావరి, మఖ=మొదలయిన, మహా నదులు, అంబుధికొ=సముద్రమును, కూడినంతనే=చేరినంతనే, మొదలకట్ట డలు + అన్నియుకొ = ముందుండు తియ్యదనము మొదలగు నియమము లను, తప్పి=విడిచి, ఖరమున్=ఉప్పదనమును, చెందవే = పొందవా? (పొందును.)

తా. తియ్యనినీటితో నొప్పచున్న గోదావరి మొదలగు నదులన్ని యును సముద్రములో చేరినంతనే మొదటగల తియ్యనిరుచిని దప్పి యుప్ప దనమును బొందుచున్నవి. అట్లే క్రూరబుద్ధిగల రాజులను నేవించుచున్న మంచివారికి వారిమంచిగుణము పోయి క్రూరగుణము సంభవించును.

1 విశేషాంశము:—క్రూరమనస్కుల డౌపతిని, అనిపాఠాంతరము.  
2 మాధురీజలంబారయ, అనిపాఠాంతరము.

ఉ. గిట్టుట కేడఁ గట్టడ లిఖించిన నచ్చటఁగానియెందుచోఁ

బుట్టదు చావు; జానువులవున్కుల నూడిచి కాశిఁ జావగా  
ల్గట్టినశూద్రకుకొ భ్రమలఁ గప్పుచుఁదదిద్దిగుట్టయశాచునా  
పట్టునఁ గొంచు మట్టికడ బ్రాణముతీ సెగదయ్యభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! గిట్టుటకు=చచ్చుటకు, ఏడకొ=ఎక్కడ, కట్టడ= దైవనిర్ణయము, లిఖించినన్=వ్రాసినట్లయిన, అచ్చటకొ, కాని = కాక, ఒండుచోకొ=మరయొకచోటునందు, చావుపుట్టును. ఎట్లనకొ, కాశికొ=కాశీ పురమునందు, చావకొ=చచ్చుటకు, జానువుల=మోకాళ్ళయొక్క, పున్కు లకొ=చిప్పలను, ఊడిచి=తీసివైచి, కాలట్టిన=నిశ్చయముకేసికొన్న, శూద్ర

కున్ = కూచ్రకుండను మహారాజును, తల్ + విధి = ఆదైవము, భగ్నిమలగప్పు  
చున్ = మాయ చేచుట్టుచు, గుఱ్ఱము + బొచు, ఆపట్టునన్ = ఆవేశకు, కొం  
చున్ = పై నెక్కించుకొనిపోయి, మట్టికడన్ = పొగొను, తీసెన్ + కద  
అయ్యు = తీసెనుకదా?

తా. కూచ్రకుమహారాజు కాశీపురమున చచ్చుటకై మోకాలించిప్పల  
నూడదీసికొని యచ్చటనే నిశ్చయము జేసుకొనియుండగా దైవ మొక  
గుఱ్ఱమై మాయపన్ని మరణవేశకు వానినెక్కించుకొని మట్టిచెట్టునొద్ద  
బ్రాణము దీసెను. అట్లే, ఎచ్చటఁ జచ్చుటకు విధి వ్రాసియుండునో యచ్చ  
టనే చచ్చునుగాని వేరొకచోటునందుఁ జావఁడు.

చ. ఘనబలసత్త్వ మచ్చువడఁ గల్గినవానికి హాని లేనిచోఁ  
దనదగుసత్త్వమే చెఱుచుఁ దన్ను; నదెట్లన? నీరు లావుగాఁ  
గను వసియించినన్ చెఱువుకట్టకు సత్త్వము చాలకున్నచోఁ  
గనుమలు పెట్టి నట్టనడిగండి తెగంబడకున్నె? భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! ఘనబలసత్త్వము = గొప్పబలముతోఁగూడినసత్త్వము,  
అచ్చువడన్ = ఏర్పడునట్లు, కల్గినవానికి, హాని = కీడు, లేనిచోన్, తనది,  
అగుసత్త్వమే = అయినట్టిబలమే, తన్నున్, చెఱుచును. అది + ఎట్లు +  
అనన్, 1 నీరు, 2 లావుకాన్ + కను = ఎక్కువగా, వసియించినన్ =  
ఉన్నప్పుడు, చెఱువుకట్టకున్ = చెఱువుగట్టునకు, సత్త్వము = బలము, చాల  
కున్నచోన్, కనుమలు = నందులు, పెట్టి = పడి, నట్టనడిగండి = ఆచెఱువుమధ్య  
కన్నము, తెగంబడక = తెగిపోవక, ఉన్నె = ఉండునా? (ఉండదు.)

తా. చెఱువున నీరెక్కువగానున్నపుడు చెఱువుగట్టునకు బలము  
చాలకున్నచో మధ్యగండితెగును. అట్లే తనకధికబలమున్నందున నితరులచే  
హానికల్గకున్నను, తనసత్త్వమే తన్నుఁబాడు చేయును.

1 నీనుమిక్కిలింగనుకవనించినన్, పాఠాంతరము. 2 లావుగా=లావు విశాఖపురిప్రాంతమున నధికార్థము.

చ. ఘనుడగునట్టివాడు నిజకార్యసముద్ధరణార్థమై మహిం  
బనివడి యల్పమానవుని బ్రార్థనచేయుట తప్పు గాదుగా;  
యనఘతః కృష్ణజన్మమున నావసుదేవుడమీఁదటెత్తుగాఁ  
గనుఁగొనిగాలిగానికడకాళ్ళకుఁ మొక్కుఁడెనాఁడుభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! ఘనుడగునట్టివాడు = గొప్పవాడగు మనుజుడు, నిజకార్య=తనయొక్కపనిని, సముద్ధరణార్థము + వి=నెఱవేర్చుకొనుటకై, మహిన్=భూమిని, పనివడి=పనిబూని, అల్పమానవున్=నీచుడగుమనుజుని, పార్థనచేయుట, తప్పుగాదుగా=దోషముకాదుగదా? ఎట్లనిన, కృష్ణజన్మమునకై=శ్రీకృష్ణమూర్తిజన్మించినకాలమందు, అనఘతః=పాపరహితముగా, ఆవసుదేవుడు, మీఁదటెత్తుగాన్=తలమానికముగా, కనుఁగొని=భావించి, నాఁడు=ఆవేశ, గాలిగాని కడకాళ్ళకున్=గాడిదయొక్కవెనుకపాదములకు, మొక్కిరి + ఎ=నమస్కరింపఁదా! (నమస్కరించెను.)

తా. శ్రీకృష్ణమూర్తిజన్మించిన సమయమునందు శాతనిశండ్రియగు వసుదేవుడు కృష్ణనిరక్షింపుటకై గాడిదవెనుకకాళ్ళను పాదరహితముగాను శిరోభూషణముగాను భావించి నమస్కరించెను. అట్లే గొప్పవాడయినవాడు తనకార్యమును నెఱవేర్చుకొనుటకై పనిబూని నీచునిపార్థించినను దోషము కానేరదు.

పూర్వగాథ:—చంద్రివంశపురాజుగు వసుదేవుడు కంసునిచెల్లెలగు దేవకీదేవిని పెండ్లాడెను. కంసుడు తనచెల్లెలిని యత్నవారింటికి బంపుచుండగా “కంసుడా! దేవకీదేవిగర్భమునబుట్టువాడు నినుచంపు” నని యాకాశవాణి వల్లెను. కంసుఁ డందులకు వెఱచి దేవకీవసుదేవులను బంధించి చెఱలోనుంచి వారిసంతానమును ఆరుగుర జరిపెను. ఏడవవాడు బలరాముడు,

విష్ణుమాయచే దేవకీగర్భముననుండి యశోదాదేవిగర్భమున జేర్పబడి జన్మించెను. ఎనిమిదవవాడుగ శ్రీకృష్ణుఁ డవతరించెను. వసుదేవుఁ డాపిల్లవానిని గంనుఁడు చంపునని యచ్చటికి సమీపముననున్న ప్రేషల్లలో యశోదాదేవి దగ్గఱవిడిచిరావలెనని శ్రీకృష్ణుని యెత్తుకొనిపోవుచుండెను. దేవకీకి సంతానముకల్గినపుడెల్ల యాసంగతి కంసునకు చెల్పుటకై యొకరాక్షసుఁడు గాడిదవేషముతో నందుఁ గావుండును. వసుదేవుఁడట్లు శ్రీకృష్ణుని తీసుకొనిపోవుచుండఁగా గాడిద భగవత్ప్రాయచే నరువలేక యూరకుండఁగా వసుదేవుడు గాడిదనుజూచి యది యార్చునేమోయని భయమునొంది దానికాళ్ళు పట్టుకొని శాంతింపజేసి తనకార్యమును సాధించెను.

ఈకథ వాడుకలోనున్నదికాని భాగవతమునందులేదు. “వలసుదప్పి నపుడు వసుదేవుడు గాడిదకాళ్ళుపట్టుకొనె”నని లోకోక్తిగలదు.

చ. ఘనుఁడొకవేళఁ గీడ్పడినఁ గృష్ణుఁడ నాతనిలేమివాపఁగాఁ  
గనుఁగొన నొక్కసత్రపుభువుగాక నరాధములోపరెందఱుం  
బెనుఁ జెఱు వెండినట్టితటిఁ బెల్లున మేఘుఁడు గాక నీటితోఁ  
దనువఁదుసారముల్ శతశతంబులుచాలునటయ్యభాస్కరా .

టీ. భాస్కరా! ఒకవేళఁ, ఘనుఁడు=ఘోషవాఁడు, కీడ్పడినఁ=కీడుచేదరిదుగ్రిడయినవో, కృష్ణుఁడు=మఱల, ఆతనిలేమి=ఆతనిబీదతనమును, వాపఁగాన్=పోగొట్టుటకు, కనుఁగొనఁ=విచారింపఁగా, ఒక్కసత్రపుభువుగాక=ఒకమంచిరాజేగాని, నరాధములు=నీచమానవులు, ఎందఱుం=ఎంతమందియైనను, ఓపరు=తాళలేరు. పెనుచెఱువు=పెద్దచెఱువు, ఎండినట్టితటిఁ=పట్టిపోయినవృద్ధుడు, పెల్లునన్=త్వరగా, నీటితోఁ, తనువఁ=నిండించుటకు, మేఘుఁడుగాక, తుసారముల్=మంచుబిందువులు, శతశతంబులు=నూలునూలులైనను, చాలునటయ్య=చాలునాకీ (చాలవు.)



తా. పెద్దచెలువు యెండిపోయినప్పుడు దానిని త్వరలో నీటిచే నిండించుటకు మేఘమే పక్షింప సరిపోవునుగాని, మంచుబింగువు లెన్ని పక్షించినను జాలవు. అట్లే యొకగొప్పవాఁడు కీడుచే బీదవాఁడైనచో నాతని బీదతనము బోగొట్టుటకు మంచిరాజే సరిపోవునుగాని నీచమానవు లెందరైనను సరిపోరు.

ఉ. చంద్రకళావతంసుకృపచాలనినాఁడు మహాత్ముడైనదా  
సాంద్రవిభూతిఁబాసియొకజాతివిహీనునిఁగొల్పియుంటయో  
గీంద్రసుతాంఘ్రిపద్మమతిహీనత నొందుటకాదుగా హరి  
శ్చంద్రుఁడువీరబాహునినిజంబుగఁగొల్వడెనాఁడుభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! యోగీంద్ర = మునీశ్వరులచే, సుత=పొగడబడిన, అంఘ్రిపద్మ =, పాదపద్మములుగల భాస్కరా! మహాత్ముఁడు + విక = గొప్పవాఁడైనను, చంద్రకళావతంసు=చంద్రరేఖయే శిరోభూషణముగాగ యీశ్వరునియొక్క, కృప=దయ, చాలనినాఁడు, తాను, సాంద్రవిభూతిన్ = గొప్పవిశ్వరూపును, పాసి=విడిచి, ఒకజాతివిహీనుని = ఒకనీచకులమువానిని, కొల్పియుండుట=నేవించియుండుట, మతిహీనత=తెలివితక్కువ, కాదుగా=కాదుగాదా! ఎట్లన, నాఁడు=అడిగములలో, హరిశ్చంద్రుఁడు, వీరబాహునిన్ = వీరబాహుడను మాతంగుని, నిజంబుగ, కొల్వఁడు + ఎ=నేవించలేదా? (నేవించెను.)

తా. పూర్వము హరిశ్చంద్రుఁడు రాజాధిరాజైనను దైవకృప లేక పోవుటచే మాదిగకులజాడగు వీరబాహుని నేవించెను. అట్లే ఈశ్వరుని దయలేనప్పుడు తానెంతటి ఘనుఁడయినను గొప్పసంచలను విడిచి యొక నీచుని నేవించవలసివచ్చును. అట్లు నేవించుట దైవకృప లేకయేగాని తెలివితక్కువగాదు.

పూర్వగాధ:—సూర్యవంశమునందు త్రిశంకుడను రాజునకు సత్యవ్రత  
మునఁ బ్రసిద్ధి కెక్కిన హరిశ్చంద్రుఁడు జన్మించి అయోధ్యను రాజధానిగా  
జేసుకొని పాలింపుచుండెను. భాగ్య చంద్రముతి. కుమారుడు లోహితా  
న్యడు. ఒకనాఁడు దేవేంద్రుఁడు సభదీరియున్న మనులనుజూచి “పరిసంచ  
మున సత్యసంధుఁ డెవ్వ”డని యడుగగా వసిష్ఠుడు “హరిశ్చంద్రుఁ”డని  
చెప్పెను. అంత విశ్వామిత్రుఁడు “హరిశ్చంద్రుని బొంకించెడ”నని పందెము  
వేసి హరిశ్చంద్రునివద్దకువచ్చి యజ్ఞమునకు ధనమడిగి అధనము తరువాత  
గై కొందునని హరిశ్చంద్రునినిగర్హణేయించి అనేక యిడుములుకల్గించి దాన  
రూపమున రాజ్యముగొప్పించి పిదప వెనుకటియజ్ఞధన మీయుమని నిర్భం  
గముచేసెను. ముగ్ధులు దీర్ఘబుద్ధులైన నక్షత్రకుని వెంటబెట్టుకొని సతీసుత  
సమేతముగా హరిశ్చంద్రుఁడు కాశీపురినిజేరి సతీసుతులను బ్రాహ్మణులను  
విక్రియించి తాను వీరబాహుళ్యము మాలవానికమ్మడుబోయి బాకీతీర్చి  
యనేక కష్టములుపడి పిదప కొలదికాలములోనే తనరాజ్యమును బొంది  
జగజ్జగీయమానమైన కీర్తి గాంచెను.

ఉ. చక్కదలంపగా విధివశంబున నల్పునిచేతనై నఁ దాఁ

జిక్కియవసలం బొరలుఁజెప్పఁగరానిమహాబలాధ్యుఁడనీ

మిక్కిలి సత్త్వసంపదల మీఠినగంధగజంబు మావటేఁ

డెక్కియదల్చి కొట్టికుదియించిన నుండఁదెయ్యొచ్చిభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! చక్క=బాగుగా, తలంపఁగా=అలోచింపఁగా,  
చెప్పఁ + కన్=చెప్పటకు, రానిమహాబలాధ్యుఁడు=వీలుపడనిగొప్పబల  
పంతుడయినను, తాన్, విధివశంబున=దైవశక్తిచేత, అల్పునిచేతఁ +  
వనఁ=నీమనిచే నైనప్పటికిని, చిక్కి, అవస్థలన్=కష్టములను, పొరలుఁ=  
పొందుచుండును. ఎట్లఁగ, మావటేఁడు=వీరుఁగును దోలువాఁడు, ఎక్కి,  
అదల్చి=బెదరించి, కొట్టి, కుదియించినఁ=శృంగునట్లుచేసినను, మిక్కిలి,

సత్త్వసంపదః=అధికబలముచేత, మితిన=అతిశయించిన, గంధగజంబు= మునించినయేనుగు, ఓర్చి, ఉండఁజేసెదలేదా? (ఉండును.)

తా. మిక్కిలిసత్తువగల మదపులేనుగు తనపైకి మావట్టఁజెక్కి యదలించి యంకుశముతోకొట్టి కుంగజేసిన సహించియుండును. అట్లే యెంత బలవంతుడైనను దైవవశముచేత నీమనిచేఁ జిక్కి కష్టములను పొందుచుండును.

చ. చదువది యెంతగల్గిన రసజ్ఞత యిచ్చుక చాలకున్న నా

చదువు నిరర్థకంబు గుణసంయుతు లెవ్వరుమెచ్చు రెచ్చటంబదునుగ మంచికూర నలచాకము చేసిన నైన నందు నింపొదవెడునుప్పు లేక రుచిపుట్టఁగ నేర్చునటయ్య? భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! చదువు, అది, ఎంతగల్గిన, రసజ్ఞత=సారము నెఱుఁగుట, ఇంచుక=కొంచెము, చాలకున్న, అచవువు, నిరర్థకంబు=పనికిమాలినదగును. ఎచ్చట=ఎచోటనైనను, గుణసంయుతులు=మంచిగుణములుగలవారు, ఎవ్వరు, మెచ్చరు. ఎట్లన, మంచికూరను, పదముగ=తగినట్లుగా, నలచాకము=నలచకగ్రహితి చేయుపాకముపంటిపాకమును, చేసిన, ఐన, అందు=అకూరలో; ఇంపు + ఒదవెడు = చక్కనిరుచినిపుట్టించు, ఉప్పు, లేక, రుచి, పుట్టఁగన్ + నేర్చును + అటయ్య=కలుగునా? (కలుగదు)

తా. నలచకగ్రహితి చేయుపాకమువలె పాకముగలమంచికూరను తగినట్లుగాపండినను అందులో రుచినిగల్గించునట్టి యుప్పువేయకున్నచో రుచికలుగదు. అట్లే మాంపుఁడెంత విద్వాంసుడైనను కొంచెమైనను రసముగ్రహింపలేకున్నచో వానివిద్య పనికిమాలినదగును. ఎక్కడను గుణవంతులెవ్వరును మెచ్చుకొనరు.

మాచన:—అఖండయతి. ఇట్టి యతి భగవాన్ గ్రంథములలోలేదు. బ్రహ్మశ్రీ కేశవరపు వేంకటశాస్త్రి గారికిని విధముగా దీనిని సవరించిరి.

“ఇం పొదవెడు నుప్పు లేక రుచియుండఁగ నేర్చునటయ్య”

ఉ. చాలఁ బవిత్రీవంశమున సంజనితుం డగునేని యెట్టిదు  
 శీల్పునినై నఁ దత్కులవిశేషముచే నొకపుణ్యుఁ డెంతయు  
 దాలిమి నుద్ధరించును; సుధానిధిఁ బుట్టఁగఁగాదె శంభుఁ డా  
 హాలహాలానలంబు గళమందు ధరించుట పూని భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! చాలఁబవిత్రీవంశమునన్=మిక్కిలి పావనమైనకుల  
 మునందు, సంజనితుండు=పుట్టినవాఁడు, అగునేని, తత్కులవిశేషముచేన్=  
 ఆకులమునందలి గౌరవముచేత, ఎట్టినుశ్శీలునినైనన్ = ఎట్టిచుప్తుగుణములుగల  
 వానినైనను, ఒక పుణ్యుండు=ఒక పుణ్యాశ్రమండు, ఎంతయున్, తాలిమిన్=  
 ఓర్పుచే, ఉద్ధరించును=కాపాడును. ఎట్లైన, శంభుఁడు=శివుఁడు, పూని=  
 యర్పించి, అహాలహాలానలంబు=అహాలహాలమును అగ్నిహోత్రమును, గళ  
 మందున్=కంఠమునందు, ధరించుట=తాల్చుట, సుధానిధిన్=పాలసముద్ర  
 మును, పుట్టఁగన్ + కాదె=పుట్టుట చేత నేకదా?

తా. మిగుల భయంకరమైనదైనను హాలహాలమును నగ్నిహోత్రమును  
 పాలసముద్రములో బుట్టినదనెను కారణముచేత శంభుండు దానిని కంఠము  
 నందు దాల్చెను. అట్లే ఎటువంటి చెడుగుణములుగలవాడయినను మంచి  
 కులమునఁ బుట్టినచో నాకులమునందలి గౌరవముచేత పుణ్యాశ్రమ డేవరైన  
 నొకఁడు ఆచుప్పు కాపాడును.

పూర్వగాథ:—దేవతలు, రాక్షసులు, అమృతముకొఱఁగ బాలసము  
 ద్రమును దరువఁగా ముందీహాలహాలమును విషముపుట్టి మిగుల భయంకర  
 ముగా లోకములను గాల్చుచుండ, దేవతలు భయపడి యీశ్వరుని ప్రార్థింప  
 నీశ్వరుండు దానిని ద్రాగివలెను జడియ గొట్టెని ఈశ్వరుని జూచి “నాథా!  
 నామంగళమాత్ర మహత్త్వమున మీ కేమియు కీడు వాటిల్లెను విషమును  
 భక్షింపు”డనెను. అంత నీశ్వరుండు దానిని మ్రొగి కంఠమున నిల్పి లోక  
 ములను గడించెను.

ఉ. చేరి బలాధికుం డెఱిగి చెప్పినకార్యము చేయకుండినన్  
 బారము ముట్టలేఁడొక నెపంబునఁ దాఁజెడునెట్టిధన్యుఁడున్  
 బోరక పాండుపుత్తులకు భూస్థలి భాగము పెట్టు మన్నఁగం  
 సారిని గాకుచేసి చెడఁడాయెనె గౌరవభర్త భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! బలాధికుఁడు=బలముచేగొప్పవాఁడు, చేరి=గ్రహకు  
 వట్టు, ఎఱిగి=సంగతిదెలిసికొని, చెప్పినకార్యము=చెప్పినపని, చేయకుండి  
 నన్, ఎట్టిధన్యుఁడున్ = ఎంతగొప్పవాఁడైనను, పారము = తుదను, ముట్ట  
 లేఁడు=పొందలేఁడు. ఒక నెపంబునన్=ఒక కారణముచే, తాన్, చెడుకన్  
 చెడిపోవును. ఎట్లున, పోరక=యధముచేయకుండ, పాండుపుత్తులకు=  
 పాండురాజుకుమారులకు, భూస్థలిన్=భూమిని, భాగము పెట్టుము=పంచి  
 యిమ్ము, అన్నకంసారినిన్=అనినశ్రీకృష్ణుని, కాకుచేసి=తిరస్కరించి,  
 గౌరవభర్త = దుర్యోధనుమహారాజు, చెడఁడాయెనె = చెడలేదా? (చెడి  
 పోయెను.)

తా. శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు దుర్యోధనునియొద్దకువెళ్ళి పాండవులతో  
 యధముచేయుచుండ రాజ్యమును పంచియిమ్ముని చెప్పఁగా నాతనినిఁ దిర  
 స్కరించి దుర్యోధనుఁడు చెడిపోయెను. అట్లే బలశాలి తనకడ కేతెంచి  
 చెప్పిన పనిల చేయకున్నచో నెంతటివాఁడైనను తనవని పూర్తిజేసుకొన  
 లేక యేదని కారణముచేత తానే నశించును.

ఉ. చేసినదుష్టచేష్ట నది చెప్పక నేర్పునఁ గిప్పి పుచ్చితా  
 మూసినయంతటన్ బయలు ముట్టకయుండదదెట్లు రాగిపైఁ  
 బూసిన బంగరుంజెదరి పోవఁగడంగిన నాఁడునాటికిన్  
 దాసినగారి గానఁబడదా జనులెల్ల నెఱుంగ భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! (మానవుడు అనునది తెచ్చుకొనవలెను) చేసిన దుష్ట  
చేష్ట=తాచేసినచెడ్డవనిని, చెప్పక, నేర్చున=ఉపాయముచేత, కప్పి  
పుచ్చి=కనబడకుండజేసి, తా, మూసినయంతట=దాచినప్పటికిన్ని,  
బయలుముట్టక=చెల్లశికాకుండ, ఉండదు. అది + ఎట్లు, రాగిపైన్, పూసిన  
బంగారు=పొదిగినబంగారము, చెదరిపోవ=చెదరిపోవుటను, కడంగిన=  
పొంగింపబడినయెడల, నాడునాటికిన్=అనాటికానాడు, దానినరాగి=  
కప్పవచినరాగి, జనులు, ఎల్ల, ఎఱుగ, కానబడదా=కనబడకుం  
దనా! (కనబడును.)

తా. రాగిపై పొదిగిన బంగారుపూత చెదరిపోయిన కఠిమముగా  
నందున్న రాగి యందటను గనబడును. అట్లే, నీమఁడొక నీచకార్యమును  
చేసి చెప్పకుండ నుపాయముచే దాచిపెట్టినను నది కఠిమముగా నందరకు  
చెలియకమానదు.

చ. తగిలిమందంబుచే నెదిరి దన్ను నెఱుంగక దొడ్డవానితో  
బగఁగొనిపోరుటెల్లనతి పామరుడై చెడుటితేకాక తా  
నెగడిజయింపనేరఁడది నిక్కముతప్పదు; ధాత్రిలోపల  
దెగియొకకొండతోడగరు డీకొని తాఁకిననేమి? భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! తగిలి=చెంబడించి, మనఁబడే=కావరముచేత,  
ఎదిరి=ఎదుటివానిని, తన్నును, ఎఱుగక=తెలిసికొనలేక, దొడ్డవాని  
తో=గొప్పవానితో, పగఁగొని=విరోధముపూని, పోరుట + ఎల్ల=పో  
ట్లాడుటంతయు, అతిపామరుఁడు—నిచాలామాఘుడై, చెడుట, ఇంతె  
కాక=ఇంతకన్న వేఱుగా, తా, నెగడి=వృద్ధిపొంది, జయింపనేరఁడు=  
గెలువఁజాలఁడు, అనికక్కము=అదేనిజము. తప్పదు=తప్పిపోదు. ఎట్లనిన,  
ధాత్రిలోపల=భూమియందు, తగరు=స్థాపించు, తెగి=సాహించి,  
ఒకకొండతో=ఒకపర్వతముతోడ, డీకొని=ఎదుర్కొని, తాఁకిన=  
కలియబడిననో, ఏమి=ఏమిలాభమున్నది? (లాభములేదు.)

తా. గొట్టెపోతు సాహసించి యొకవర్వతమును యెదుర్కొని  
తాకినచో దనతల చగులుట తప్ప లాభమేమియునుండదు. అట్లే, బు  
హిషంబు కావరముచేత దనయొక్కయు ఎదుటివారియొక్కయు బలము  
దెలియకుండ గొప్పవారితో విరోధముపూని పోట్లాడినచో దానే చెడి  
పోవును. కాని లాభమేమియును పొందదు.

చ. తడవంగరాదుష్టగుణుడత్తమెఱుంగకయెవ్వరైన నా  
చెడుగుణ మిట్లు వల్వదని చెప్పిన గ్రక్కనఁ గోపచిత్తుడై  
కడుఁదెగఁజూచుఁగా మఱుంగఁగాఁగినతైలము నీటిబొట్టుపై  
బడునెడ నాక్షణంబెగసి భగ్గునమండకయున్న భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! చుష్టగుణుఁ = చెడ్డగుణములుగలవానిని, తత్త్వము =  
నిజము, ఎఱుంగక, తడవంగరాదు = వానిజోలికఁబోఁగూడదు. ఎవ్వరు +  
ఐనఁ, ఆచెడుగుణము, ఇట్లు, వల్వదు = వద్దు. అని, చెప్పినఁ, గ్రక్క-  
నఁ = శ్వరగా, కోపచిత్తుడై = కోపముతోగూడిన మనస్సుగలవాఁడై,  
కడుఁ = మిక్కిలి, తెగఁ = సాహసించుటకు, చూచుఁగా = ఆలోచించును  
గదా! ఎట్లనిన, మఱుంగఁ = శుడుకునట్లుగా, కాఁగినతైలము = కాఁగిననూనె,  
నీటిబొట్టు, పైఁ = కనయందు, పడునెడఁ = పడునట్టివేళ, ఆక్షణంబు =  
అస్వఁడే, ఎగసి = మీఁదికిలేచి, భగ్గున, మండకయున్న = మండకపోవునా?  
(మందుకు.)

తా. బాగుగాఁ గాఁగిననూనె తనపై నీటిచుక్కపడినయెడల వెం  
టనే మీఁదికిలేచి భగ్గునమందును. అట్లే చెడ్డగాఁకు తనకు హితము చెప్పిన  
వారిమీఁద కోపమువహించి చెడుపుచేయుట కెంచును. కావున చెడ్డవాని  
నిజమును తెలియకుండ వానిజోలికఁ బోఁగూడదు.

చ. తనకు ఫలంబుచేదని యెదం దలపోయఁడు కీర్తిగోరునా  
ఘనగుణశాలి లోకహిత కార్యము మిక్కిలిభారమైన మే

లనుకొనిపూను, శేషుఁడు సహస్రముఖంబులగాలిఁగ్రోలి తా  
ననిశము మోవఁడే మఱి మహాభరమైన ధరిత్రి భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! కీర్తిఁ=యశమును, కోరు=అపేక్షించు, ఆఘన  
గుణశాలి=అగోష్ఠగుణములచే నొప్పువాఁడు, తనకుఁ, ఫలంబులారము,  
లేదు, అని, ఎదఁ=మనస్సులో, తలపోయఁడు=అలోచింపఁడు. లోకహిత  
కార్యమ=లోకమునకు మేలగుపని, మిక్కిలి, భారము + ఐక=కష్టమై  
నను, మేలు=మంచిది, అనుకొని, పూనున్=యత్నించును. ఎట్లనిన, శేషుఁ  
డు=అచిశేషుఁడు, సహస్రముఖంబులఁ = వేయినోళ్ళతోడను, గాలిన్,  
కోర్చి=పీల్చి, తాన్, మఱి, మహాభరము=మిగులబరువుగలది, ఐవధరిత్రిన్=  
అయినభూమిని, అనిశముఁ=ఎల్లకాలమును, మో. ఁడే=మోయుటలేదా?  
(మోయుచున్నాఁడు.)

తా. అచిశేషుఁడు తనవేయినోళ్ళతో గాలినే పీల్చుకొనుచు తన  
శేషియు లాభములేకున్నను మిక్కిలి బరువుగల భూమిని యెల్లకాలమును  
మోయుచున్నాఁడు. అట్లే కీర్తిఁ గోరెడువాఁడు తనకులాభము కలుగలేదని  
మదినిఁదలపోయక, లోకమునకు మేలగుపని యెంతకష్టమైనదైనను మంచిదే  
యనుకొని పూనిచేయును.

పూర్వగాధ:—కశ్యపునకును కదుగ్రీవకును అనేక నాగులు జన్మిం  
చెను. వానిలో పెద్దవాఁడే యాచిశేషుఁడు. ఈతఁడు తనతల్లియైన కదుగ్రీవ  
సవతితల్లియగు వివతకు చేసిన యన్యాయమునకు సహించఁజాలక గంధమాద  
నము, గోకర్ణము మొదలగు నివ్యక్షేత్రములందు బ్రహ్మహగూర్చి తపస్సు  
జేసి భూభారమును వహించునట్టి శక్తిని బడసి గరుత్మంతునితో స్నేహము  
గల్గి శ్రీనిష్ఠామూర్తినిగూర్చి తపస్సుజేసి యాయనకు పాసుపుగానుండునట్లు  
వర్షము సుపాదించి, యాయన యజ్ఞచేత వేయినడగలతో భూమిని మో  
యుచు నాగుల కందఱకు రాజైయుండెను భృగుమహర్షి శాపంబున లక్ష్మణ,  
భురరామావతారములు పొందెను.



చ. తనకు నదృష్ట రేఖ విశదంబుగఁ గల్గినఁ గాని లేనిచో  
 జనునకు నెయ్యెడన్ బరుల సంపదవల్ల ఫలంబులేదుగా.  
 కనుగవ లెప్పగాఁ దెలివి గల్గిన వారికిఁ గాక గుడ్డికిఁ  
 కనుపడునెల్ల వెన్నెలలుగాయఁగనందొకరూపు భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! తనకు, అదృష్టరేఖ=భాగ్యరేఖ, విశదంబుగన్=  
 స్పష్టముగా, కల్గినగాని, లేనిచో, జనునకు=మానవునకు, ఎయ్యెడన్=  
 ఏనచుచుండుచు, పరులసంపదవల్ల=ఇతరులభాగ్యమువలన, ఫలంబు=లాభ  
 ము, లేదుగా=లేదుకదా, ఎట్లఁగా; కనుగవన్=చెందుకన్నులయందును,  
 తెలివి=లేదు, లెప్పగాన్=బాగుగా, కల్గినవానికిఁగాక=ఉన్నమానవులకే  
 తప్ప, గుడ్డికిఁ=మాపులేనివానికి, వెన్నెలు, కాయఁగన్=ప్రకాశింపగా,  
 అందున్=అవెన్నెలలందు, ఒకరూపు=ఒకరూపమైనను, ఎట్లుకనుపడున్=  
 ఏకీకీకాగనఁబడును? (కనపడదు)

తా. వెన్నెలలు ప్రకాశించుచున్నపుడు చెందుకన్నులయందు మాపు  
 గల్గువానికేలాభముగాని గుడ్డివానికి అన్నెలలందులి ఒకరూపమైనను కన  
 పడనందునలాభములేదు. అట్లే ఇతరులభాగ్యమువల్ల తనకుభాగ్యరేఖకల్గినచో  
 లాభముగల్గుచుగాని భాగ్యరేఖలేనిచో పరులసంపద తనకబ్బదు గావున  
 లాభములేదు.

ఉ. తాలిమితోడుతం దగవు తప్పక నేర్పరి, యొప్పుదప్పులం  
 బాలనసేయుఁగాకట నుపాయనిహీనుఁడు సేయనేర్చునే?  
 పాలునునీరు నేలుపలువంగ మరాళమెఱుంగుఁగాకమా  
 రాల మెఱుంగునే తదురుచారురసజ్ఞతఁబూన భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! నేర్పరి = నేర్పుగలవాఁడు, తాలిమితోడుతన్=  
 ఓర్పుతో, తగవు=న్యాయమును, తప్పక, ఒప్పుతప్పులన్=మంచిచెడ్డఁను,

పాలన నేయుఁగాక కనిపెట్టిచూచునుగాని, అటన్=అపనిని, ఉపాహవిహీ-  
నుడు=నేర్పులేనివాఁడు, చేయఁ=చక్కబఱచుటకు, నేర్పును + ఎ=సమ-  
ర్థుడగునా? మరాళము=హంస, పాలును, కరును, ఏనుపతుఁడంగన్=చిడఁ-  
దీయుటకు, ఎఱుంగుఁగాక=తెలిసికొనుచుగాని, మార్జాలము=పిల్లి, తత్=  
ఆహంసయొక్క, ఉరు=గొప్పదియూ, చారు=చునోజ్ఞమైనదియైనగు, రసజ్ఞ-  
తఁ=ససముగ్రహించుశక్తిని, పూఁక=పొందుటకు, ఎఱుంగునె=తెలిసి-  
కొనునా? (తెలిసికొనలేదు.)

తా. పాలును నీరును విడదీయుట హంసయొక్కదనము గాని, పిల్లి  
గొప్పదను యారసమును గ్రహించుశక్తిని యెఱుంగదు. అట్లే ఓర్పుతో  
తగవుయొక్క మంచిచెడ్డలను నేర్పుగలవాఁడు కనిపెట్టి నిర్ణయించునుగాని  
తెలివిమాల్గినవాఁడు కనిపెట్టి నిర్ణయించలేడు.

ఉ. తాలిమితోడఁగూరిమిఁగృతఘ్నునకెయ్యెడను తమోత్తముల్  
మేలొనరించినక గుణము మిక్కిలి కీడగుఁ బాముపిల్లకుఁ  
బాలిడి పెంచిన నిష్ఠము పాయఁగనేర్పునె దానికోటలం,  
బాలఁగ సంతకంత కొకచాయను హెచ్చునుగాకభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! ఉత్తమ + ఉత్తముల్=మిక్కిలి మంచివారు, తాలి-  
మితోడఁ=ఓర్పుతో, కూరిమిఁ=పేర్చిమిచేత, కృతఘ్నునకుఁ=చేసినమే-  
లుమఱచినవారికి, ఎయ్యెడఁ=చేతన, మేలు=ఉపకారము, ఒనరించి-  
నన్=చేసినచో, గుణము=మేలువలనగల్గినఫలము, మిక్కిలి, కీడు, అగుఁ,  
పాముపిల్లకుఁ, పాలు + ఇడి=పాలుపోసి, పెంచినక, దానికోటలం=  
ఆపాముపిల్లకోటలయందు, విషము, చాఁగన్=ఎక్కువఁగా, అంతకంత  
కుఁ=క్రిమిక్రిమముగా, ఒకచాయను=ఒకవిధముగా, హెచ్చునుగాక=  
ఎక్కువగునుగాని, పాయఁగనేర్పును + ఎ=ఆశయమువిడిపోవునా? (విడువదు)

తా. పాముపిల్లకఁ బాలుపోసికెంచినను దానికోఱులయందు విషము కర్మమకర్మముగా నెక్కువగునుగాని తఱిగిపోదు. అట్లే మంచివారు శాంతముతో ప్రేమచేతను కృతఘ్నునకు మేలుచేసినచో వీరిమేలనకు ప్రతిఫలము కీడుగలుగు.

చ. తెలియనికార్య మెల్లఁ గడతేర్చుట కొక్కవివేకిజేకొనక  
వలయు నట్లే నదిద్దుకొనవచ్చుబ్రయోజనమాంద్యమేమియుం  
గలుగదు, ఫాలమందుఁ దిలకంబిడునప్పుడు చేత నద్దముక  
గలిగినఁ జక్కఁజేసికొనుఁ గాదె నరుం డదిచూచిభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! తెలియని, కార్యము + ఎల్లఁ = పరిసంతయును, కడతేర్చుటను = నెఱవేర్చుటను, ఒక్కవివేకిఁ = ఒకజ్ఞానవంతుఁ, చేకొనక = పరియన్ = సగ్గఱనుదీసికొననలెను అటు + వి.క = అట్లయినచో, నిద్దుకొనవచ్చుక = తప్పలులేనట్లు సరించుకొనవచ్చును. బ్రయోజనమాంద్యము = పనికియాలస్యము, ఏమియుక, కలుగదు. ఎట్లనన్, నరుండు = మానవుఁడు, ఫాలమందున్ = చురుటను, తిలకంబు = బొట్టును, ఇమనప్పుడు = అట్టుకొనునప్పుడు, చేతన్ = చేతియందు, అద్దముక, కలిగినక, అదిచూచి = అయద్దమునుజూచి, చక్కక + చేసికొనుక + కాదె = బాగుగా నుద్దుకొనునగుదా.

తా. మానవుఁడు నుడుటియందు బొట్టును అట్టుకొనునప్పుడు చేతియందు దిద్దమున్నచో నాయద్దమును జూచి బాగుగా బొట్టునిద్దుకొనును. అట్లే తనకు తెలియనిపనిని నెఱవేర్చుకొనుట కొక నేర్పరిని జేరదీసికొనినచో యాపనిని తప్పలులేకుండా యాలస్యముకాకుండా నిర్వహించుకొనవచ్చును.

ఉ. దక్షుఁడు లేనియింటికి బదార్థము వేటొకచోటనుండి వే  
లక్షలువచ్చుచుండినఁ బలాయనమై చనుఁ గల్గకాదు, ప)

త్యక్షము వాఁగులున్ వఱదలన్నియువచ్చిన నీరునిల్చునే  
యక్షయమైనగండి తెగినట్టి తటాకములోన భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! ఓ పుండు = కుటుంబభాగ్యతపహిందునట్టి మజమాని, లేనియింటికికొక, పరార్థము=ద్రవ్యము, వేలు + ఒకచొటనుంకి=చురియొక స్థలమునుండి, వేలక్షలు=వేయిలక్షలు, పచ్చుచుండినకొక=పచ్చుచుండినప్పటికిని, పలాయనము + అయి=చెల్లాచెప్పరై, చనుకొ=పోవును, కల్లకాదు=అబద్ధముగాదు. (ప్రత్యక్షము=స్పష్టము. ఎట్లనన్, వాఁగులు=కొండకాలుపలు, వఱదలు=జలపరివాహములు, అన్నియుకొక, పచ్చినకొక, అక్షయము=నాశనము లేనిది, ఐనగండి=ఐనకన్నము, తెగినట్టి, తటాకములోనకొక=చెలువులో, నీరు, నిల్చునే=ఉండునా? (ఉండదు.)

తా. స్థిగమైన గండిపడిన చెలువులోని కెన్నికొండకాలుపలు, జల పరివాహములు వచ్చినను నీరు నిలువకపోవును. అట్లే కుటుంబభాగ్యతపహిందునట్టి మజమానిలేని యింటిలోనికి వేలొకచొటనుండి ద్రవ్యము లక్షల కొలది పచ్చుచుండినను యెప్పటికప్పుడే పోవుచుండును.

ఉ. దానపరోపకార గుణధన్యత చిత్తములోన నెప్పుడున్  
లేని వివేకశూన్యనకు లేములు వచ్చినవేళ, సంపదల్  
పూనినవేళ, నొక్కసరిపోలును, జీకున కర్థరాత్రి యం  
దైన నదేమి పట్టపగలైన నదేమియులేదు భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! దాన=ఒకరికిచ్చుట, పరోపకార=ఇతరులకు పుష్కారము చేయుట, గుణ=గుణములచేత, ధన్యత=కృతార్థత్వము, ఎప్పుడున్, చిత్తములోనకొక=చునన్ములో, లేనివివేకశూన్యనకు=లేనిమూఁగునకు, లేములు=దరిదిమిలు, వచ్చినవేళన్=సంభవించినప్పుడును, సంపదల్=భాగ్యములు, పూనినవేళన్=కలిగినప్పుడును, ఒక్కసరిపోలును=ఒకవిధముగ నేయుండును.

ఎట్లనిన, చీపనకున్=శుద్ధివానికి, అర్ధరాత్రి=నడురేయి, ఐనన్ + అది + ఏమి=అయినప్పుడు లాభమేమి, పట్టపగలు=మధ్యాహ్నము, ఐనన్ + అది + ఏమి=అయినప్పుడు లాభమేమి? (లాభములేదు.)

తా. శుద్ధివానికి నడిరేయియైనను మిట్టమధ్యాహ్నమైనను యొక పేగాని భేదముండదు. అట్లే దానపరోపకారగుణము లేప్పుడును మనస్సు లోలేని మూఢునకు పేవటికమువచ్చినను భాగ్యముకల్గినను యొక పేగాని భేదముండదు.

ఉ. దానము సేయఁగోరిన వదాన్యునకీయఁగ శక్తిలేనిచో

నైనఁ బరోపకారమునకై యొకదిక్కునఁ దెచ్చియైన నీఁ  
బూనును మేఘుఁడంబుధికిబోయి జలంబుల దెచ్చియాయఁడే  
వాన సమస్తజీవులకు వాంఛిత మింపెనలార భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! దానము=ధర్మము, చేయన్=చేయుటకు, కోరిన వదాన్యునకు=ఇష్టమున్నదాతకు, ఈయన్ + కన్=ఇచ్చుటకు, శక్తిలేని చోన్ + ఐనన్=సామర్థ్యములేనప్పటికిన్ని, పరోపకారమునకై=ఇతరులకు మేలుచేయుటకై, ఒకదిక్కునన్=ఇంకొకచోటను, తెచ్చి + ఐనన్, ఈన్=ఇచ్చుటకు, పూనును = యత్నముచేయును. ఎట్లనిన, మేఘుఁడు= మబ్బు, అంబుధికిన్=సముద్రమునకు, పోయి, జలంబులన్=నీటిని, తెచ్చి, సమస్తజీవులకున్=అన్ని జంతువులకు, వాంఛితము=కోరిక, ఇంపెనలు— అరన్=తృప్తి కలుగునట్లుగా, వానన్, ఈయఁడే=ఒకగఁడా? (ఒకగును)

తా. మబ్బు తనయొద్ద జలములేనప్పుడు సముద్రమునకుఁ బోయి జలమును దెచ్చి యన్ని ప్రాణులకోర్కెలును తృప్తి గల్గనట్లు వర్షించును. అట్లే ధర్మముచేయుట కిష్టపడుదాత తనయొద్ద దానముచేయుటకు శక్తిలేనిచో పరోపకారముకై ఇంకొకచోటనైన తెచ్చి యిచ్చుచుండును.

ఉ. దానముచేయనేరనియధార్మికుసంపదయుండి యుండియున్  
దానెపలాయనంబగుట తథ్యము, బూరుగుమానుగాచినన్  
దానిఫలంబు లూరక వృథా పడిపోవవె యెండి గాలిచేఁ  
గానలలోన నేమిటికిఁ గాకయభోజ్యములౌట భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! దానము, చేయనేరనియధార్మికుసంపద=చేయుట  
కిష్టపడనిలోభివానికలిమి, ఉండియుండియున్=కొంతకాలమున్నట్లుండియు  
ను, తానె=తనంతఁదానె, పలాయనంబు—అగుట=పారిపోవుట, తథ్యము=  
నిజము. ఎట్లన, బూరుగుమాను=బూరుగుచెట్టు, కాచినన్—ఛలించినను,  
వానిఫలంబులు=ఆబూరుగుపండ్లు, అభోజ్యములు=తినగూడనివి, ఔటన్=  
అగుటచే, ఊరక, వృథా=వ్యర్థముగా, ఎండి, గాలిచేఁ, గానలలోనన్=  
అడవులలో, ఏమిటికిఁగాక=ఎందుకునుపయోగించక, పడిపోవు—ఎ=పడి  
పోవుచుండవా? (పడిపోవును.)

తా. బూరుగుచెట్టు పండినను దానిపండ్లెవరికిని దినుటకు బనికొరక  
యెండి గాలిచే వృథాగా నడవులలో బడిపోవును. అట్లే, దానముచేయని  
వాని భాగ్యముయన్నట్లుండి యొగులకెవ్వరికి నుపయోగపడక తనంతఁ  
దానె మాయమగును.

చ. నడవక చిక్కి లేమియగునాఁడు నిజోదర పోషణార్థమై  
యడిగిభుజించుటల్ నరుల కారయవ్యంగముకాదుపాండవుల్  
గడుబలశాలు లేవురు నఖండవిభూతిఁ దొలంగి భైక్షముల్  
గుడువరెయొకచొప్పురిఁ గుంతియుఁదారొకచోటభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! నడవక=జరుగుబాటులేక, లేమియగునాఁడు=పేద  
టికమువచ్చునప్పుడు, నిజ—ఉదరపోషణ—అర్థమై=తనకడుపునిండించు

కొనుటకై, అడిగి=యాచించి, భుజించుటలో=తినుటలు, ఆరయ్=అలోచింపఁగా, నరులకున్=చూనవులకు, ప్యంగ్యముకాదు=నిందింపఁగినదికాదు. ఎట్లనిన, కడు=బలములు=మిక్కిలిబలవంతులు, ఏవురు = అయిదుగురు, పాండవుల్=పాండురాజుకొడుకులు, అఖండవిభూతి=సంపూర్ణమగు నైశ్వర్యమును, తొలంగి=నిజించి, ఏకచక్రపురిన్ = ఏకచక్రమునుపురమునందు, తారను=తామును, కుంతియున్=తల్లియగుకుంతీదేవియును, ఒకచోటన్=ఒకస్థలమందు, భైక్షముల్=భిచ్చపుటన్నమును, కుడువరె=తినరా? (తనిరి.)

తా. మిక్కిలి బలశాలులగు పంచపాండవులు సంపూర్ణమగు సంపదలను విడిచి తల్లియగు కుంతీదేవితోఁగూడ నేకచక్రపురమందు భిక్షాటనమెత్తికొన్నయన్నమును తిని జీవించిరి. కావున మనుష్యుఁడు కుటుంబము జరుగక బీదవాఁడైనప్పుడు కడుపునిండించుకొనుటకుఁ బరుల యాచించి తిని బ్రతుకుట తప్పకాదు.

పూర్వగాథ:—పాండవులు ధృతరాష్ట్రుని యాజ్ఞచోష్ఠనఁ దల్లితోఁగూడి వారణాసథపురమున నూతనలక్ష్మణ్యహంబునఁ గాపురముండిరి. దుర్యోధనుఁడు రాజ్యాపేక్షుఁడై పాండవుల జంపించవలయునని యాహించి “వారు నిద్రించునప్పు డాయుంటిలోఁ గాల్చిరమ్మ”ని కొందఱు గూఢచారులను పంపెను. ఈవార్త విదురుఁడు పాండవులకు రహస్యముగా దెలియఁజేసెను. గూఢచారులు సమయమునకై వేచియుండ భీముఁ డాయుంటిని గూఢచారులతోఁగూడ కాల్చి నిద్రలోనున్న తనతల్లిని సోదరులను యొకసారంగమునుండి తీసికొనిపోయి యొకయడవిఁ బ్రవేశించెను. అంత నందరు నిద్రమేల్కొని భీముని సాహసమునకు సంతసించి శత్రువులకుఁ దెలియకుండ నుండగోరి సమీపమునగల యేకచక్రపురమున బ్రాచ్యుణవేషముల భిక్షాటనముచేయుచు కాలముగడిపిరి.

చ. నుడువులనేర్పు చాలని మనుష్యుఁడెఱుంగకతప్పనాడినం  
గడుఁగ్మవతోఁ జెలంగుదురు గానియదల్పురు తజ్జలెల్లఁద

పప్పుడుగులు పెట్టుచున్నడుచునప్పుడు బాలునిముద్దునేయగా  
దొడగుదు రింతెకాని పడదోయి నోచెయ్యలై నభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! నుడువులన్ = మాటలయందు, నేర్పుచున్నది, మను  
ష్యుడు, ఎఱుంగక, తప్పక + ఆడినకొరవ్వడమననో, తప్పులు +  
ఎల్లకొరవడితులందరు, కడుకొరవడికి, కృపతోకొరవడితో, నెలంగు  
గురుసంతోషింతురు, కాని, అప్పురు = కోపముతో బెరింపురు. ఎల్లకొరగా,  
తప్పు + అడుగులు = తప్పటడుగులు, పెట్టుచుకొనెయ్యుచు, నడుచునప్పుడు,  
బాలునికొరవడివానిని, ముద్దుచేయన్ + కావలెననిమనన, నొడ  
గుదురు = మొదలు పెట్టెదరు. ఇంతెకాని, ఎవలైనకొరవడిగొట్టుచునున్నవై  
నను, పడకొరవడికింపడవట్టుగా, తోయియును + ఎంతోయ్యునురా?  
(తోయరు)

తా. ఎట్టికఠినహృదయులగు మానవులైనను, పిల్లవాడు తప్పటడు  
గులు పెట్టి నడుచునపుడు వానిని ముద్దుచేయుచు గాని క్రిందివివక్షత్రో  
దు. అట్లే పండితులు మాటలయందు నేర్పులేనివాడు తప్పమాటలెఱుంగక  
పల్కినచో దయతో సంతోషింతురుకాని కోపముతోగనగరు.

ఉ. నేరిచి బుద్ధిమంతుడతిసీతివివేకము దెల్పినం జెడం  
గారణమున్నవాని కది కైకొనఁగూడదు నిక్కమే దురా  
చారుఁడురావణసురుఁ డనహ్యమునొందజెచ్చేటకాలముం  
జేరువయైననాడు నిరసించి విభీషణబుద్ధి భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! బుద్ధిమంతుడు = తెలివకలవాడు, నేరిచి = తెలిసి  
కొని, అతిసీతివివేకము = ఎక్కువయగునీతిమార్గమును, తెల్పినన్ = చెప్పినచో,  
పడకొరవడిగట్టు, కారణమున్నవానికికొరవడి = హేతువుగలవానికి, అది = ఆ



నీతిమార్గము, శ్రైకౌశిక = అవలంబించుటను, కూడను = ఇష్టముండదు.  
నిక్కము + ఏ = నిజమే, ఎట్లనిన, దురాచారుడు = చెడునడతగలవాడు,  
రావణాసురుడు, చేయకాలముకొ = చెడుకాలము, చేరున + ఐననాడు =  
సమీపించినప్పుడు, విభీషణుబుద్ధి = విభీషణుడు చెప్పిననీతిని, నిరసించి = తిర  
స్కరించి, అసహ్యము, పొందెను + ఎ = పొందలేదా? (పొందెను)

తా. చెడునడతగల రావణుడు తనకు చేయకాలము సమీపించుట  
చేత దమ్ముడగు విభీషణుడు చెప్పిననీతిని తిరస్కరించి వంశనాశము పొం  
డెను. అట్లే మానవుడు తనకు చెడిపోవఁ గారణమున్నప్పుడు తెలివిగల  
వాడు తెలిసికొనిన నీతిమార్గమును చెప్పినచో ఆనీతిమార్గము నవలంబించుట  
కిష్టపడఁడు.

చ. నొగిలినవేళ నెంతటిఘనుండును దన్నొకరొక్కనేర్పుతో  
నగపడిపోదినేయక తనంతట బల్మికిరాఁడు నిక్కమే  
జగమున నగ్నియైన గడు సన్నగిలంబడియున్న నింధనం  
దెనయగఁద్రోచియాదకమత్తొరపుల్లొననేర్పుభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! నొగిలినవేళ = బీదతనముగలిగియున్న సమయమున,  
ఎంతటిఘనుండును = ఎంతటిగొప్పవాఁడయినను, తన్నుకొ, ఒకరు, ఒక  
నేర్పుతో = ఒకయుపాయముతో, అగపడి = ఎదుర్పడి, ప్రోదినేయక = పోషిం  
పక, తనంతటకొ, బల్మికికొరాఁడు = బలము చెందలేడు, నిక్కము + ఏ =  
నిజమే, ఎట్లకొ, జగమునకొ = లోకమున, అగ్నియైనకొ, కడుకొ = మిగుల  
సన్నగిలంబడియున్న = క్షీణించియున్నప్పుడు, ఇంధనంబునకొ = పుల్లను, ఎగఁయ  
గకొ = త్రోచి = ఎగసనద్రోచి, ఊడక, మఱి + ఎట్లు, రపుల్కొనకొ = నేర్పుకొ =  
నుండనేర్పును.

తా. కాంచున యగ్నియైనను క్షీణించియున్నప్పుడు పుల్లలను  
యొగసనద్రోచి యాదకపోయినచో మఱి రాజి మండదు. అట్లే గొప్ప

వానికి పేదటికమువచ్చినప్పు డింకొక రొక్కయుపాముచే తన్ను పోషిం  
కపోయినదో తనంతటతాను తిరిగి బలమును జెందలేడు

ఉ. పండితులైనవారు దిగువందగనుండంగ నల్పుడొక్కడు  
ద్దండతఁ బీతమెక్కిన బుధప్రకరంబున కేమియెగ్గగున్?  
గొండొకకోఁతి చెట్టుకొనకొమ్మలనుండంగఁ గిందగండభే  
రుండమదేధసింహ నికురుంబములుండవె? చేరి భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! పండితులు, ఐనవారు విగుపంక్తిండుగా, ఉండఁ  
గన్, అల్పుడనునీచుఁడు, ఒకఁడు, ఉద్దండతఁ=సుప్రత్యముచే, పితము +  
ఎక్కినన్=పీతముపైఁగూర్చుండినచో, బుధప్రకరంబునకున్=పండితసమూ  
హమునకు, ఏమి + ఎగ్గు + అగున్ = ఏమిచెడుపునంభవించును ఎట్లైన,  
కొండొకకోఁతి=ఒకానొకవానరము, చెట్టుకొనకొమ్మలన్, ఉండంగన్,  
క్రింద=అచెట్టుకింద, గండభేరుండ=గండభేరుండమనుపక్షుల యొక్కయు,  
మద—ఇథ=మదపులేనుఁగులయొక్కయు, సింహ=సింహములయొక్కయు,  
నికురుంబములు=గుంపులు, చేరి=కూడి, ఉండవు—ఎ=ఉండునా? (ఉండును)

తా. చెట్టుకింద గండభేరుండాని మృగసముదాయముండంగ నా  
చెట్టుకొమ్మల చివరయందొక కోఁతియున్నను నామృగములకేమియు హాప  
ములేదు. అట్లే పండితులు కిందకూర్చుండినప్పు డొకసీమఁడు దుష్టత్వ  
ముచే పీతముమీఁద గూర్చునప్పటికిని, అపండితుల కంతమాత్రమున కేమి  
యు కొఱతగలుగదు.

ఉ. పట్టగనిక్కుచున్ మదముబట్టి మహాత్ములఁదూలనాడిసం  
బట్టినకార్యముల్ చెడును బ్రాణముపోవు నిరర్థదోషముల్  
పుట్టు, మహేశుఁగాదని కుబుద్ధినొనర్చిన యజ్ఞతంత్రముల్  
ముట్టకపోయి దక్షునికి మోసమువచ్చె గదయ్యభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! మమముఁబట్టిగర్వముపట్టి, పట్టుగన్=పట్టుదలతో, నిస్కహన్=నిగుడుదు, మహాత్ములన్=గొప్పవారిని, తూలనాడినన్=శాస్త్ర బలికినచో, పట్టినకార్యముల్=ప్రారంభించినపనులు, చెడును. ప్రాణముల్, పోవు. నిర్ధనోషముల్ = కారణములేని పాపములు, పుట్టుక=కలుగును. ఎట్లున, మహేశుక్=శివుని, కాదని=తిరస్కరించి, మబుద్ధి=చెడుబుద్ధితో, ఒకర్చియజ్ఞశంభ్రముల్=చేసినయూగకార్యములు, ముట్టక=నెఱవేరక, పోయి, దక్షునికిన్=దక్షప్రజాపతికి, మోసము=కీడు, వచ్చెన్=కద=అయ్య=కళిగెనుకదా!

తా. ఈశ్వరుని తిరస్కరించి దక్షుఁడు చెడుబుద్ధిచే యొనర్చిన యూగము నెఱవేరక పోవుటయే గాక యతనిప్రాణములుకూడ పోయెను. అట్లే గుఱుఁడు గర్వముచేత పట్టుదలతో నిగుడుదు మందివారిని ధిక్కరించి తా నొకపనిఁజేయబూనినచో నాపరి పాడుగుటయే గాక ప్రాణహాని సంభవించును. కారణములేని పాపములు సంభవించును.

పూర్వగాథ:—1. నవబ్రహ్మలలో నొకఁడగు దక్షప్రజాపతి తనకుమా ర్తెయగు గౌరీదేవిని శివునకిచ్చి పెండ్లిచేసెను. దక్షుఁ డొకనాఁడు బ్రహ్మ సభపూర్వ నందున్నవారందఱును లేచి గౌరవించిరి. కాని శివుఁడు సమాధి లో నుండుటచేత లేవలేదు. అందులకు దక్షుడు శివుని నింపించుచు తానొక యూగమునుచేయు ప్రారంభించి యెల్లనురలనుబిల్చి ఈశ్వరుని బిలువకుండుట యేగాక యూగమునుచూడనచ్చిన గౌరీదేవిని పలుకరింపలేదు. అంత నామె ప్రాణములు వీడెను. దక్షుడు శంకరునకు హవిర్భాగమియ్యలేదు. ఈయన మానములను సహింపక మహేశ్వరుఁడు వీరభద్రునిని సృజించి యతనిచే దక్షుని జంపించి యూగము పాడుచేయించెను.

ఉ. పరిహితమైనకార్య మతిభారముతోడిదియైనఁబూను స

త్పురుషుఁడులోకముల్పొగడ, భూర్వమునం దొకజాలవర్ష

మున్ గురియగజొచ్చినకగదిసి గొబ్బునగోజనరక్షణార్థమై  
గిరినొక కేలనెత్తెనట కృష్ణుడు ఛత్రముభాతి భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! పరహితము=ఇతరులకు మేలుచేయునది, విసకార్య  
ము=అయినట్టిది, అతిభారముతోడియొక = మిగులకష్టముతోఁ గూడిన  
దైనను, లోకములో=జగమందలిజనులు, పొగడక, పూనుక = ఆకార్యము  
చేయవలయును. ఎట్లనిన, పూర్వమునందు (ద్వాపరయుగమందు ఇం  
దువుడు అని తెచ్చిపెట్టుకొనవలెను) ఒకతొలవర్షముక = ఒకతొళ్ళవాన,  
2. కురియగజొచ్చినక=వర్షించుచుండగా, కృష్ణుడు = శ్రీకృష్ణమూర్తి,  
గొబ్బునన్=వేగముగా, కదిసి = సమీపించి, గోజనరక్షణార్థమై=ఆవులను  
ఆలకాపరులకు గాపాడుటకై, గిరిక = పర్వతమును, ఛత్రముభాతిక=  
గొడుగువలె, ఒకకేలక=ఒకచేతితో, ఎత్తెనట=పయికిబట్టుకొనెనను.

తా. ఇంద్రుడు శ్రీకృష్ణమూర్తిపై కోపముచే రాళ్ళవర్షమును  
గురిపించుచుండగా; కృష్ణమూర్తి గోవులను గోపాలురను రక్షించు నిమి  
త్తమై మిగుల కష్టమును పనియొనను గోవర్ధనగిరి గొడుగువలె నొంటిచేతితో  
నెత్తెను. అట్లే మంచివాఁ డంతకష్టమైన కార్యమొనను పరోపకారము  
కొఱకు లోకములు మెచ్చునట్లు చేయుచుండును.

పూర్వగాథ:—పూర్వకాలమున యాదవులందఱను యేటేట “నింద్ర  
ధ్వజ”మను నుత్సవముఁజేయుచుండిరి. దానిని శ్రీకృష్ణభగవానుడు మాన్పిం  
చినందువలన నిందుగ్రహియగోపమువచ్చి తొళ్ళవానను గురిపించుచుండగా  
యాదవులు తలదాచుకొనుచోటులేక భయపడుచుండ కృష్ణమూర్తి గోవు  
లను గోపాలురనురక్షించుటకై గోవర్ధనగిరినెత్తి దానిసహాయమున యాభాధ  
తప్పించెను. ఇంద్రుడు కృష్ణమూర్తి మహిమకొశ్చగ్రహి యతనిని ప్రార్థించి  
యాతనిదయకు పాతుకొండయ్యెను.

2 కురియగజొచ్చినక:— ఇటు గురియుభాతువు వర్షింపించునను  
నర్థంబునఁ బ్రయోగించఁబడినది.

చ. పలుచనిహీనమానవుఁడు పాటిదలంపక నిష్ఠురోక్తులం  
 బలుకుచు నుండుఁగాని మతిభాసురుఁడై నగుణప్రపూర్ణుడ  
 ప్పలుకులఁ బల్కుఁజోవడునిబద్ధిగ; నెట్లన వెల్లికుండఁ దాఁ,  
 దొలఁగుచునుండుగానిమఱితొల్లు నెనిండుఘటంబుభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! పలుచనిహీనమానవుఁడు=మలుకఁదనముగలనీచమను  
 జాఁడు, పాటి=న్యాయము, తలంపక, నిష్ఠుర + ఉక్తులఁ=కఠినమగుపలుకు  
 లను, పలుకుచునుండుఁగాని, మతిభాసురుఁడు=బద్ధిచే ప్రకాశించునట్టివాడు,  
 ఐనగుణప్రపూర్ణుఁడు=అయినట్టి మంచిగుణములచే నిండినవాడు, అపలుకు  
 లఁ=అటుపంటిమాటలను, నిబద్ధిగన్=నిజముగా, పల్కుఁ పోవఁడు=మా  
 ట్లాడజోడు. ఎట్లన, వెల్లికుండ=నీరుతక్కువగాగలనుండ, తాఁ, తొలఁగు  
 చునుండుఁగాని=తొనకుచుండునుగాని, మఱి, నిండుఘటంబు=నీటిచేనిండు  
 గాఁగలకడవ, తొల్లునె=తొనకునా? (తొనఁకదు.)

తా. వెల్లికుండ తొనఁగునుగాని నీరు నిండుగాఁగలనుండ తొనకదు.  
 అట్లే, మలుకఁదనముగల నీచుఁడు న్యాయమునెంచక కఠినపుపల్కులను  
 పల్కును. సద్గుణములచే యొప్పుగు గుణవంతుఁ డట్టి కఠినమాటలను  
 మాట్లాడఁడు.

చ. పలుమఱునజ్జనుండు ప్రియభాషలెపల్కుఁగఠోరవాక్యముల్,  
 పలుకఁడొకానొకప్పు డవిపల్కిన గీడునుగాదు, నిక్కమే  
 చలువకువచ్చి మేఘుఁ డొకజాడను దావడగండ్లరాల్చిననో,  
 శీలలగునోటు వేగిరమె శీతలనీరముగాక భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! నజ్జనుఁడు, పలుమఱు=అనేకసార్లు, ప్రియభాషలు  
 + ఎ=మంచిపలుపలే, పల్కుఁ, కఠోరవాక్యముల్=చెడ్డమాటలు, పలు

కడు. ఒకానొకప్పుడు, అవి=అచెడ్డమాటలు, చల్కినక, కీడును గాదు నిక్కము + ఎ=నిజమే, ఎట్లనిన, చలువకున్=చల్లదనమునకు, వచ్చి, మేఘుఁడు=మబ్బు, తాన్, వడగండ్లన్, రాల్చినక=కుప్పించినను, వేగిరమే, శీతల నీరముగాక=చల్లనినీళ్ళుగాక, శిలగునోటు=రాళ్ళగునా? (కావు.)

తా. మేఘుఁడు నీటిబిందువులనే వర్షించు. ఒకానొకప్పుడు చలువ కొఱకు వడగండ్లను గురిసినను, అవి వెంటనే చల్లనై న నీళ్ళగునుగాని తాళ్లు గానుండవు. అట్లే మంచువాఁడు మంచుమాటలనే చల్లును. ఒకానొకసమయమందు కఠోరవచనములు పలికినను మేలుగానగునుగాని కీడుగా నుండవు.

ఉ. పాపపుడ్రోవవాని కొకపట్టునమేను వికాసమొందినక  
లోపలదుర్గుణంబె ప్రబలుంగద నమ్మఁగఁగూడ దాతనిక  
బాపటకాయకున్ నునుపుపై పయిఁగల్గినఁ గల్లుగాక యే  
రూపున దానిలోఁగల విరుద్ధపుఁజేదునశించు భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! పాపపుడ్రోవవానికి=దుర్మార్గునకు, ఒకపట్టునక=ఒక వేళ, మేను=శరీరము, వికాసము=కాంతిని, ఒందినక=రాందినప్పుటికిని, లోపలక=మనస్సులోపల, దుర్గుణంబు + ఎ=చెడుగుణమే, ప్రబలుంగద=వృద్ధిచెందుచుగదా, ఆతనికిక, నమ్మఁగక, కూడదు, ఎట్లనిన, పాపటకాయకున్=పాపిడికాయకు, పైపునున్=మీఁదమీఁద, నునుపు, కల్గినక, కల్లుగాక, దానిలోక=ఆపాపిడికాయయందు, కల=ఉన్నట్టి, విరుద్ధపుచేదు=వికటమగుచేదు, ఏరూపునన్=ఏవిధముగా, నశించున్=పోవును? (పోదు)

తా. పాపిడికాయ మీఁదిభాగము నునుపుగానుండినను దానిలో నున్న వికటమగు చేదుపోదు. అట్లే దుర్మార్గునకు నుండర మొకవేళకల్గియున్నను మనస్సులోగల చెడుగుణము ఎక్కువగుచుగాని పోదు. కావున వానిని నమ్మరాదు.

ఉ. పూనినభాగ్యరేఖ చెడిపోయినపిమ్మట నెట్టిమానవుం  
డైననువానినెవ్వరుబ్రీయంబునబల్కురుపిల్వరెచ్చటం, దా  
నిదియెట్లాకోయనినఁ దధ్యము పుష్పమువాడివాసనా, హీ  
నతనొందియున్నయెడ నెవ్వరుముట్టదురయ్య భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! పూనినభాగ్యరేఖ=సొందియున్న యదృష్టపురేఖ, చెడి  
పోయినపిమ్మట=తొలగినచెనుక, ఎట్టిమానవుండు, ఐనను, ఎచ్చటకొ,  
వానిని, ఎవ్వరునో, ప్రియంబునన్=ఆదరముతో, బల్కురు=మాట్లాడరు.  
పిల్వరు=పిలువరు, తధ్యము=జము. తాన్, అది, ఎట్లు + ఒకోయగనకొ=  
ఏలాగునంటే, పుష్పము, వాడి=ఎండిపోయి, వాసనాహీనతకొ=వాసనలేక  
పోవుటను, ఒంది=సొంది, ఉన్నయెడన్=ఉన్నప్పుడు, ఎవ్వరు, ముట్టదురు  
+ అయ్య=అంటుదురా? (అంటరు)

తా. పూవుయెండి వాసనలేకపోయినప్పుడు దాని నెవ్వరును అంటు  
కొనదు. అట్లే మానవుం డెంతగొప్పవాడయినను, వాని యదృష్టరేఖ తొ  
లగిపోయినచో వానితో యెవ్వరును మాట్లాడరు. వానిని పిలువరు.

ఉ. పూరిత సద్గుణంబుగని పుణ్యనకించుక రూపసంపదల్  
దూరములైన వానియెడ దొడ్డగజూతురు బుద్ధిమంతులె  
ట్లారయ గొగ్గులైన మఱి యందులమాధురిజూచికాదెఖ  
రూరఫలంబులంబ్రీయముచొప్పడలోకులుగొంటభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! పూరిత సద్గుణంబు=లిండుకొనియున్న మంచిగుణము,  
కలపుణ్యనకుకొ=ఉన్న పుణ్యాత్మనకు, ఇంచుక, రూపసంపదల్=సౌందర్య  
ముగల్గుటలు, దూరములు + ఐనకొ=లేకపోయినను, వానియెడకొ=వాని  
పట్లను, బుద్ధిమంతులు, దొడ్డగన్=గొప్పగా, చూతురు. ఎట్లు=ఏలాగు  
నంటే, ఆధునిన్=అలోచించుగా, లోకులు=జనులు, గొగ్గులైనకొ=మడ

తలుగలవైనను, ఖడ్జురఫలంబుక, ప్రియమచోప్పడక = ప్రేమగట్టునట్లుగా,  
కొంట = వెలకుతీసికొనుట, మఱి = ఇంకను, అంచుల = ఆఫలములందున్న,  
మాధుర్య = తియ్యదనమును, చూచికాడె = చూడమేకదా?

తా. ఖడ్జురపండ్లు పయికి గొగ్గిగొగ్గిగానున్నను వానియందుగల  
మాధుర్యమును జూచి పంజలు ప్రియముతోఁ గొనుచుండురు. అట్లే సద్గుణ  
ములుగలవానికి సౌందర్యము లేకుండినను బద్ధిమంతులు వానిని గౌర  
వించెదరు.

ఉ. ప్రల్లదనంబుచే నెఱుకపాటొకయింతయులేక ఎచ్చటన్  
బల్లిదుడైన సత్ప్రభు నబద్ధములాడినగునిగిపోదు, రె  
ట్ల సభాసలింగుమతులై శిశుపాలుడు దంతవక్త్రుడు  
గల్లు గృష్ణనింబలికికాదె హతంబగుటెల్ల భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! ప్రల్లదంబుచేక = పదరుబోతుదనముచే, ఎఱుక  
పాటు = జ్ఞానము, ఇంచుకలేక = కొంచెమైననులేక, ఎచ్చటన్ = ఎట్టిచోట  
నైనను, బల్లిదుడు = బలవంతుడు, ఐనసత్ప్రభున్ = ఆయిచ్చట్టి మంచిరాజును  
గూర్చి, అబద్ధములాడినక = లేనిపోనివిచెప్పినచో, కునిగిపోదురు = నశిం  
తురు. ఎట్లు = ఏలాగునన, శిశుపాలుడు, దంతవక్త్రుడున్, హతంబగుటెల్ల =  
చచ్చుటంతయు, అల్లసభాసలిక = ధర్మరాజు రాజనాయకమునందలి  
సభలో, కుమతులై = చెడుబుద్ధిగలవారై, కృష్ణనిన్ = శ్రీకృష్ణభగవానుని,  
గల్లుపలికికాదె = అబద్ధములాడుటవల్ల నేకదా?

తా. ధర్మరాజుచేయు రాజనాయకమునందలి సభలో శిశుపాల  
దంతవక్త్రులు చెడుబుద్ధిగలవారై శ్రీకృష్ణభగవానుని నిందించి యతనిచేత  
చంపబడిరి. అట్లే ఎట్టిచోటనైనను పదరుబోతుదనమువల్ల జ్ఞానములేని  
వాడు బలవంతుడగు రాజును తూలనాడిన నశింతురు.



పూర్వగాధః—చేదిదేశాధీశ్వరుండగు శిశుపాలుఁడును తనతమ్ముఁడగు దంతవత్సరుఁడును దుర్మార్గులై శ్రీకృష్ణమూర్తితో నెప్పుడును పగసాధించుచుండిరి. ధర్మరాజునేయు రాజసూయయాగమున కృష్ణుని పురుషోత్తమునిగా నిర్ణయించి పూజించి యగ్నితాంబూలము శ్రీకృష్ణునకిచ్చుటఁజూచి వీరు సహింసక కలువిధముల నిందించుటచే శిశుపాలుని శ్రీకృష్ణమూర్తి తఱచకముచే సంహరించి తరువాత కొన్నిదినములకు దంతవత్సరునిఁ గూడఁ జంపెను.

వీరద్దశే సనకసనందనాది మహర్షులచే శాపమునొందిన శ్రీకృష్ణద్వారపాలకులగు జయ విజయులు. మాడపజన్మము నెత్తిరి.

ఉ. ప్రేమనుగూర్చియల్పునకుఁ బెద్దతనంబును దొడ్డవానికిం  
దామతితుచ్చపుంబని నెదం బరికింపక యీయరాదుగా,  
వామకరంబుతోడ గుడువం గుడిచేత నపానమార్గముం  
ఁగోమఁగవచ్చునే మిగులఁ దోచనిచేతలుగాక భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! ప్రేమనుగూర్చి=దయననుసరించి, అల్పునకు=నీచుకకు, పెద్దతనంబును=గొప్పయుద్యోగమును, దొడ్డవానికి=గొప్పవానికి, తాము=ప్రభువులైనవారు, అతితుచ్చపుంబని=మిక్కిలిసీచపుంబనిని, ఎద=మనస్సునందు, పరికింపక=ఆలోచింపక, ఈయరాదుగా=ఈయఁగూడదుకదా, ఎట్లనిన, మిగులన్=మిక్కిలి, తోచనిచేతలుగాక=ఆలోచనలేనికార్యములుగాని, వామకరంబుతోడ=ఎడమచేతితో, గుడువన్=తినుటయు, గుడిచేత=మిడిచేతితో, అపానమార్గము=మలమువిడిచెడిచోటును, తోమఁగ=కడుగుటయు, వచ్చునే=తగునా? (తగదు.)

తా. మానవునకు యెడమచేతితో దినుటయుఁ గుడిచేతితో మలము విడిచెడిచోటును కడుగుటయు యెట్లు యాలోచనలేని సుఖలో అట్లే

ప్రభువులు చేయుచే నీమనకు గొప్పయుక్త్యోగమును గొప్పవానికి నీచపుఁ బనిని యిచ్చుట యాలోచనలేని పాలనయేయగును.

చ. ఫలమతిసూక్ష్మమైననునృపాలుఁడుమంచిగుణాధ్యుఁడైనచో  
నలమి వివేకలాతని కపేక్షయొనర్తు; రదెట్లు చంద్రికా  
విలసనమైనఁ దామనుభవింపఁ జకోరము లానఁజేరవే  
చలువగలట్టివాఁడగుటఁ జందురునెంతయుఁగోరి భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! నృపాలుఁడు=రాజు, మంచిగుణాధ్యుఁడు=మంచి  
గుణములచేనిండినవాఁడు, ఐఁచోన్, ఫలము=ఆతనివలనలాభము, అతిసూ  
క్ష్మము=మిక్కిలితక్కువ, ఐనను, వివేకలు=బుద్ధిమంతులు, ఎలమి=సంతో  
షముచే, ఆతనికిన్=ఆరాజుకోసము, అపేక్షయొనర్తురు = కోరుచుందురు.  
అది + ఎట్లు, చంద్రికావిలసనము + ఐనన్ = వెన్నెలయొక్కకాంతిమాత్రం  
మేయైనను, చకోరములు=వెన్నెలపిట్టలు, చలువగల + అట్టివాఁడు=చల్లఁద  
నముకలవాఁడు, అగుట, ఎంతయున్=మిక్కిలి, చందురున్=చంద్రుని,  
కోరి, తాము=ఆపక్షులు, అనుభవింపన్ = ఆవెన్నెలకాంతినే గోరిలుటకు,  
అసన్=అపేక్షతో, చేరవే=వెళ్ళవా? (వెళ్ళును.)

తా. వెన్నెలపిట్టలు చంద్రునివలనఁ దమకు గాంతిమాత్రమేతప్ప విశే  
షలాభములేకపోయినను చల్లనివాఁ డగుటచే నాచంద్రోదయమును గోరు  
చుండును. అట్లే బుద్ధిమంతులు రాజు మంచివాఁ డయినచో నాతనివలన  
లాభమెక్కువ లేకపోయినను సంతోషముతో నాతనినే కోరుచుందురు.

ఉ. బంధురనద్గుణాధ్యుఁ డొకపట్టున లంపటనొందియైన దు  
స్సంధిఁదలంపఁడన్యులకుఁ జాలహితం బొనరించుఁగాక శ్రీ  
గంధపుఁజెక్కరాగిలుచుఁగాదె శరీరుల కుత్సవార్థమై  
గంధములాత్మఁబుట్టఁదఱుగఁబడియుండుటలెల్ల భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! బంధుర=పుకాశించెడి, సద్గుణ=మంచిగుణములచే, ఆధ్యుఁడు=నిండినవాఁడు, ఒకపట్టున=ఒకవేళను, లంపట=కష్టమును, ఒందియైన, ఆన్యలకు=ఇతరులకు, చాలహితంబు=అమృతమేలును, ఒనరించున్ కాక=చేయునుగాని, దుస్సంధి=చెడ్డపనిని, తలంపఁడు, ఎట్లనిన, శ్రీగంధపుఁజెక్క=మంచిగంధపుఁజెక్క, రాగిలుడు=ప్రకాశించుచు, గంధములు=పరిమళములు, ఆత్మ=తనలో, పుట్ట=కలుగునట్లు, తఱుఁగంబడి=తగ్గిపోయియుండుట, ఎల్ల=అంతయు, శరీరులకు=దేహధారులకు, ఉత్సవ + అర్థము=వేడుకకొఱకు, ఏకాదె=అయిదేకదా? (అవును.)

తా. మంచిగంధపుచెక్క తఱుఁగబడియును తనయొద్దను పరిమళములు ప్రకాశింపఁగా జనులకు వేడుక కలిగించును. అట్లే సద్గుణవంతుఁ డొకవేళ కష్టమును పడియైనను, ఇతరులకు కీడుఁదలంపక మిక్కిలి మేలును చేయును.

చ. బలముదొలంగుకాలమునఁ బ్రాభవసంపదలెంతధన్యుఁడు  
నిలుపుకొనంగ నోపఁడది నిశ్చయ మర్జునుఁడీశ్వరాదులం  
గెలిచిన వాఁడుబోయలకు గీట్పడిచూచుచుఁగృష్ణభార్యలం  
బలువుర నీయఁడే నిలువఁబట్టనమర్థుడుగాక భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! బలము=దైవబలమును, తొలంగుకాలమున, ఎంతధన్యుఁడు=ఎట్టిసంపన్నుఁడును, ప్రాభవసంపదలు=గొప్పవస్తుసంపదలు, నిలుపుకొనంగ=ఆపుకొనుటకు, ఓపడు=చాలఁడు, అది=అమాట, నిశ్చయము=నిజము. ఎట్లనిన, ఈశ్వరాదులకు=శంకరుఁడు మొదలగువార్తను గెలిచినవాఁడు, అర్జునుఁడు, బోయలకు=చెంచులకు, కీడ్పడి=లోబడి, చూచుచు, కృష్ణభార్యలకు=శ్రీకృష్ణనిభార్యలకు, నిలువఁబట్ట=ఆపియుంచుటకు, సమర్థుడకాక=తగినవాఁడుకాక, పలువుర=అనేకులను, ఈయఁడే=ఈయలేదా? (ఇచ్చెను.)

తా. శివుడు మొదలగు వారలను గెల్చినట్టి యర్జునుడు శ్రీకృష్ణ నిర్యాణమైనతరువాత బోయవాండ్రగులూబడి కృష్ణనిభార్యలను కాపాడ లేక చాలమందిని బోయలకిచ్చెను. అట్లే దైవబలము పోయినతరువాత నెంతటి గొప్పవాడైనను ప్రాధవసంపదలు నిలుపుకొనజాలడు.

పూర్వగాథ:— బలరామ కృష్ణులు నిర్యాణము పొందినపిమ్మట వారల భార్యలను యర్జునుడు కాపాడుచుండెను. ఒకనాడు బోయలు కృష్ణునిపైనున్న కోపముతో యతని భార్యలను బలాత్కారముగాతీసుకొనిపోవుచుండిరి. అప్పుడర్జునుడు వారలతో యుద్ధముచేసి యోడిపోవ నాబోయలు కృష్ణుని భార్యలను పెక్కురను తీసుకొనిపోయిరి. శ్రీకృష్ణభగవానుని దయవలన తిరిగివసములు యర్జునుడు జయించెను. ఆధగవాచుడు లేకుంటచే బోయవాండ్రునైన గెలువలేకపోయెను.

చ. బలయుతుడైనవేళ నిజబంధుడు తోడ్పడుకాని యాతడే బలముతోలంగెనేని తనపాటికితగు; వడ్లెలు పూర్ణుడై జ్వలనుడుకానగాల్పుతటి సఖ్యముజూపునువాయుదేవుడా బలియుడు సూక్ష్మదీపమగుపట్టున నార్పదెగాలి భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! బలయుతుడు=బలముగలవాడు, ఐనవేళన్, నిజబంధుడు=తనచుట్టము, తోడ్పడుకాని, ఆతడే=అచుట్టమే, బలము, తొలంగెనేని=వదలినచో, తనపాటికితగువు = తనకుపగవాడేయగును. అది, ఎట్లు=ఏలాగునన, జ్వలనుడు=అగ్నిదేవుడు, పూర్ణుడై=నిండినవాడై, కానన్=అడవిని, కాల్పుతటన్ = కాల్పిడివేళ, వాయుదేవుడు=గాలి, సఖ్యము = స్నేహము, చూపును, అబయుడు = అయగ్నిహోతుడు, సూక్ష్మదీపము = చిన్నదీపము, అగుపట్టునన్ = అయినట్టిసమయమునందు, గాలి, ఆర్పచు + ఎ=ఆర్పవా? (ఆర్పను.)

తా. అగ్నిహోత్రుడు నిండుబలముగలవాడయి యడవిని గాల్పు సమయమున గాలిదేవుఁ డాతనికి స్నేహముజూపుచు తోడ్పడును. ఆయగ్ని చిన్నదీపమయియున్న సమయమున నాగాలిదేవుడే విరోధియై యార్పును. అట్లే మానవుఁడు బల్లిదుండైయున్న సమయమున తనచుట్టము తోడ్పడును. బలములేనప్పుడు తనచుట్టమే తనకు పగవాడై కీడుసేయును.

ఉ. బల్లిదుండైన సత్ప్రభువు పాయకయుండినఁగాని రచ్చలోఁ జిల్లరవారు నూలుగురు సేరినఁ దేజము గల్గెదెయ్యెడన్,  
జల్లనిచందురుం డెడసి సన్నపుఁ జుక్కలు కోటియున్న రం జిల్లునె వెన్నెలల్ జగము చీకటులన్నియుఁబొయబొస్కరా.

టీ. భాస్కరా ! బల్లిదుండు=బలవంతుడు, విసత్ప్రభువు=అయిన మంచిరాజు, రచ్చలో=సభలో, పాయక=పరలక, ఉండినఁగాని=ఉండి నసేగాని, చిల్లరవారు=సాధారణులు, నూలుగురు, చేరిన, ఎయ్యెడ= ఎచ్చటను, తేజము=కాంతి, కలుగదు, ఎట్లనగా, చల్లనిచందురుండు=చలన నిచ్చుచంద్రుడు, ఎడసి=లేకుండ, సన్నపుఁజుక్కలు=చిన్నవక్షత్రములు, కోటి=కోటిసంఖ్య, ఉన్న, చీకటులు, అన్నియు, పాయ=పోవు నట్లు, రంజిల్లును + ఎ=ఏకాశించు నా! (ప్రకాశించువు)

తా. చంద్రుఁడులేకుండ చిన్నవక్షత్రములు కోటియున్నను చీకటులు పోవునట్లుప్రకాశించువు. అట్లే బలవంతుఁడగు మంచిరాజు సభలో యుండి నసేగాని చిల్లరవారు నూలుమందియున్నను కాంతికలుగదు.

చ. భుజబలశౌర్యవంతులగు పుత్రులఁగాంచిన వారికెయ్యడన్ నిజహృదయేస్థితార్థములు నిక్కముచేసులుఁ గుంతిదేవికిన్ విజయబలాఘ్యుఁ డర్జునుఁడు వీరపరాక్రమమొప్పదేవతా గజమునుదెచ్చి తల్లివ్రతకార్యము దీర్పఁడెత్తోల్లిభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! భుజబలశౌర్యవంతులు=బాహుబలపరాక్రమవంతులగువారు, అగుపుతులన్, కాంచినవారికిఁ=కనినవారికి; ఎయ్యెడఁకొనిపోవనయినను, నిజహృదయ + ఈప్తిత + అర్థములు=తనమనస్సునకు ప్రియమయినకోరికలు, నిక్కము=నిజముగా, సేకుఱున్=నెఱవేఱును. ఎట్లనిన, తొల్లి=పూర్వము, కుంతిదేవికిఁ, విజయబల + ఆధ్వర్యంబు=జయము చేతను బలముచేతను నిండినవాఁడు, అర్జునుఁడు, వీరపరాక్రమము=శూరుల పరాక్రమము, ఒప్పఁ, దేవతాగజమును=యిరావతమును, తెచ్చి, తల్లివ్రతకార్యము, తీర్చఁడె=నెఱవేర్చలేదా? (నెఱవేర్చెను.)

తా. కుంతిదేవికి వీరపరాక్రమశాలియును పుత్రుఁడర్జునుండుండుట చేతనే తొల్లి యైరావతముదెచ్చి తల్లివ్రతమును నెఱవేర్చినాఁడు. అట్లే బాహుబలపరాక్రమములుగల పుతులను కనినవారికి యెచ్చోటనైనను మనస్సులోని కోరికలు నెఱవేఱును.

పూర్వగాథ:—ద్వాపరయుగమునందు ధృతరాష్ట్రుని భార్యయును గాంధారిదేవి గజగోత్రతము సర్వాభీష్టప్రదముని వ్యానునివలన విని; దాని నాచరించుటకు యైరావతములేకున్నను మంటితో దావివలె ప్రతిమనైన పుత్రులతో జేయించి వ్రతముచేసుకొనవచ్చునని చెప్ప దుశ్యోధనాదులఱు మంటియేనుఁగను జేసిరి. గాంధారియందులకు గర్భింయను నిర్లక్ష్యభావముచే కుంతిదేవిని పిలువకుండ వ్రతమునుజేసుకొ నెను. అందులకై కుంతిదేవి విచారింపుచుండ నర్జునుఁడు తల్లితోదార్పి “అమ్మా! నీతోటికోడలుచేసిన దానికి విచారింపకుము. ఆమె మంటియేనుఁగుతోఁ జేసికొనెనుగాని, నాభుజబలపరాక్రమమున యైరావతమునుదెచ్చి నీవ్రతము చేయించెద”నని చెప్పి తన ధనుర్విద్యాపాండిత్యమున యైరావతమును దేవలోకమునుండి తెచ్చి తల్లివ్రతమును నెఱవేర్చెను.

పూర్వము శచీదేవి యైరావతమునెక్కి కైలాసమునకు గోరిదేవిని జూచుటకై వెళ్ళెను. పార్వతి యాయేనుఁగును జూచి తనకట్టి వాహనము

కావలయునని శివునిగోర నపుడు గణనాథుని నొకమదపు టేనుఁగుగా జేసి యొసంగెను. అంత గానీ దేవి పదునాటువత్సరము లాయేనుఁగునెక్కి విహరించెను. అది మొదలు దేశతలందఱు మంటిచే నేనుఁగునుజేసి గారీప్రతిమ నందుంచి పదునాటువత్సరములు వ్రతముజేసి తమతమకోరికలను నెఱవేర్చుకొనిరి.

ఉ. భూనుతులై నదేవతలు పూర్వముకొందఱు వానివర్తనల్  
మానిచరింపరో యనుచు మానవులట్లచరింపఁజోల దం  
భోనిధులన్నియుం దనదుపుక్కిటబట్టెనగన్యుడంచు నా,  
పూనికకెవ్వఁడోవునదిపూర్వమహత్త్వమునుమ్ముభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! భూనుతులు=భూలోకజనులచే నుతింపబడువాగు, ఐనదేవతలు, కొందరు, పూర్వము, వాని=పరుసయు, వర్తన=మర్యాదలను, మాని, చరింపరో=చరింపలేదా? అనుచున్, మానవులు, అట్లు=ఆదేవతలవలె, చరింప=వర్తించుట, పోలదు=తగదు. ఎట్లనిన, అన్యుడు, అంభోనిధులున్నియు=సముద్రములన్నిటిని, తనదుపుక్కిట=తననోటిలో, పట్టెనంచు=ఉంచెనని, ఆపూనికకు=ఆయగన్యుప్రయత్నమునకు, ఎవ్వఁడు, ఓరు=భరించును? అది అట్లుచేయుట, పూర్వమహత్త్వమునుమ్ము=పూర్వులగొప్పతనమునుమా!

తా. పూర్వమహత్త్వమున నగన్యుడు సముద్రములన్నిటిలోని నీటిని తనపుక్కిటను పట్టెను. అట్టి ప్రయత్నము మానవులు చేయలేరు. కావున పూర్వము కొంతమంది దేవతలు చెడుమార్గముల సంచరించిరని వారివలె మానవులు చెడ్డపనులు చేయకూడదు.

పూర్వగాథః— మిత్రావరణములు సముద్రముదగ్గర సంచరించుచు యూర్విశిఁచి కామింప వారికి వీర్యస్థితముగాగ దానిని కుండయంగుంచ నందుండి అగస్త్య, వసిష్ఠులు పట్టిరి. అగస్త్యుని యాశ్రమము వింధ్య

మర్వతము దగ్గఱ. ఈతఁడు వాతాపియను రాక్షసుని మాంసమును దివి జీర్ణముజేసికొనెను. ఇల్వులుని కోపముచే భస్మముచేసెను. వింధ్యచర్వతమును యణచివేసెను. కాలకేయులను రాక్షసులను జంపుటకునై సముద్రజలమును పుక్కిటబట్టెను.

ఉ. భూపతి కాత్మబుద్ధిమదిఁబుట్టనిచోటఁ బ్రధానులెంత పృజ్ఞాబరిపూర్ణులై నఁ గొనసాగదుకార్యము, కార్యదత్తులై యోపినదోణభీష్మ కృపయోధు లనేకులుగూడి కౌరవ హృదయకార్యమేమయిన జాలిరెచేయఁగవారు భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! భూపతికి = రాజునకు, ఆత్మబుద్ధి = నిజతెలివి, మదిన్ = మనస్సునందు, పుట్టనిచోన్ = కలుగకున్నయెడల, ప్రధానులు = మంత్రులు, ఎంతపృజ్ఞాపరిపూర్ణులు = ఎంతగొప్పబుద్ధితోండినవారు, ఐనన్, కార్యము = పని, కొనసాగదు = నెఱవేఱదు. ఎట్లన, కార్యదత్తులై = పనులయందు సేర్పరులై, ఓపిన = తగియున్న, దోణభీష్మకృపయోధులు = వ్రోణుడు, భీష్ముడు, కృపఁడు మొదలగు వీరులు, అనేకులు, కౌరవహృదయకార్యము = దుర్యోధనునిపనిని, చేయఁగన్ = నెఱవేర్చుటకు, చాలిరె = పరిపోయినారా? (సరిపోలేదు.)

తా. కార్యాలోచనలేని దుర్యోధనునిపనిని కార్యదత్తులై న దోణభీష్మకృపాచార్యాదివీరులు నెఱవేర్చలేకపోయిరి. అట్లే రాజునకు నిజమైన యాలోచనపుట్టనప్పుడు మంత్రులెంత తెలివిగలవారై నను కార్యము నెఱవేర్చలేరు.

ఉ. భూరిబలాధ్యుడై నఁ దలపోయక విక్రమశక్తిచే నహంకారమునొండుటల్ తగవుగా దఱఁడొక్కడమోసపోవుగా



వీరవరేణ్యుఁ డర్జునుఁడు వింటికి నేనధికుండనంచుఁ దా  
నూరకవింటి నెక్కిడఁగ నోపఁడుకృష్ణుఁడులేమిభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! తలపోయక=విచారింపక, భూరిబలాఢ్యుఁడు=గొప్ప  
బలశాలి, ఐకన్, విక్రమశక్తి చేన్=పరాక్రమబలము చేత, ఆహంకారమున్=  
నేనేగొప్పవాడననుగర్వమును, ఒందుటల్=పొందుటలు, తగవుగాదు=మం  
చిదికాదు, అతఁడు, ఒక్కడే=ఒకచోట, మోసపోవుఁగా=మోసపడును  
గదా? ఎట్లనిన, వీరవరేణ్యుఁడు=వీరులలో నధికుఁడగు, అర్జునుఁడు, వింటి  
కిన్=ధనుస్సునకు, నేను, అధికుండనంచు=గొప్పవాడననిపించుచు, కృష్ణు  
డులేమి=శ్రీకృష్ణభగవానుఁడులేకుంటచే, ఊరక, వింటిన్=ధనుస్సును,  
ఎక్కు + ఇడఁగ=ఎక్కు పెట్టుటకైన, ఓంపడు=చాలఁడు.

తా. అర్జునుఁడు ముల్లోకములకు దాసె విలువిద్యయం దధికుడనని  
గర్వముచెందుచు శ్రీకృష్ణభగవానుని నిర్యాణానంతరమున ధనుస్సు నెక్కు  
పెట్టుటకైనను సమర్థుఁడు కాకపోయెను. అట్లే మనుష్యుఁడు తానెంతబల  
ముకలవాడైనను నేనేయందరికంటె గొప్పవాడనని గర్వపడరాదు. అట్టి  
బలాలిహూడ నొకానొక వేళయందు మోసపోవును.

ఉ. భ్రష్టున కర్థవంతులగు బాంధవులందఱుగల్గినన్ నిజా  
దృష్టము లేదుగావున దరిద్రితఁబాపగలేరు; సత్కృపా  
దృప్తినినిల్పి లోకుల కతిస్థిరసంపదలిచ్చులక్ష్మీయా  
జెప్పక దేటికింగలుగఁజేయదు తోడనెపుట్టి భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! భ్రష్టునకు = పనికిమాలినవానికి, అర్థవంతులు=  
ధనవంతులు, అగుబాంధవుల్ = అయినట్టిచుట్టములు, కల్గినన్, నిజా  
దృష్టము = తనభాగ్యశేఖ, లేదుగావునన్, దరిద్రిత = వానివీడతనమును,  
పాపన్ + కన్ + లేదు = పోగొట్టలేదు. ఎట్లనిన, సత్కృపాదృష్టిని =

మంచిదయతో గూడిన చూపును, నిల్పి = ఉంచి, లోకులకొ = పూజలను, అతి = చాల, స్థిరసంపదలు = శాశ్వతమైన భాగ్యములు, ఇచ్చులక్ష్మి = ఇచ్చే టటువంటి లక్ష్మి దేవి, తోడనె = జెప్పతో గూడనె, పుట్టి, జెప్పకున్ = పెద్ద మృకు, అదేటికి = ఆదియెందులకు, కలుగజేయదు = భాగ్యమునీయదు?

తా. శ్రేష్ఠాదేవికి చెల్లెలై పుట్టిన లక్ష్మి దేవి పూజలకందరికిని సత్కృతి పావప్రియి జూచి శాశ్వతమైన భాగ్యములనిచ్చుచు శ్రేష్ఠాదేవి కేమియు భాగ్యము నీయదు. అట్లే పనికిమాలినవానికి భాగ్యవంతులగు మట్టయు రెండు రున్నను వానికి భాగ్యరేఖ లేనందున బీదతనమును పోగొట్టలేదు.

చ. మదిదనునానపడ్డయెడ మంచిగుణోన్నతుడెట్టిహీనునికొ  
వదలఁడు మేలుపట్టున నవశ్యము మున్నగు నాదరించుఁగా  
తిగదశవిమానమధ్యమునఁదెచ్చి కృపామతిసారమేయముకొ  
మొదలనిడఁడెధర్మజుఁడు మూఁగిసురావళిచూడభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! మంచిగుణోన్నతుఁడు = మంచిగుణములచే నధికుఁడైన వాఁడు, తనుకొ, మదికొ = మనస్సునందు, అనపడ్డయెడకొ, ఎట్టిహీనునికొ = ఎటువంటినీచునైనను, వదలఁడు, మేలుపట్టునకొ = మంచియవసరమున, అవశ్యము = కప్పకుండ, మున్నగుకొ = ముందుగా, ఆదరించుకొ + కా = ప్రేమించునుగదా! ఎట్లున, ధర్మజుఁడు = ధర్మరాజు, కృపామతికొ = కరుణగలమనస్సుతో, సారమేయముకొ = కుక్కను, తెచ్చి, సురావళి = దేవతాసంఘము, మూఁగి = చుట్టుకొని, చూడకొ = చూచుచుండఁగా, తిగదశవిమానమధ్యమునకొ = దేవతావిమానమందు, మొదలకొ = ముందుగా, ఇడఁడె = కూర్చుండఁజెట్టఁడా! (కూర్చుండఁజెట్టెను.)

తా. ధర్మరాజు తన్ను వెంటడించి వచ్చుచున్న కుక్కను దేవత లాశ్చర్యముచెందునట్లు దేవతావిమానమనందుఁ గూర్చుండజెట్టెను. అట్లే, సు

గుణపంతుఁడు తన్నాశ్రయించినవాఁ డెంతహీనుఁడైనను వానిని విడువక మంచినమయమువచ్చినప్పుడు తప్పకుండ ముం దాతనిని గౌరవించును.

పూర్వగాధ:—శ్రీకృష్ణభగవానుఁ డస్తమించిన పిదప ధర్మరాజు విరక్తుఁడై మనుమఁడగు పరీక్షిత్తునకుఁ బట్టముఁగట్టి తమ్ములును దాసును భార్యయుగూడి మహాప్రస్థానయాత్రసేయఁబూని వనమునకేగుచుండ నొక కుక్క నెంబడించి వచ్చుచుండెను. కొంతదవ్వరిగిన పిదప కృమముగా దొర్లిపది, సహదేవుఁడు, నకులుఁడు, అర్జునుఁడు, భీముఁడు పాణిణములబాసి పరలోకమున కేగిరి. కాని ధర్మరాజు సోఁరాదులమృతికి నగవక కొంత దూరమేగునపుటికి యాయనను దీసికొనిపోవుటకు దివ్యవిమానమొకటి యొదురుగా దేవదూతలుతెచ్చి యందు ధర్మరాజును గూర్చుండఁ బార్శ్వంబున చిరి. అంత ధర్మరాజు మరులు వలదని వారించుచున్నను తగిన యుత్తరము లిచ్చియొప్పించి కుక్కను ముందుగా విమానమునందు కూర్చుండఁజెట్టి తాను గూర్చుండెను. దేవత లాశ్చర్యము జెందుచుండ కుక్కమూర్తితోనున్న యముఁడు నిజస్వరూపమును జూపించి ధర్మరాజుని మగుణవిశేషములను పొగడి దీవించి దేవలోకమునకు గొనిపోయెను.

ఉ. మాటలకోర్వజాలఁ డభిమానసమగుఁడు పాణిహానియా  
చోటులనైన నఁ దానెదురుచూచుచునుండుఁ గొలంకులోపల  
న్నీటమునింగినప్పు డతినీచములాడిన రాజురాజు పో  
రాటమొనర్చి నేలఁబడఁడాయెనె భీమునిచేత భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! అభిమానసమగుఁడు=అభిమానముచే నిండినవాఁడు, పాణిహాని, ఖోచోటులనైన, తాను, ఎదురుచూచుచునుండు, మాటలకు=పరులు తన్నాడెడి తిరస్కారపుమాటలకు, ఓర్వజాలఁడు=సహింపలేడు. ఎట్లైన, రాజరాజు=మర్యాదనుఁడు, కొలంకులోపల=మడుపులో, మునింగినప్పుడు=దాగియున్నప్పుడు, అతి=మిక్కిలి, నీచములాడినకు=పాండ

పులుహీనవాక్యములాడఁగా, పోరాటము=యుద్ధము, సనర్పి=చేసి, భీముని చేత, సేల=భూమియందు, పడఁదాయెనె=పడలేదా? (పడెను.)

తా. కారపులకును పాండవులకును యుద్ధమైన తరువాత దుర్యోధనుడు శత్రుభయముచే సరస్సులో జలస్తంభనవిద్యచే దాఁగియుండి పాండవులాడెడి హీనవాక్యములకు సహింపక యుద్ధముచేసి భీమునిగదచే తొడలు విరిగి భూమిని పడిచచ్చెను. అట్లే అభిమానముగలవాఁడు పాణిములనైన వదలుకొనునుగాని మానహీనికరములను మాటలకు సహింపలేదు.

పూర్వగాథ:—కురుపాండవ యుద్ధములో యుభయపక్షములవారును నశించిరి. కాని పాండవపైన్య మధికముగాగలదు. దుర్యోధనుని తమ్ములు యావత్పైన్యము బంధుమిత్రాదులు పోగా కృతవర్మ, కృపాచార్యుఁడు, ఆశ్వత్థామయును యోధత్రయము మిగిలియుండెను. దుర్యోధనుఁడు వారిని పైన్యమును సమకూర్పఁపి తానొకకొలనిలో జలస్తంభనవిద్యచే దాఁగియుండెను. అది పాండవులు దెలిసికొని యచటకేగి వానికి రోషముగల్గునట్లు పరుషవాక్యములాడఁగా నంత దుర్యోధనుఁ డామాటల కోర్వలేక బయటికివచ్చి భీమునితో ఘోరసంగ్రామమొనర్చి తొడలు విఱుగగొట్టబడి పాణిముల పడెను.

ఉ. మానవనాథుఁ డాత్మరిపు మర్మమెఱింగినవాని నేలినం

గాని జయింపలేడరులగార్ముకదక్షుఁడు రామభద్రుఁ డా  
దానవనాయకున్ గెలువఁ దానెటులోపుఁ దదీయనాభికా  
స్థానసుధ స్విభీషణుఁ తార్కొనిచెప్పకయున్న భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! మానవనాథుఁడు=రాజు, ఆత్మరిపుష్కము=పాణి విరోధియొక్కరహస్యమును, ఎఱింగినవానిని, ఏలినం గాని=చేఁదీసిన గాని,

అరులకొ=శత్రువులను, జయింపలేడు=గెలువజాలడు. ఎట్లనిన, విభీషణుడు=రావణునితమ్ముడు, తాడ్కొని=రామునిజేరి, తదీయనాభికాస్థాన సుధకొ = ఆరావణుని బొడ్డునందున్న యమృతమును, చెప్పకయున్నన్, కార్యకదక్షుడు=విలువద్యయందు సేర్పరియైన, రామభద్రుడు = శ్రీరామ చంద్రుడు, తాను, ఆదానవనాయకుకొ=ఆరాక్షసరాజైనరావణుని, గెలువ గకొ, ఎటులు + ఓపు=ఎట్లుసమర్థుడగును? (సమర్థుడుకాడు.)

తా శ్రీరామచంద్రునకు విభీషణుడు రావణునిబొడ్డునం దమృతముకలదని చెప్పకున్నచో శ్రీరాముడెంత ధనుర్విద్యాప్రవీణుడైనను రావణుని సంహరింపజాలకయుండును. అట్లే రాజు విరోధియొక్క మగ్ధ మెఱిగినవానిని జేరదీయకున్నచో పగవారిని జయింపజాలడు.

పూర్వగాథ:—రామ రావణయుద్ధమున శ్రీరామమూర్తి రావణుని శిరము లెన్ని లేపలు నఱకినను తిరిగి మొలచుచుండగా శ్రీరామమూర్తి రావణుని జంపలేక ఖిన్నుడైయుండ నని మాచి విభీషణుడు శ్రీరామమూర్తి దరికఱిగి రావణునిబొడ్డులో యమృతము గలదనియు దాని నింకింప జేయకున్న తల లట్లే మొలచుచు నాతడు చాపడనియు చెప్పెను. అంత శ్రీరామ డాగ్నేయాస్త్రమున రావణుని నాభిస్థానమందలి యమృతము నింకునట్లుజేసి పిదప వానితలల నఱకిచంపెను.

ఉ. మానవుఁ డాత్మకిష్టమగు మంచి ప్రయోజన మాచరించుచో గానక యల్పుడొక్కఁ డదిగాదనిపల్కిన వానిపల్కుకై మానఁగజూడఁ డాపని సమంచితభోజనవేళ నీగ కా లూనినవంటకంబు దినకుండఁగనేర్పగునోటుభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! మానవుడు, ఆత్మకుఁ = మనస్సునకు, ఇష్టము, అగు  
మంచిప్రయోజనము = అనునట్టిమంచిపనిని, ఆచరించుచోన్ = చేయఁబూను  
నప్పుడు, అల్పఁడు = నీచుఁడు, ఒకఁడు, కానకన్ = ఆపనివలని లాభమెఱుఁ  
గక, అది, కాదని = తగదని, పల్కినకొ, వానిపల్కుకై = వానిమాటకొఱకు,  
ఆపనిమానకన్ = ఆపనివిడిచి పెట్టుటకు, చూడఁడు = ఆలోచించుడు. ఎట్లనిన,  
సమంచితభోజనవేళన్ = మంచిభోజనసమయమునందు, ఈఁగకాలు 4. ఊనిన  
పంటకంటు = ఈఁగకాలు మోపినభోజనపదార్థమును, తినకుండగన్ = తినుటను  
మానుట, సేర్పగునోటు = సేర్పరితనమగునా? (కాదు.)

తా. మనుజుఁడు భుజించునట్టిసమయమున నీఁగ భోజనపదార్థముపై  
వ్రాలినంతమాత్రమున భోజనపదార్థమును మానక భుజించును. అట్లే మాన  
వుఁడు తనకు హితమైనపనిని చేయుచున్నప్పుడు నీచుఁ డొకఁడు దానియం  
దభిబాగును దెలియలేక వద్దలిచెప్పినచో యాపనిని మానరాదు.

ఉ. మానినిచెప్పన ట్లెఱుకమాలినవాఁ డటుచేసినకొ మహా  
హానిఘటించు నేఘునునికై న నసంశయముర్విపైఁ గృపా  
హీనతెబల్కినకొ దళరథేశ్వరుఁ డంగనమాటకై గుణాం  
భోనిధి రాముఁబాసి చనిపోవఁడె శోకముతోడ భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! ఎఱుకమాలినవాఁడు = తెలివితేలికవాఁడు, మానిని = తన  
భార్య, ఎట్లుచెప్పును = ఏరీతినిచెప్పనో, అటుచేసినకొ = ఆలాగునచేసినచో,  
ఉర్విపైన్ = భూమిమీద, ఏఘునునకై నను = ఎంతగొప్పవానికైనను, మహా  
హాని = గొప్పయాపద, ఘటించున్ = సమకూడును. అసంశయము = సందియము  
లేదు. ఎట్లనిన, కృపాహీనతె = కరుణలేమిచే, పలికినకొ = రామునడవికిఁ  
బంపుమనిచెప్పఁగా, అంగనమాటకై = భార్యయగు కైకేయి మాటకొఱకు,

దశరథేశ్వరుడు=దశరథమహారాజు, గుణాంభోనిధి=మగుణములకు సముద్రమువంటివాడగు, రామున్=శ్రీరామచంద్రుని, పాసి=విడిచి, శోకముతోడ=ముఖముచే, చనిపోవడం=మరణింపడా? (మరణించెను.)

తా. దశరథుడు తనభార్యయగు కైకచెప్పినమాటకోసము చక్కగా నాలోచింపక మగుణాభిరాముడగు శ్రీరామచంద్రుని యడవికంపియాతని వియోగమునల్ల పొగ్రములు విడిచెను. అట్లే తెలివిమాలినవాడు తనభార్యచెప్పినట్లు నడుచుకొన్నచో దానెంత గొప్పవాడయినను తప్పక గొప్పయాపదల పాలగును.

చ. మునుపొనరించుపాతకమమోఘము జీవులకెల్లఁబూని యా మెనుకటిజన్మమం దనుభవింపకదీఱదు, రాఘవుండు వాలిని బడవేసి తామగుడ లీలయదూర్భవుడై కిరాతుచే వినిశితబాణపాతమున వీడ్కొనడే తనమేను భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! మునుపు=పూర్వజన్మమున, ఒనరించుపాతకమ=చేసినపాపము, అమోఘము=వ్యర్థముకాదు. జీవులకున్ + ఎల్లఁ, పూని=చేయియిచ్చి, ఆమెనుకటిజన్మమందు=తరువాతపుట్టువులో, అనుభవింపక, దీఱదు=తప్పదు. ఎట్లనఁ, రాఘవుండు=శ్రీరాముడు, వాలిని, చడఁ + వీసి=చంపి, తాన్, మగుడ=మగల, లీలన్=విలాసముగా, యదూర్భవుండు + ఐ=యాదవకులమునబుట్టి (కృష్ణావతారమెత్తి) కిరాతుచేతఁ=ఎఱుకలవానిచేత, వినిశితబాణపాతమునఁ=వాడియైన బాణముయొక్క దెబ్బచే, తనమేను=తనశరీరమున, వీడ్కొనడే=విడువడా? (విడిచెను.)

తా. శ్రీరామచంద్రుడు వాలిని జంపుటవలన సంభవించిన పాపఫలమును కృష్ణావతారమున నెఱుకలవాని బాణముయొక్క దెబ్బచే యనుభ

వించి శరీరమును విడిచిపెట్టెను. అట్లే ఎట్టివాఁకిని పూర్వజన్మమునఁజేసిన పాపము వృధాగా పోక పూని తరువాత జన్మమునందు యనుభవించుక తీరను.

పూర్వగాథ:—గౌతముని భార్యయైన యహల్యయందు యింద్రు, సూర్యసంవర్కంబువలన నిద్దరు పుత్రులు పుట్టిరి. గౌతముఁ దావృత్తాంతము గూతురగు అంజనాదేవివలన దెలిసికొని యాపుత్రులను కోఁతులుగా శపిం చెను. పెద్దవాఁడు వారి. చిన్నవాఁడు సుగ్రీవుఁడు. వారి భార్య తా. పుత్రుఁడు అంగదుఁడు. వారి మహాబలశాలి. తనతమ్ముని భార్య రుమను హరించి సుగ్రీవుని రాజ్యమునుండి వెడలగొట్టెను. సీతాశ్వేషణమునకై బతులుదేగునపుడు శ్రీరామునిచే సుగ్రీవుఁడు వారిని జంపించెను. పిదప ద్వాపరయుగాంతమున శ్రీకృష్ణావతారుడైన శ్రీరామచంద్రుఁడు నిర్యాణముఁజెందుట నాలోచించుచుండ నాతని కాలి బొటనవ్రేలు జంతువుగా భావించి యొకబోయవాఁడు శరమునువేయ నది నాటుటచే కృష్ణభగవానుఁ డు శరీరమును విడిచెను.

ఉ. రాకొమరుల్ రసజ్ఞునిఁ దిరంబుగ మన్నననుంచినట్లు భూ  
లోకమునందు మూఢుఁడమలోపలనుంపరు; నిక్కమేకదా  
చేకొని ముద్దుగాఁ జదువుచిల్కను బెంతురుగాక పెంతురే  
కాకము నెవ్వరై నశుభకారణసన్నునిసేవ్య భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! శుభకారణ = శుభము నొసంగుటకు మూలమయిన వాఁడా! సన్నునిసేవ్య=మంచిముసీశ్వరులచే పూజింపఁబడువాఁడా! రాకొ మరుల్=రాజకుమారులు, మన్ననక=గౌరవముతో, తిరంబుగన్=నిలుకడ గా, రసజ్ఞుని=రసికుని, ఉంచినట్లు, భూలోకమునందు=భూమిమీఁద, మూఢుక్=మూర్ఖుని, తమలోపల=తమయింటిలో, ఉంపరు=పెట్టుకొనరు.



నిక్కమేకదా=నిజమేకదా, ఎట్లనిన, ఎవ్వరైనా, చేకొని=చేతబట్టుకొని, ముద్దుగఁ, చదువుచిల్కను=చదివెడుచిలుకను, పెంతురుగాక=పెంచెదరుగాని, కాకమున్=కాకిని, పెంతురే=పెంచెదరా? (పెంచరు.)

తా. మనుజులు ముద్దుగా చదువుచిలుకను పెంతురుకాని కాకిని పెంచరు. అట్లే భూమిమీఁది రాజపుత్రులు రసికుని స్థిరముగా గౌరవము మతో తమపన్నిధిపంచుకొందురు. కాని మూఢుని జేరనీయరు.

ఉ. లోకములోన దుర్జనుల లోతునెఱుంగక చేయరాదు ను  
 శ్లోకుఁడుజేరినం గవయఁజూతురుచేయుదు రెక్కసక్కెముల్  
 కోకిలఁగన్నచోట గుమిగూడి యసహ్యపుగూతలార్చుచుం  
 గాకులుతన్నవే తఱిమి కాయముతల్లడమంద భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! లోకములోనన్=ప్రపంచమందు, నుశ్లోకుఁడు=మంచికిరీగలవాఁడు, దుర్జనులలోతును=సూర్యులస్వభావమును, ఎఱుంగక, చేరరాదు=వారికడకేగరాదు. చేరినన్, కవయన్=కలియబడుటకు, చూతురు=ఆలోచింతురు. ఎకసక్కెముల్=వేళాకోళపుమాటలను, చేయుదురు=అడుదురు. ఎట్లనిన, కాకులు, కోకిలన్, కన్నచోటన్=చూచినచోట, గుమిగూడి=గుంపుఁజేరి, అసహ్యపుగూతలు=చెడ్డయఱపులు, అర్చుచున్=కూర్చుచు, కాయము=కోకిలదేహము, తల్లడము + అందన్=వడఁకునట్లుగా, తఱివి=వెంబడించి, తన్నవే=తన్నవా? (తన్నును.)

తా. లోకమునందు మంచివాఁడు దుర్జనుల యభిప్రాయము తెలిసికొనకుండ దగ్గఱకుచేరరాదు. అట్లు చేరినచోఁ గాకులు కోకిలను చూచినచోట గుంపుఁజేరి వినరాని యఱపుల నార్చుచు దానిదేహముకల్లడమందునట్లు వెంబడించి తన్నెడి విధముగా దుర్జనులు మంచివాని చుట్టుముట్టి యగతాభి చేయుదురు.

ఉ. లోనుదృఢంబుగాని పెనులోభినినమ్మి యసాధ్యకార్యముల్  
కానకపూనునే నతఁడు గ్రక్కునఁగూలును నోటిపుట్టిపై  
మానవుఁడెక్కిపోవ నొకమాటుబుటుక్కున ముంపకుండునే  
తానొకలోతునం గెడసి దానఁదరింపఁగలేక భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! లోను=మనస్సులో, దృఢంబుగాని=ధృఢములేని,  
పెనులోభిని=మిగులపేరాసగలవానిని, నమ్మి, అసాధ్యకార్యముల్=సాధింప  
నలవిగానిపనులను, కానక=ఎటుంగక, పూనునేని=యత్నించినచో, అతఁడు,  
గ్రక్కునఁ=శీఘ్రముగా, కూలును=నశించును. ఎట్లనిన, మానవుఁడు, ఓటి  
పుట్టిపైఁ=ప్రాంతదై నపడవమీఁద; ఎక్కి, పోవఁ, తాను = ఆపడవ,  
ఒకలోతునఁ = ఒకలోతు ప్రవాహముందు, కెడసి = పడి, దానిఁ =  
ఆప్రవాహమును, తరింపఁ—కఁ—లేక=దాటలేక, ఒకమాటు=ఒక  
సారి, బుటుక్కునఁ=బుటుక్కుమని, ముంపక + ఉండునే=ముంచివేయ  
దా? (ముంచివేయును)

తా. ప్రాంతపడమీఁద మానవుఁ డెక్కి మిగుల లోతుగల ప్రవాహ  
మును దాట ప్రయత్నించెనేని ఆప్రవాహమునపడి దాటలేక ఒక్క  
సారి బుటుక్కున ముంచివేయును. అట్లే, మానవుఁడు దృఢచిత్తములేని  
లోభివానిని నమ్మి యొక గొప్పకార్యమునకుఁ బూనుకొనినచో లోభివాని  
మూలమున నతఁడు నశించును.

1 విశేషంశము బుడుంగున పాఠాంతము. పుట్టి=కుంగభద్రుని పు  
యేఱుదాటు ప్రేమగంప, గోదావరిమండలమున నీమట్టేమిమునిగినది. మాన  
విశేషము పుట్టెడుగింజలు.

ఉ. వంచనయింతలేక యెటువంటిమహాత్ముల నాశ్రయించి నం  
గొంచెమెకాని మేలునమగూడ దదృష్టము లేనివారికిఁ

సంచితబుద్ధి బ్రహ్మనిశంబును వీచునమోచునట్టి రా  
యంచకుఁడమ్మితూండ్లుదిననాయెగదా ఫలమేమి భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! వంచన = కపటము, ఇంతలేక = కొంచెమైననుఁబూ  
నక, ఎటువంటిమహాత్ములన్ = ఎట్టిగొప్పవారిని, ఆశ్రయించినన్ = నేవించి  
నను, అదృష్టములేనివారికిన్ = భాగ్యరేఖలేనివారికి, కొంచెమేకాని, మేలు =  
గొప్పలాభము, సమకూడదు = లభింపదు. ఎట్లనిన, సంచితబుద్ధి = పూర్వజన్మ  
సంపాదితజ్ఞానముచేత, అనిశంబున్ = ఎల్లప్పుడును, వీచునన్ = వీచుచేత,  
బ్రహ్మను = బ్రహ్మదేవుని, మోచునట్టి, 1 రాయంచకును = రాజహంసను,  
తమ్మితూండ్లు = తామరకాడలు, తిననాయెగదా = తినుటగలెనుగదా!  
ఫలము = బ్రహ్మదేవునిమోయునట్టిఫలము, ఏమి = ఏమున్నది? (లేదు.)

తా. లోకముల నిర్మించెడు బ్రహ్మదేవుని తనవీచున నెల్లప్పుడును  
మోయుచున్న రాజహంసతామరకాడలనే యాహారముగాఁ దినవలసివచ్చెను.  
అట్లే కపటములేక యెంతగొప్పవారిని నేవించినను భాగ్యరేఖలేని మానవునకు  
సాధారణఫలమేగాని గొప్పలాభము లభింపదు.

1 ఈపద్యమున కుపమానముమాత్రమే వాడెనుగాని రాయంచకు గ  
ల్గిన లోకేమియును లేదు. సంచితబుద్ధిగల్గి బ్రహ్మనుమోయుట దానికే  
గౌరవముకదా?

ఉ. వట్టుచుఁ దండి యత్యధమవర్తనుడై ననుగాని వానికిం  
బుట్టిన పుత్రకుండు తనపుణ్యవశంబున దొడ్డధన్యుడౌ  
నెట్లన మట్టివీత్తు మునుపెంతయుఁ గొంచెముదానఁబుట్టునా  
చెట్టుమహోన్నతత్వమును జెందఁదెశాఖలనిండి భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! తండి, వట్టుచున్ = ఎండిపోవుచు, అత్యధమవర్త  
నుడు = మిక్కిలిసేచవర్తనముగలవాడు, ఐననుగాని, వానికిన్ = అట్టితండికి,

పుట్టినపుత్రిగఁడు, తనపుణ్యశంబునఁ = తనపూర్వపుణ్యమువలన, దొడ్డ  
ధన్యుఁడు=గొప్పకృతార్థుఁడు, ఖాన్=కాగఁడు ఎట్టు + అనఁ, మట్టి  
విత్తు, మునుపు=అదిని, ఎంతయున్, కొంచెము=చిన్నది, దానఁ=అవిత్తన  
మువలన, పుట్టునాచెట్టు = పుట్టియుమట్టిచెట్టు, కాఖుల్=కొమ్మలచేత,  
నిండి=ఆపరింపఁబడి, మహాన్నతత్వమును=మిక్కిలిపొడవును, చెందదు +  
ఎ=పొందదా? (పొందును.)

తా. మట్టివిత్తనము చిన్నదైనను దానిచుండిపుట్టినచెట్టు కొమ్మల  
చేత నాపరింపఁబడి మిక్కిలి పొడవుగల్గియుండును. అట్లే తండ్రి యెండి  
పోవుచు మిక్కిలి నీచవర్తనముగలవాడైనను వానికిఁగల్గు కుమారుడు తన  
పూర్వపుణ్యమువలన గొప్పవాడు కావచ్చును.

చ. వలనుగఁగానలందుఁ బ్రతిపర్షమునం బులి నాలుగైదు పి  
ల్లలఁగను దూడనొక్కటి నిలంగనుధేనువు రెండుమూడునే  
డుల కలులై న బెబ్బలికుటుంబము లల్పము లాయెనాలమం  
దలు గడువృద్ధిజెందవె యధర్మము ధర్మముదెల్పభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! ఇలఁ=భూమియందు, వలనుగఁ=యుక్తముగా,  
కానలందున్=అడవులలో, పులి, పృథివర్షమునఁ=ఏఁటేటను, నాలుగు +  
ఐదు, పిల్లలఁ, కనుఁ=ఈనును. ధేనువు=ఆవు, రెండుమూడునేడుల  
కుఁ = రెండుమూడుసంవత్సరములకు, దూడనొక్కటిఁ = ఒకదూడను,  
కనుఁ=ఈనును. అట్టులైనఁ=అలాగైనను, అధర్మముఁ=పులులయన్యాయమును,  
ధర్మముఁ=గోవులన్యాయమును, తెల్లఁ = తెలియఁబర్చుటను,  
బెబ్బలికుటుంబములు=పెద్దపులులకుటుంబవృద్ధి, అల్పములు + ఆయె=తక్కు  
వయ్యెను. ఆలమందలు=ఆవులమందలు, కడున్=మిక్కిలి, వృద్ధిఁ + చెం  
దవె=అభివృద్ధిచొందువా? (అభివృద్ధిచొందును.)

తా. అన్యాయముగా వర్తించు చెడ్డపులులు ప్రాసంపత్సరము నాలుగైదు పిల్లలను యీనుచున్నను వాటివంశ మభివృద్ధిలోలేదు. ధర్మముగా వర్తించు గోవులు రెండుమూడేండ్ల కొక్కడూడ సీనుచున్నను వాటివంశ మభివృద్ధిగాయుండెను. అట్లే యధర్మబుద్ధిగలవాని వంశము నశించును. ధర్మబుద్ధిగలవాని వంశము వృద్ధిచెందును.

చ. వలవదు క్రూరసంగతి యవశ్యమొకప్పుడుసేయఁబడ్డచోఁ గొలఁదియెగాక యెక్కువలుగూడవు, తమ్ములపాకులోపలం గలసిన సున్నమించుకయకాక మఱించుకయెక్కువైనచో నలుగడఁజులుచుఱుమనినాలుకపొక్కకయున్న భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! క్రూరసంగతి=చెడ్డవారితో స్నేహము, అవశ్యము=ముఖ్యముగా, వలవదు=తగదు. ఒకప్పుడు=ఒకానొక వేళ, చేయఁబడ్డచోన్=చేయబడినయెడల, కొలఁదియెగాక=కొంచెమెగాని, ఎక్కువలు, కూడవు=తగవు. ఎట్లనిన, తమ్ములపాకులోపలక, కలసిననున్నము=రాచిననున్నము, ఇంచుకయకాక=తక్కువైననొగాని, మఱించుక=ఇంకగొంచెము, ఎక్కువైనచోక, నలుగడక=నాలుగుప్రక్కలను, చుఱుచుఱుమని, నాలుక, పొక్కకయున్న=పొక్కకుండునా? (పొక్కును)

తా. తమలపాకులో నున్నము కొంచముగనుండిననేగాని యెక్కువయినచో నాలుకచుఱుచుఱుమని పొక్కును. అట్లే చెడ్డవారితో స్నేహము ముఖ్యముగా చేయరాదు. ఒకవేళ చేయుట తటస్థించినను కొంచెముగానే చేయవలయునుగాని యెక్కువగా చేసినచో యపాయముగల్గును.

ఉ. వానికి విద్యచేత నిరివచ్చెనటంచును విద్య నేర్వఁగాఁ బూనినఁ బూనుగాక తనపుణ్యముచాలక భాగ్యరేఖకుం

నఁగ నెవ్వడోపు; సరిబో చెవిపెంచునుగా కదృష్టతా  
ఏడు కర్ణభూషణము లెట్లుగడింపగనోపు? భాస్కరా.

. భాస్కరా! వానికి=ఆమనుజునకు, విద్యచేత, సిరి=సంపద,  
అటంచు=లభించెనని, విద్య=చదువును, శేర్వత్కాక=,  
పూనిక + పూనక + కాక=ప్రయత్నముచేసినను, చేయు  
తనపుణ్యము=తనపూర్వజన్మనుకృతము, చాలక=సరిపోకున్నచో  
మక=అదృష్టశ్రేణుకొనుటకు, పూనక=యత్నముచేయుటకు,  
ఓపు=సమర్థుడగును. సరిపో=సరేకాని, అదృష్టతాహీనుడు=  
లేనివాడు, చెవిపెంచునుగాక=చెవికన్నమును పెంచగలడుకాని,  
ముల్=కర్ణకుండలములను, గడింపగ=సంపాదించుటకు,  
ఓపు=ఎట్లుసమర్థుడగును? (సమర్థుడుకాదు.)

౧. అదృష్టములేని మానవుడు చెవికన్నమునుఁ బెంచినను బెంచ  
గాని కర్ణకుండలములను సంపాదించగలడు. అట్లే విద్యచే వానికి  
చ్చివని విద్యనేర్చినను నేర్చునుగాని తనపూర్వపుణ్యనుకృతము  
భాగ్యశ్రేణు సంపాదించి భాగ్యమును దెచ్చుకొనజాలడు.

తతపుణ్యశాలి నొకజాడను సంపద వాసిపోయి తా  
తటబోక నెట్టుకొని యప్పటియట్లువసించియుండు; మా  
ంతమునందుఁ జందురుని నన్నికళల పెడఁబాసిబోయినం  
ంతివహింపఁడోటు? తిరుగంబడి దేహమునిండ భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! సంపద=భాగ్యము, సంతతపుణ్యశాలిక=నిత్యమును  
చే వెలయువానిని, ఒకజాడను=ఒకరీతిగా, పాసిపోయి=తొలగి

తా. అన్యాయముగా వర్తింపు శైద్ధపులులు ప్రతిసంవత్సరము నాలుగైదు పిల్లలను యీనుచున్నను వాటివంశ మభివృద్ధిలోలేదు. ధర్మముగా వర్తింపు గోవులు రెండుమూడేండ్ల తొక్కడూడ నీనుచున్నను వాటివంశ మభివృద్ధిగాయుండెను. అట్లే యధర్మబుద్ధిగలవాని వంశము నశించును. ధర్మబుద్ధిగలవాని వంశము వృద్ధిచెందును.

చ. వలవదు కూరసంగతి యవశ్యమొకప్పుడుసేయఁబడ్డచోఁ గొలఁదియెగాక యెక్కువలుగూడవు, తమ్ములపాకులోపలం గలసిన సున్నమించుకయకాక మఱించుకయెక్కువైనచో నలుగడఁజుట్టుచుట్టుమనినాలుకపొక్కకయున్న భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! కూరసంగతి=చెడ్డవారితో స్నేహము, అవశ్యము=ముఖ్యముగా, వలవదు=తగదు. ఒకప్పుడు=ఒకానొక వేళ, చేయఁబడ్డచో=చేయబడినయెడల, కొలఁదియెగాక=కొంచెమెగాని, ఎక్కువలు, కూడవు=తగవు. ఎట్లైన, తమ్ములపాకులోపలక, కలసిననున్నము=రాచిననున్నము, ఇంచుకయకాక=తక్కువైననొగాని, మఱించుక=ఇంకగొంచెము, ఎక్కువైనచో, నలుగడక=నాలుగుపక్కలను, చుట్టుచుట్టుమని, నాలుక, పొక్కకయున్న=పొక్కకుండునా? (పొక్కును)

తా. తమలపాకులో నున్నము కొంచముగనుండిననీగాని యెక్కువయినచో నాలుకచుట్టుచుట్టుమని పొక్కును. అట్లే చెడ్డవారితో స్నేహము ముఖ్యముగా చేయరాదు. ఒకవేళ చేయుట తటస్థించినను కొంచెముగానే చేయవలయునుగాని యెక్కువగా చేసినచో యపాయముగల్గును.

ఉ. వానికి విద్యచేత సిరివచ్చెనటంచును విద్య నేర్వఁగాఁ

బూనినఁ బూనుగాక తనపుణ్యముచాలక భాగ్యరేఖకుం

బూనఁగ నెవ్వఁడోవు; సరిబో చెవిపెంచునుగా కదృష్టతా  
హీనుఁడు కర్ణభూషణము లెట్లుగడింపగనోవు? భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! వానికీ=అమనుజునకు, విద్యచేతక, సిరి=సంపద,  
ప్రక + అటంచుక=లభించెనని, విద్యక=చదువును, శేర్వకకాక=  
స్పృటకు, పూనికక + పూనక + కాక=ప్రయత్నము చేసినను, చేయు  
గాక, తనపుణ్యము=తనపూర్వజన్మసుకృతము, చాలక=సరిపోకున్నచో  
గ్యరేఖకుక = అదృష్టరేఖకొరకు, పూనకక = యత్నముచేయుటకు,  
వ్రుడు, ఓపుక=సమర్థుడగును. సరిపో=సరేకాని, అదృష్టతాహీనుఁడు=  
గ్యరేఖలేనివాఁడు, చెవిపెంచునుగాక=చెవికన్నమును పెంచగలఁడుకాని,  
భూషణముల్ = కర్ణకుండలములను, గడింపకక = సంపాదించుటకు,  
ని + ఓపుక=ఎట్లుసమర్థుడగును? (సమర్థుఁడుకాఁడు.)

తా. అదృష్టములేని మానవుఁడు చెవికన్నమునుఁ బెంచినను బెంచ  
ఁబునుగాని కర్ణకుండలములను సంపాదించఁజేడు. అట్లే విద్యచే వానికి  
పదపచ్చికదని విద్యనేర్చినను శేర్పనుగాని తనపూర్వపుణ్యసుకృతము  
పండ భాగ్యరేఖ సంపాదించి భాగ్యమును దెచ్చుకొనజాలఁడు.

సంతతపుణ్యశాలి నొకజాడను సంపద వాసిపోయి తా  
సంతటఁబోక నెట్టుకొని యప్పటియట్లువసించియుండు; మా  
సాంతమునందుఁ జందుదుని నన్నికళల్ పెడఁబాసిబోయినం  
గాంతివహింపఁడోటు? తిరుగంబడిదేహమునిండ భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! సంపద=భాగ్యము, సంతతపుణ్యశాలిక=నిత్యమును  
పుణ్యము చే వెలయువానిని, ఒకజాడను=ఒకరీతిగా, పాసిపోయి=తొలగి



పోయి, తా=అభాగ్యము, అంతటాబోక = అంతమాత్రముననే విడువక, నెట్టుకొని=పాదుకొని, అప్పటియట్లు=మునుపటివలె, వసించియుండు=నివసించియుండును. ఎట్లనిన, మాసాంతమునందున్=అమావాస్యనాడు, చందురుని=చందమామను, అన్నికళల్=కళలన్నియు, పెడఁబాసిపోయినన్=తొలఁగిపోయినను, తిరుగంబడి=మరల, దేహము=బింబము, నిండన్=నిండునట్లుగా, కాంతి=తేజస్సును, వహించుట=పొందుట? (పొందును.) (ఓటుయన పరీక్షార్థము)

తా. చంద్రకళలన్నియు నమావాస్యనాటికి విడిపోయినను తాను బ్రతినినమును దేవతలను దనకళలనిచ్చెడి పుణ్యమువలన తిరిగి క్రమముగా కళలను తనబింబమునిండ పూర్ణముగా గాల్చును. అట్లే ఎప్పుడును పుణ్యము లొనర్చువాని నొకవిధముగా సంపద విడిచిపోయినను ఆతఁ డొనరించిన పుణ్యముచే తిరిగి యాసంపదలఁ బొందగలఁడు.

చ. సకలజనప్రియత్వము నిజంబుగఁగల్గిన పుణ్యశాలి కొ

కొక్కయెడ నాపడె నఁ దడవుండదు వేగమె పాసిపోవుఁగా  
యకలుషమూర్తియైన యమృతాంశుఁడు రాహువు తన్ను  
మింగినం, డకటకమానియుండఁడె? దృఢస్థితి నెప్పటియట్లు  
భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! సకలజనప్రియత్వము=సకలజనులప్రేమనుదీనినవాఁడై నుండుట, నిజంబుగన్, కల్గినపుణ్యశాలికి=కలయట్టిపుణ్యాత్ముఁకు, ఒక్కయెడన్=ఒకసమయమందు, అపద, ఐనన్, తడవుండదు=చాలకాలముండదు. వేగమె, పాసిపోవుఁగా=తొలఁగిపోవునుగదా. ఎట్లనిన, అకలుషమూర్తి=నిర్మలమైన యాకారముగలవాఁడు, నయమృత + అంశుఁడు=ఐనట్టిచంద్రుఁడు, రాహువు=రాహుగ్రహము, తన్నున్, మింగినన్, టక

బక=తొందరపాటును, మాని, దృఢస్థితి=స్థితి మైనయనికీచే, ఎప్పటి  
యట్ల=పూర్వరీతిగనే, ఉండఁజే=ఉండఁదా? (శాండును.)

తా. నిర్మలమూర్తిగల చంద్రికుడు తాను రాహువుచే మింగబడి  
కాంతిలేనివాఁడైనను దిగి కొలఁదికాలములోనే తొందరపాటునుమాని పూ  
ర్వరీతిగానే కాంతినిఁజూచుచున్నాఁడు. అట్లే సర్వజనులకు పిఱచుమైన  
పుణ్యాత్మఁడొకఁడట్లున కష్టములబొందినను వెంటనేయాకష్టములనుండి విము  
క్తుఁడై పూర్వరీతిగనే సుఖములొందును.

పూర్వగాధ:—రాహువు సింహికయును రాక్షస శ్రీ పుత్రుఁడు.  
పూర్వము సముద్రమునుమధించి సంపాదించిన యమృతమును పంచుకొనుటకు  
దేవదానవులు కలహించుచుండగా శ్రీమహావిష్ణువు జగన్మోహనానాథమున  
వారల కమృతము పంచిపెట్టెదనని చెప్పి దేవతల నొకవైపునను రాక్షసుల  
నొకవైపునను గూర్చుండఁబెట్టి ముందుగా దేవతల కమృతమును పోయు  
చుండెను. అదిగని రాహువు దేవతారూపము ధరించి దేవతలవంక్తిలో  
గూర్చుండి యమృతముఁ గోలుచుండ సూర్యచంద్రు లీవిషయమును విష్ణువు  
నకు సంజ్ఞ చేఁడెలుప వెంటనే విష్ణువు తనచక్రముతో రాహువుకిరన్నును  
ఖండించెను కాని అమృతసంపర్కమున వాఁడు చావక తల రాహువుగను  
మొండెము కేతువుగను నాయెను. ఈవైరముచే రాహువు చంద్రుని, కేతువు  
సూర్యుని గబళించుచుండురు దానికే చంద్రగ్రహణమనియు సూర్యగ్రహణ  
మనియు పేరులు కలిగెను.

ఉ. సన్నత కార్యదత్తుఁ డొకచాయనిజప్రభయప్రకాశమై  
యున్నపుడైన లోకులకు నొండొక మేలొనరించు సత్వసం  
పన్నుఁడు భీముఁడాద్విజులప్రాణముకావఁడె యేకచక్రమం  
దెన్నికగా బకానుదుని నేపునరూపఁడగించి భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! సన్నతకార్యదక్షుడు=పాగడబడిని కార్యమునందు సమర్థుడైనవాడు, ఒకచాయక=ఒకపక్క, నిజప్రభ=తనప్రతాపము, అప్రకాశము + వి=బయలుపడనిదై, ఉన్నపుడైనక, లోకులకు=జనులకు, ఒండొకమేలు=ఒకానొకయుపకారము, ఒనరించుక=చేయును. ఎట్లనిన, సత్త్వసంపన్నుడు=బలముచేసిండినవాడగు, భీముడు, ఏకచక్రిమందు= ఏకచక్రిపురుషున, ఎన్నికగాక = ప్రసిద్ధుగా, బకాసురుని=బకుడను రాక్షసుని, ఏపునక=పరాక్రమముచే, రూపు + అడగించి=చంపి, అద్వి జాలప్రాణములు=అబ్రాహ్మణులప్రాణములను, కాడె=కాపాడెదా? (కాపాడెను.)

గా. భీముడు పూర్వ మేకచక్రిపురంబున తనతొత్తగర్భమును వదిలి బ్రాహ్మణవేషముతో బిచ్చమెత్తుకొనుచుండినను ప్రసిద్ధిగా బకాసురుడను రాక్షసుని జంపి యాయూరి బ్రాహ్మణులప్రాణములను గాపాడెను. అట్లే లోకమున పాగడబడి కార్యదక్షుడొకప్పుడు తాను ప్రతాపహీనుడై యున్నను మానవులకేదో యొక్కయుపకారమునే చేయుచుండును.

పూర్వగాథ:—బకాసురుడను రాక్షసుడేకచక్రిపురము సమీపాటవిలో చేరియుండి యొక్కమాతాగ్రామవాసులనందఱిని దినుటకు పూనుకొనిగా యాబ్రాహ్మణులు సాంఘికమరణమును సహించలేక ప్రతిదిన మొక్కొక్కఁడు ఒండెడన్నమును రెండురున్నపోతులను తోలుకొనిపోయి బకాసురుని కాహరమగునట్లు ఒడంబడికచేసికొని యావిధముగా గడుపుచుండిరి. ఇట్లుండ యాయూరి బ్రాహ్మణవేషములతో నివసించియున్న పాండవులుండెడి యింటి బ్రాహ్మణుని వంతునచ్చెను. అందుల కాయింటి వారు శోకింపుచుండగా పాండవులతల్లియగు కుంతీదేవి యాయువంతము విని వానికి బదులుగా తనకొడుకగు భీమునిబంపెను. అంత భీమనేనుడు బకాసురుని జంపి యాబ్రాహ్మణుని ప్రాణమేగాక యాయూరివారి యందఱి ప్రాణములను రక్షించెను.

చ. సరసగుణ ప్రృథ్వార్ణవకు సన్న పుదుర్గుణ మొక్కవేళయం  
దొరశిన నిట్లు నీకుఁదగునో యని చెప్పిన మానవేర్పుగా  
బురదయొక్కచుకంత తముఁబొందినవేళల జిల్లవిత్తుపై  
నొరసిన నిర్మలత్వమున నుండవె నీరములెల్ల భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! సరసగుణప్రృథ్వార్ణవకు = మనోహరమైన గుణము  
లచేసిందినవానికి, సన్న పుదుర్గుణము = చిన్న చెడ్డగుణము, ఒక్కవేళయందు,  
ఒరసిన = లగినచో, ఇట్లు, నీకున్ + తగున్ + ఓ = నీకుతగునా? అని  
చెప్పిన = మానవ + వేర్పున్ + కా = మానివేయునుచో, ఎట్లైన, బురద,  
తాన్, ఒకించుకంత = కొంచెము, తమున్ = జలమును, పొందినవేళల = అం  
దొరసముయమునను, చిల్లవిత్తు = ఇండుపుగింజ, పైన్ = తమపై, ఒరసిన =  
తాకినచో, నీరములు + ఎల్లన్ = నీళ్ళన్నియు, నిర్మలత్వమున = పరిశుభ్ర  
తతో, ఉండవె = ఉండవా? (ఉండును.)

తా. నీళ్ళు యొకప్పుడు బురదగలవై యున్నను ఇండుపుగింజగంధ  
మందులోఁ గలిపిన నాబురదపోయి శుభ్రముగానుండును. అట్లే సద్గుణం  
కున కొక్కవేళ చిన్న చెడుగుణము సంపాద్యమునయెడల యిది నీకు తగ  
దని యెప్పుడు చెప్పినను విని చెడుగుణమును మానును.

చ. సరసదయాగుణంబుగల జాణమహిం గడునొచ్చియుండి  
యుం దటుచుగ వానికాసపడి దాయఁగవత్తురు లోకులెట్లనం  
జెఱుకురసంబు గానుగను జిప్పిలిపోయినమీఁదఁ బిప్పియై  
ధరఁబడియున్న జేరవె ముదంబునఁజేమలుపెక్కుభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! సరసదయాగుణంబు = మంచియతోఁగూడిన స్వభా  
వము, కలజాణ = లగినచేర్పరి, మహిన్ = భూమియందు, కడున్ = మిక్కిలి,  
నొచ్చియుండియున్ = శాధపడియున్నను, తఱచుగన్, లోకులు = పుజలు,  
వానికిన్ = ఆశాధపడువానికి, ఆసపడి, దాయన్ + కిన్ + పత్తురు = గ్రహకు  
జేరుదురు. ఎట్లన్, గానుఁగనీ = గానుఁగవలన, జెఱుకురసంబు, చిప్పిలి

పోయిన్ = కాటిపోగా, మీఁదన్ = పిదప, పిప్పియై = రసములేసిదై,  
ధరణ్ = నేలమీద, పడియున్నన్, పెక్కుచీమలు, ముదంబునన్ = సంతోష  
ముతో, చేరవెఁమాఁగవా? (మాఁగును)

తా. చెఱుకుగడయొక్క రసమంతయు గానుఁగయందు దీయఁబడిన  
పిదప నాపిప్పి నేలమీదపడియున్నను సంతోషముతో చాల చీమలుచేరును.  
అట్లే భూమియందు మంచి దయాస్వభావముగలదాత దరిద్రుడై బాధపడు  
చున్నను, ప్రిజలు వానిమీద వాళపెట్టుకొని దగ్గరకు చేరుదురు.

ఉ. సారవివేకవర్తనల సన్నతికెక్కిన వారిలోపలం

జేరినయంత మూఢులకుఁ జేపడ దానడ; యెట్టులన్నఁ గా  
సారములోన హంసగతినుండెడి కొంగపిట్ట కే

తీరునగల్గెనేర్పును దదీయగతుల్ దలపోయ భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! సారవివేకవర్తనలన్ = బలమైన యుక్తాయుక్తజ్ఞాన  
ముగలనడకలచే, సన్నతికెన్ = ప్రసిద్ధికి, ఎక్కినవారిలోపలన్ = సచ్చివారి  
యందు, చేరినయంతన్ = చేరినంతమాత్రమున, మూఢులకున్ = తెలివిలేనివారి  
లకు, ఆనడఁ = మంచివారిప్రవర్తనము, చేపడదు = లభింపదు. ఎట్టులన్నన్ =  
ఏలాగుననఁగా, కాసారములోనన్ = చెరువులో, హంసముఁసంగతిన్ = ఆం  
చలన్నేహముతో, ఉండెడికొంగపిట్టకున్ = ఉన్నట్టికొంగకు, తదీయగతుల్ =  
ఆహంసలనడకలు, తలపోయన్ = అలోచింపఁగా, ఏతీరునన్ = ఏలాగున, కల్గ  
నేర్పును = కలుగును? (కలుగవు.)

తా. కొలనిలో హంసలతోఁ గలసి యున్నంతమాత్రమున కొంగ  
కాహంసల నడకలు ఏవిధము గారావో; అట్లే బలమైన యుక్తాయుక్తజ్ఞాన  
ముగల నడకలచే ప్రభాగ్రితబొందిన మానవులతో న్నేహము చేసినంతమాత్ర  
మున మూఢుల కామంచివారి నడవడి లభింపదు.

చ. సానము తప్పివచ్చునెడఁ దానెటువంటిబలాధ్యుడుగా నిజ  
స్థానికుడైన యల్పునికతంబుననై నను మోసపోవుగా

కానలలోపలకొ వెడలి గంధరజం బొకనాఁడు నీటిలోఁ  
గానకచొచ్చినకొ\*మొసలికాటులలోఁబడదోటుభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! తాన్, ఎటువంటిబలాఘృణున్=ఎంతబలముగల  
వాఁడయినను, స్థానమున్=తనతావును, తప్పి=విడిచి, వచ్చునెడన్=వచ్చు  
నప్పుడు, నిజస్థానికుఁడు=తనతావునందున్నవాఁడు, ఐనయల్పనికతంబున  
నైనకొ=అయినట్టిసీచునివలననైనను, మోసపోవుఁగా=వంచించబడునుగదా,  
ఎట్లనిన, గంధరజంబు = ముదించినగజేందుగఁడు, ఒకనాఁడు, కానలలోప  
లకొ=అడవులనుండి, వెడలి=బయలుదేరి, కానక=మాడక, నీటిలో, చొచ్చి  
నకొ=ప్రవేశించుఁగా, మొసలికాటునుకొ=మొసలియొక్కకాటునును, లోఁబడ  
దోటు=ఊంగలేదా? (లొంగినది.)

తా. ముదించిన గజేందుగఁడు తాను నివసించు యడవిని విడిచినచ్చి  
చూడకుండ నీటిలో ప్రవేశించినంతమాత్రమున మొసలికి లొంగిపోయినది.  
అట్లే మానవుఁ డెంతబలముగలవాఁడైనను తనస్థానమును విడిచి వచ్చినప్పుడు  
స్వస్థలమందున్న యల్పనిచే వంచించబడును.

\*విశేషాంశము:— “మొసలికాటును లోఁబడదోటు” ఇది తప్పు;  
“మొసలికాటునుకొ లోఁబడుదోటు” అని యియ్యోగించ ఛందోభంగ  
ముగును.

పూర్వగాధ:— పాలసముద్రములో తిక్మాటంబను పుర్యతమండు  
గజేందుగఁడు తనకోఁకి స్త్రీ గజంబుల పెక్కింటిని వెంటగొని విహరించుచు  
దప్పిగొని యొకమడుపులో దిగి నీరు తాగివుంచుండెను. అందున్న మొసలి  
యొకటి వచ్చి గజేందుని బంధించుగా కరిమకరంబులు రెండు నొండొండు  
సముద్దండదండంబులై వేయివత్సరములు ఘోరసంగ్రామం బాచరించెను.  
స్వస్థానమందుంటచే నకరి పెక్కిభింప గజేందునకు శక్తి లేక శ్రమచే

విష్ణువును పార్థిం చెను. వెంటన శ్రీహరి కరిమొర నాఁచి సరసిదరి కరు  
దంచి చక్కముచే మకరిని సంహరించి గజేంద్రుని రక్షించెను.

చ. సిరిగలవాని కెయ్యెడలఁ జేసినమేలది నిష్ఫలంబగున్  
నెఱి గుఱికాదు పేదలకు నేర్పునఁజేసిన సత్ఫలంబగున్  
వజ్రపునవచ్చి మేఘుఁడొకవర్షము వాడినచేలమీఁదటం  
గురిసినఁగాక యంబుధుల గుర్వంగ నేమిఫలంబుభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! సిరి=సంపద, కలవానికన్, ఎయ్యెడలఁ=ఏసమయ  
మలయందును, మేలు, చేసినఁ=చేసినచో, అది=ఆచేసినమేలు, నిష్ఫలం  
బగున్=లాభములేకపోవును నెఱి=పూర్తియైన, గుఱికాదు=లక్ష్యముండదు.  
నేదలకున్=బీదవారికి, నేర్పునన్=ఉపాయముచేత, చేసినఁ=మేలుచేసి  
నచో, సత్ఫలంబు=మంచి లాభముగలది, ఆగున్, ఎట్లనిన, మేఘుఁడు=  
మల్బ, వజ్రపునఁ=వర్షములేనిసమయమున, ఒకవర్షము=ఒకవాన, వాడిన  
చేలమీఁదటఁ=ఎందుచున్నసస్యములపై, కురిసినఁగాక, అంబుధులన్=సము  
ద్రములయందు, కుర్వంగఁ=వర్షింపఁగా, ఏమిఫలంబు = ఏమిలాభము?  
(లాభములేదు)

తా. మేఘుఁడు వానలులేక యెండిపోవుచున్న సస్యములపై వర్షించి  
నచో లాభముండునుగాని సముద్రములలో వర్షించిన లాభమేమియునుం  
డదు. అట్లే మానవుఁడు బీదవారికి మేలు చేసిన మంచిలాభముగల్గును. గాని  
భాగ్యవంతులను మేలు చేసిన లాభమేమియు గలుగదు.

చ. సిరివలెనేని సింహగుహచెంత వసించినజాలు సింహముల్  
కరులవధింపఁగా నచటఁ గల్గునుదంతచయంబు ముత్యముల్  
హరువుగ నక్కబొక్కకడ నాశ్రయమందిన నేమిగల్గెడుం  
నొనెనెలుదూడతోకలునుగొమ్మలునెమ్ములుఁగాకభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! సిరి=సంచద, వలెనేని=కావలసియున్నచో, సింహ  
గుహచెంత=సింహమువసించినగుహసమీపమున, వసిగించిన్=నివసించినచో,  
చాలుక=పరిపోవును. ఏమన, సింహములో, కరులక=ఏనుగులను, పదింపఁ  
గాన్=చంపుటచే, దంతచయంబు=ఏనుగుదంతపుప్రాంగు, ముత్యములో=  
ఏనుగుకుంభస్థలములందలిముత్యములు, ఆచటన్=అతావున, కల్లును. హరువు  
గ్గ=బాగుగా, నక్కబొక్కడక=నక్కవసించుకన్నముదిగ్గఱ, ఆశ్రియ  
ము + అందినక = కనిపెట్టుకొనియున్నచో, గొర్రెలు=గిట్టులును, దూడ  
తోకలును, కొమ్ములుక, ఎమ్ములు=ఎముకలు, కాక=తప్ప, ఏమికలై  
దున్=ఏమిదొరకును? (ఏమియుదొరకవు.)

తా. భాగ్యము గోరువారు సింహముగుహచెంతకుపోయిన యది సం  
హరించిన యేనుగులయొక్క దంతములును, వాటికుంభస్థలములందలి ముత్య  
ములు దొరకును. కాని నక్కవసించెడి కన్నము దిగ్గఱకుపోయినచో దూడ  
తోకలు, కొమ్ములు, యెముకలు తప్ప మరేమియు దొరకవు. (కావున  
గొప్పవారి శాశ్రియించిన లాభముండును గాని సీమల శాశ్రియించిన  
లాభము గలుగదు.)

చ. స్థితరథర్థవర్తనః బ్రసిద్ధికినెక్కినవాని నొక్కము  
ష్కరుఁ డతిసీచవాక్యములఁగాదనిపల్కిన నమ్మహాత్ముడుం  
గొఱతవహింపఁడయ్యెడ, నకుంతితపూర్ణసూధాపయోధిలో  
నరుగుచుఁ గాకిరెట్టయిడినందున కేమికొఱంతభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! ఒక్కముష్కరుఁడు=ఒకమాఘుఁడు, స్థితర=మి  
క్కిలిస్థిరమైన, ధర్మవర్తనక=న్యాయప్రవర్తనచేత, ప్రసిద్ధికికొ + ఎక్కిన  
వానిక=పేరుబడినవానిని, అతిసీచవాక్యములక=మిక్కిలిహీనములగు మా  
టలచేత, కాదు + అని=తిరస్కరించి, పల్కినకొ, అయ్యెడకొ=ఆసమయ



మంది, అవ్యుహాత్మ్యం = అగోప్యవాడు. కొఞ్జత = లోపమును, పహించడు = పొందడు. ఎట్లనిన, కాకి, అరుగుచు = ఆకాశమునుండి పోవును, ఆకుంతిత = ఎక్కువ, పూర్ణ = నిండినదైన, నుభాపయోధిలో = అవ్యుతసముద్రములో, చెట్ట, ఇడినందున్ = చేసినంతమాత్రమున, ఏమి కొంత = ఆసముద్రమునకు లోపమేమి? (లోపములేదు.)

తా. అవ్యుతసముద్రముమీఁదుగా యెగిరిపోవుకాకి యాసముద్రమున చెట్టచేసినంతమాత్రమున సముద్రమున కేమియు లోపములేదు. అట్లే ధర్మ పృథ్వీనముచే చేరుకొనిన మానవుని కొకనీచుడు మిక్కిలి నీచమగు మాటలచేత తిరస్కరించినంత మాత్రమున యాధర్మాత్మనకు లోపము కలుగదు.

చ. సిరిగలనాడు లభ్యమగు చిత్తమునందుఁ దలంచినంతనే

నరులకు నెట్టికార్యమయినకొఞ్జతకాదు బహుప్రయత్నముల్  
జరిపిననైన లేమియెడ సత్యము సుమ్మిది; 'చేతికందు పం  
డరయగదోటికందదుగదా' యనుసామ్యముపోల్చి భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! నరులకు = మనుష్యులకు, సిరి, కలనాడు = కలిగినప్పుడు, ఎట్టికార్యము = ఎటువంటిపని, అయినకొ, చిత్తమునందు = మనస్సున, తలంచినంతనె, లభ్యము = పొందదగినది, అనుకొ, లేనియెడ = భాగ్యములేనప్పుడు, బహుప్రయత్నముల్ = అనేక ప్రయత్నములు జరిపినన్, ఐనకొ, జత కాదు = కూడిరాదు. ఎట్లనిన, ఆరయగకొ = ఆలోచింపఁగా, ఇది, చేతికి, అందుపండు = అందునట్టిఫలము, దోటికి = దొంగనకైనను, అందదుగదా! అనుసామ్యము = అనిచెప్పసామెత, సత్యమును మునుజమేనుమా!

తా. 'ఒకప్పుడు చేతికందినపండు మఱియొకప్పుడు దోటికందదు' అనులోకోక్తివలె మానవులకు సంపదకలనండు యెంత గొప్పసనియైనను దలంచినంతమాత్రముననే సమకూడును. సంపద లేనప్పు డెంతప్రయత్నము చేసినను సమకూడదు.

స్ఫురతర కీర్తిమంతులగు పుత్రులగాంచినగాక మూఢము  
మృదులంగనంగ దేజములు గల్గవుగా; మణికిలితాంగుభా  
భరణము లంగుళంబుల శుభస్థితిఁబెట్టినగాక గాజుటుం  
గరములు పెట్టినందున వికాసముగల్గునటయ్య? భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! స్ఫురతరకీర్తిమంతులు=మిక్కిలివీరికాశించు కీర్తి  
వాడు, అనుపురులక=అయినకొడుకులను, కాంచినక + కాక=కనిన  
గాని, మూఢముమృదులక=జ్ఞానహీనులైన మూఢులను, కనంగక=కని  
ట్లయిన, లేజములు=పృతిష్ఠలు, కల్గవుగా, ఎట్లనిన, మణి=రత్నములచేత,  
భరణ=పూర్వబడిన, అంగుళ + అభరణములు=ఉంగరములు, అంగుళంబు  
క=ప్రేక్షయందు, శుభస్థితిక=శుభకరముగా, పెట్టినక + కాక=ధరించి  
నేకాని, గాజుటుంగరము, పెట్టినందుక, వికాసము=కాంతి, కల్గునట  
య్య=కలుగునా? (కలుగదు.)

తా. చేతిప్రేక్షయందు మణులచేరూర్పబడిన యుంగరము ధరించి  
నచో చేతికిఁ గాంతిగల్గునుగాని గాజుటుంగరము ధరించిన కాంతి కలుగదు.  
అట్లే మిక్కిలి కీర్తిగలపురులను కనినచో పృతిష్ఠలుకలుగునుగాని జ్ఞాన  
హీనులయిన మూఢులను కనినపృతిష్ఠలు కలుగవు.

ఉ సేవగవాంఛితాన్నము భుజింపఁగలప్పుడుకాక లేనిచో  
మేనులుడస్సియుంట నిజమేకద దేహులకగ్నిహోతుఁడౌ  
నేనికభోజ్యముల్ గుడుచునేనియు బుష్టివహించు లేనినా  
దూనివిభూతిలో నడఁగియుండడే లేజముతప్పి భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! సేవగక=ఎక్కువగా, వాంఛిత + అన్నము=కోరి  
నయన్నము, భుజింపఁగలప్పుడు= తినుఁజ్జీవేళయందు, కాక=తప్ప, లేని  
చో=అట్టియన్నములేనప్పుడు, దేహులకున్ = పాఠికోటికి, మేనులు=

మందు, అమృతహస్తృడుక్ = అగోష్ఠనాడు, కొఱతక్ = లోపమును, పహింపఁడు = పొందఁడు. ఎట్లనిన, కాకి, అరుగుచుక్ = అకాశమునుండి పోవును, అకుంతిత = ఎక్కువ, పూర్ణ = నిండినదైన, నుభాపయోధిలోక్ = అమృతసముద్రములో, రెట్ట, ఇడినందునన్ = వేసినంతమాత్రమున, ఏమికొఱంత = ఆసముద్రమునకు లోపమేని? (లోపములేదు.)

తా. అమృతసముద్రముమీఁగుగా యెగిరిపోవుకాకి యాసముద్రమున రెట్టవేసినంతమాత్రమున సముద్రమున కేమియు లోపములేదు. అట్లే ధర్మ ప్రపత్తనముచే పేరుఁడిన మానవుని కొకసేమఁడు మిక్కిలి నీచమగు మాటలచేత తిరస్కరించినంత మాత్రమున యాధర్మాత్మునకు లోపము కలుగదు.

చ. సిరిగలనాడు లభ్యమగు చిత్తమునందుఁ దలంచినంతనే

నరులకు నెట్టికార్యమయినకజతకాదు బహుప్రయత్నముల్  
జరిపిననైన లేమియెడ సత్యము సుమ్మిది; 'చేతికందు పం  
డరయగదోటికందదుగదా' యనుసామ్యముపోల్చి భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! నరులకుక్ = మనుష్యులకు, సిరి, కలనాడు = కలిగినప్పుడు, ఎట్టికార్యము = ఎటువంటిపని, అయినక, చిత్తమునందు = మనస్సున, తలంచినంతనె, లభ్యము = పొందదగినది, అగుక్, లేనియెడక్ = భాగ్యములేనప్పుడు, బహుప్రయత్నముల్ = అనేకయత్నములు జరిపినన్, ఐనక, జతకారు = కూడిరాదు. ఎట్లనిన, ఆరయగక్ = ఆలోచింపఁగా, ఇది, చేతికి, అందుపండు = అందునట్టిఫలము, దోటికి = దొంకెనకైనను, అందదుకదా! అనుసామ్యము = అని చెప్పసామెత, సత్యమునుమ్ము = నిజమేనుమా!

తా. 'ఒకప్పుడు చేతికందినవండు మఱియొకప్పుడు దోటికందను' అనులోకైవలె మానవులకు సంపదకలనాడు యెంత గొప్పపనియైనను దలంచినంతమాత్రముననే సమకూడును. సంపద లేనప్పు డెంతప్రయత్నము చేసినను సమకూడదు.

చ. స్ఫురతర కీర్తిమంతులగు పుత్రులగాంచినగాక మూఢము  
మృదులఁగనంగఁ దేజములు గల్గువా; మణికిలితాంగుఠా  
భరణము లంగుళంబుల శుభస్థితిఁబెట్టినఁగాక గాజుటుం  
గరములు పెట్టినందున వికాసముగల్గునటయ్య? భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! స్ఫురతరకీర్తిమంతులు=మిక్కిలిప్రకాశించు కీర్తి  
గఁవాఁడు, అనుపుత్రులఁ=అయినకొడుకులను, కాంచినఁ + కాక=కనిన  
సరిగాని, మూఢముమృదులఁ=జ్ఞానహీనులై నమూఢులను, కనంగఁ=కని  
నట్లయిన, తేజములు=ప్రతిష్ఠలు, కల్గువా, ఎట్లనిన, మణి=రత్నములచేత,  
కీర్తిత=మాఘ్యబడిన, అంగుళ + అభరణములు=ఉంగరములు, అంగుళంబు  
లఁ=ప్రేర్యయందు, శుభస్థితిఁ=శుభకరముగా, పెట్టినఁ + కాక=గరించి  
ననేకాని, గాజుటుంగరములు, పెట్టినందుఁ, వికాసము=కాంతి, కల్గునట  
య్య=కలుగునా? (కలుగదు.)

తా. చేతిప్రేర్యయందు మణులచేఁగూర్చబడిన యుంగరము ధరించి  
నచో చేతికిఁ గాంతికల్గునుగాని గాజుటుంగరము ధరించిన కాంతి కలుగదు.  
అట్లే మిక్కిలి కీర్తిగలపుత్రులను కనినచో ప్రతిష్ఠలుకలుగునుగాని జ్ఞాన  
హీనులయిన మూఢులను కనినప్రతిష్ఠలు కలుగవు.

ఉ సేనగవాంఛితాన్నము భుజింపఁగలప్పుడుకాక లేనిచో  
మేనులుడస్సియుంట నిజమేకద దేహులకగ్నిహోతుఁడౌ  
నేనికభోజ్యముల్ గుడుచునేనియుఁ బుష్టివహించు లేనినా  
దూనివిభూతిలోనడఁగియుండడే తేజములేప్పి భాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! సేనగఁ=ఎక్కువఁగా, వాంఛిత + అన్నము=కొరి  
వయన్నము, భుజింపఁగలప్పుడు.= తినునట్టివేళయందు, కాక=లేప్ప, లేని  
చోన్=అట్టియన్నములేనప్పుడు, దేహులకున్ = పొగిణికొటికి, మేనులు=

శరీరములు, దక్షిణయుంట=కృశించియుండుట, నిజము + ఏ, కదా, ఎట్లనిన,  
అగ్నిహోతుఁడు + ఔ + ఏని=అగ్ని దేవుడైనవృత్తికి, నిజభోజ్యముల్=  
తానుతినఁగినపదార్థములు, కుడుచును + ఏనియై=భుజించెనేని, పుష్టి=  
వృద్ధిని, పహించుకొ=పొందును. లేనినాఁడు=అట్టియాహారము లేనిసమయము  
నందు, లేజముకొ=కాంతిని, తప్పి=విడిచి, ఊని=అనుకొని, విభూతిలోకొ=  
బూడిదలో, ఆపఁగియుండఁడె=దాఁగియుండఁడా? (యుండును.)

తా. అగ్ని దేవుఁడెక్కడ వ లేజక్కాయైనను తనయిష్టపదార్థములను  
దినసవ్వుడు పుష్టిగల్గి పరీకాశముగలవాఁడైయుండును. ఆ యాహారపదార్థ  
ములులేని సమయమున బూడిదలో ముఱుగుపడియుండును. అట్లే ప్రాణి  
కోటులు తమకిష్టమైన పదార్థములు తిన్నచో శరీరకాంతి గల్గియుండును.  
ఇష్టమైన పదార్థములేనిచో మిక్కిలి కృశించును.

ఉ. హాళినిజప్రబుద్ధి తిరమైనవిధంబునఁ బెట్టుబుద్ధు లా  
వేళలకంతెకాని మఱి వెన్నకునిల్వవు, హేమకాంతియె  
న్నాభులకుండుగాని యొకనాఁడు పదంపడి సానఁబట్టినక  
దాళుకయుండునేయునుప తాటకుఁజాయలుపోకభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! హాళినికొ=కోరిక చే, నిజప్రబుద్ధి=స్వతస్సిద్ధముగాఁ  
బుట్టినబుద్ధి, తిరము=విలకడగానుండునది, విసవిధంబునకొ = అగునట్లుగా,  
పెట్టుబుద్ధులు=ఒకరునేర్పడిబుద్ధులు, ఆవేళలకుకొ = ఆయాసమయములకు  
మాత్రము, (నిలుచును) అంతెకాని, మఱి వెన్నకు=తరువాతకాలమునకు,  
నిల్వవు=నిలిచియుండవు. ఎట్లనిన, హేమకాంతి=బంగారుతళుకు, ఎన్నాళ్ళ  
కైనకొ=ఎన్నిదినములకైనను, ఉండున్ + కాని, ఒకనాఁడు=ఒకదినమె  
ల్లను, పదంపడి=ఎంతయు, సానఁబట్టినన్, ఇనుపతాటకుకొ=ఇనుపతేకు  
నకు, చాయలు=తళుకులు, పోక, 1 తాళుకయుండునే=నిలిచియుండునా?  
(నిలిచియుండవు.)

తా. స్వతస్సిద్ధముగాఁ బుట్టినబుద్ధి బంగారుకాంతివలె స్థిరముగా నుండునుగాని పరులుచెప్పినందువలన గల్గినబుద్ధి సానబట్టిన యిసుకతోటకు తగుకువలె, అప్పుడేయుండి వెంటనే నశించును.

1 తాళుకయుండునే=ఇది వ్యాకరణవిరుద్ధము. తాలిమిసుండునేయని గాని తాళుచునుండునే యని గాని పఠించుకొవచ్చును.

ఉ. హీనకులంబునందు జనియించినవారికి సద్గుణంబు లే  
న్నేనియుఁగల్గియున్న నొకనేరముచెందకపోదు, పద్మముల్  
భూసుతిగాంచియున్ బురద బుట్టుటవల్ల సుధాకరోదయం  
బైననసహ్యమొందవె ప్రియంబునజూడఁగలేకభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా! హీనకులంబునందుకొ=తక్కువజాతియందు, జనియించినవారికిన్=పుట్టినవానికి, సద్గుణంబులు=చుంచినగుణములు, ఎన్నేనియుకొ=ఎన్నియైనను, కల్గియున్నకొ, ఒకనేరము=ఒకతప్పు, చెందకపోదు. ఎట్లన, పద్మముల్=తామరపూవులు, భూసుతిన్=భూమియందుపొగడ్తను, కాంచి యొకొ=సాందియున్నను, బురదకొ, పుట్టుటవల్లన్, సుధాకర + ఉదయంబు + వినకొ=చంద్రోదయమగునప్పుడు, ప్రియంబున్=ప్రేమతో, చూడఁగలేక=చూడలేక, అసహ్యము + ఒందవె = ఏవగించుకొనవా? (ఏవగించుకొనును)

తా. తామరపువ్వులు లోకమున మిక్కిలి ఖ్యాతినొందినను బురదయందుఁ బుట్టుటవలనఁ గలిగిన దోషముచేతనే చంద్రోదయ సమయమున యేవగించి చూచుచుండునుగాని ప్రియముతోఁ జూడవు. అట్లే తక్కువకులముఁబుట్టిన మానవునకెన్ని సద్గుణములున్నను యొకతప్పుడు గుణముకూడ యుండకపోదు.

ఉ. ఇంచుకనేర్చుచాలక విహీనతఁజెందిన నాకవిత్వముకొ

మించువహించె నీకతన మిక్కిలి యెట్లనఁదోలుబొమ్మలకొ

# గొప్ప జ్యోతిష గ్రంథములు.

జ్యోతిష ప్రథమ బోధిని	0 8	అదృష్ట దీపిక	0 10
జాతక మార్తాండము 1 భా	1 8	హస్త సాముద్రాళము	0 8
"      2 భా	1 8	జ్యోతిష ఫలప్రదర్శిని	0 10
"      3 భా	2 0	దిశాభుక్తి ఫలచంద్రిక ఆను	
జ్యోతిష రహస్యం 1 భా	1 8	వృద్ధ పారాశరి	1 0
"      2 భా	1 8	పుట్టుమచ్చలకాస్త్రము	0 8
జ్యోతిష విద్యా ప్రకాశిక }	1 0	జాతక చంద్రిక గోపాల	
సంజ్ఞాధ్యాయము 1 భా }		రత్నాకరము	0 8
గణితాధ్యాయము 2 భా	1 0	మయివాస్తు	} ఈ 3 చేర్చి 2 కేళుస్తకం
భావ ఫలాధ్యాయం 3 భా	3 0	వాస్తు శిలామణి	
ద్వాదశ భావ ఫలం 4 భా	2 0	సనత్కుమారవాస్తు	
శల్యవాస్తు	0 12	శిల్పి సంగ్రహము	0 8
వాస్తు సంగ్రహము	0 12	అయుర్దాయయోగం	1 0
నవగ్రహ చింతామణి	0 2	ముహూర్త దర్పణం	0 8
జాతక ఫలమణి మంజరి 1 వ భా	1 8	రెట్టమత కాస్త్రము 80 సం॥	
గర్భ సంహిత	0 4	పంచాంగము	0 12
బృహత్పరశరసంహిత	0 4	జాతక నారాయణీయం	1 8
గోచార సంహిత	0 12	స్వప్న ఫలదీపిక	0 8
ఆంధ్ర జాతక తత్వము		సకల సర్వగుణ అదృష్ట దీపిక	0 12
నూత్రములు 1 వ భా	1 8	గౌతమ సంహిత	0 8
"      2 వ భా	1 8	వాంఛా నాదీయం	0 8
కాలామృతము	0 12	అనుభవ జాతక తరంగిణి	0 8

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో, రాజమండ్రి.

## స్తోత్రములు వగైరా గ్రంథములు.

శివానందలహరి		మంత్రోపుష్పము	0-1-0
టీకాతాత్పర్యసహితము	0-8-0	రుద్రనమకముచమకము	0-2-0
సౌందర్యలహరి (టీకాతాత్పర్య		భగవద్గీత తాత్పర్యసహితం	
సహితము	0-8-0	పెద్దపైజు	0-12-0
శివగీత (టీకాతాత్పర్యసహితం ,		డిటోక్యాలికో పోకట్ పైజు	0-12-0
212 పేజీలు గ్లజు	0-12-0	ముకుందమాల(టీకాతాత్పర్య	
ఉత్తరగీత డిటో	0-12-0	సహితము	0-3-0
సంధ్యావందనముమాలము	0-1-0	ఆర్యవైశ్యసంధ్యావందనము	0-2-0
సంధ్యావందనము, శ్రీనూ		భగవత్తుతి రత్నములు	
క్తముపురుషనూక్తముకలిపి	0-4-0	,, 1 వ భాగము	0-2-0
అదిత్యహృదయముమాలము	0-1-0	,, 2 వ భాగము	0-2-0
డిటో తాత్పర్యముగ్లజు	0-3-0	,, 3 వ భాగము	0-2-0
మహిమ్నుస్తోత్రము	0-3-0	పైమాడు పుస్తకములుకలిపిన	
లక్ష్మీవృసింహస్తోత్రము	0-2-0	క్యాలికోలైందు	0-7-0
నవగ్రహస్తోత్రము	0-4-0	శివపూజావిధానము	0-2-0

## సహస్రనామములు.

నామావళీ సైతము చక్కని గ్లజుపేపరులో ముద్దులు

మూటగట్టు సైజులలో ముద్రింపబడినవి.

విష్ణుసహస్రనామములు	0-2-0	శివసహస్రనామములు	0-2-0
లలితాసహస్రనామములు	0-2-0	శ్రీరామసహస్రనామములు	0-2-0
అంజనేయసహస్రనామములు	0-2-0	గంగాసహస్రనామములు	0-2-0
శ్రీకృష్ణసహస్రనామములు	0-2-0	గణపతిసహస్రనామములు	0-2-0
చెంకటేశ్వరసహస్రనామము	0-2-0	సీతాసహస్రనామములు	0-2-0
సుబ్రహ్మణ్యసహస్రనామము	0-2-0	సరస్వతీసహస్రనామములు	0-2-0
లక్ష్మీసహస్రనామములు	0-2-0		

శ్రీసత్యనారాయణ బుక్ డిపో, రాజమండ్రి.



మంచివివేకి వానితెరమాటుననుండి ప్రళస్తరీతి నా  
డించిన నాడవే జనుల డెందమునింపవె ప్రీతిభాస్కరా.

టీ. భాస్కరా = నూర్యభగవానుడా! ఇంచుక = కొంచెమైనను, నేర్పుచాతుర్యము, చాలక, శ్రీహీనతన్ = మలకడనము, చెందిననాకవిత్వమున్ = పొందిననాకవనము, నీకతన్ = నీదయచేత, మిక్కిలి, మించునకొకచెన్ = ప్రకాశించెను. ఎట్లునగా, మంచివివేకి = మిక్కిలి తెలివిగలవాడు, తోలుబొమ్మలన్, వానితెరమాటునన్ = వానియొక్క తెరచాటున, ఉండి, ప్రళస్తరీతిన్ = బాగుగా, ఆడించినన్ = ఆడించినచో, అడవే అటవీదాకీ ప్రీతికన్ = సంతోషముచే, జనుల డెందము = మనస్సులయొక్క మనస్సును, నింపవె = నిండింపవా? (నిండించును.)

తా. ఓనూర్యభగవానుడా! నేర్పురియగు మానవుడు తెరచాటున నుండి తోలుబొమ్మలను నేర్పుగా నాడింప యా బొమ్మలే ప్రజలకమిత నందమును గల్గించును. అట్లే నీవేరు నాప్యముల చిరరక్షేర్పబడిన మహత్త్వమువలన కొంచెమైనను నేర్పుచాలని నాకవిత్వము మిక్కిలి ప్రకాశించి ప్రజల కమందానందము గొల్పినది.

శ్రీభాస్కరావ్రామస్తు.

భాస్కరశతకము టీకాతాత్పర్య సహితముగా

సంపూర్ణము. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ





భాస్కర వేదకవి

13186